

Ντόπριχ Χένς ή καταπιεστική οικογένεια

**Ή σεξουαλική καταπίεση σά μέσο της πολιτικῆς
Μιά μελέτη βασισμένη στή σεξουαλική δεωρία
τοῦ Βίλχελμ Ράιχ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ»
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ — ΣΕΞΟΛΟΓΙΑ 2
DIETRICH HAENSCH: Η ΚΑΤΑΠΙΕΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΑΘΗΝΑ 1973

ΝΤΗΤΡΙΞ ΧΕΝΣ

Η ΚΑΤΑΠΙΕΣΤΙΚΗ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Γιώργου Βαμβαλή

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΑΘΗΝΑ

© ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ, ΑΘΗΝΑ 1973

Στοιχειοθετήθηκε καὶ ἀκτυπώθηκε στὴν 'Αθῆνα τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1973 απὸ τυπογραφεῖο ΓΕΩΡΓ. ΛΕΟΝΤΑΚΙΑΝΑΚΟΥ (Δουκ. Πλακεντίας 31, Χαλάνδρι, τηλ. 6812457), γιὰ λογαριασμὸ τῶν ἔκδοσεων ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ, Φυλής 43, 'Αθῆναι 104, τηλ. 819.780

«EPICOUROS» Publications, 43, Phylis St.,
Athens 104, Greece — Tel. 819-780

1. Κριτικὴ τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς	7
· Αντιδράσεις στὴ σεξουαλικὴ οἰκονομία τοῦ Βίλχελμ Ράιχ	7
· Σεξουαλικὴ οἰκονομία: Δοκιμὴ γιὰ τὴν ἐνομάστεση φυχανά-	
λυσης καὶ διαλεκτικὸ ὄλισμο	13
· Η φυχαναλυτικὴ δύση τῆς σεξουαλικῆς οἰκονομίας	15
Οι μαρξιστικὲς δόσεις τῆς σεξουαλικῆς οἰκονομίας	22
Περιλήψη: Πέντε θέσεις	26
2. Συγέπειες τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς	27
Κοινωνικὴ διαιρόφων	27
· Η διαφάδιση τῆς ἔξουσίας	31
· Η σταθεροποίηση τῆς ταξικῆς δομῆς	36
Περιλήψη: Πέντε θέσεις	42
3. Κριτικὴ τῆς οἰκογένειας	44
· Έκπλιθεύση στὴν Ικανότητα γιὰ γάμο	45
Οι αὐταρχικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς γονεῖς καὶ τὰ παιδιά	51
Οι σχέσεις ἀνάμεσα στὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναίκα	58
Οικονομικὴ ἐκμετάλλευση καὶ σεξουαλικὴ καταπίεση τῆς γυ-	
ναίκας	59
Καταναγκαμός γιὰ τὴ σύναψη γάμου, ή θεολογία τῆς μη-	
τρόπητας	64
· Η ἔξουσία τῆς γυναίκας πάνω στὸν ἄνδρα ἀλλάζει τὴς	
ἔξαρτησης τῆς	72
Περιλήψη: Πέντε θέσεις	78
4. Οἱ συγέπειες τῆς οἰκογένειας	80
Σεξουαλικὲς διαταραχὲς	80
Οικογενειακὸς συναισθηματισμός	87
Θρησκευτικότητα	89
· Εθνικοῦμός, λιπεραλισμός, μιλιταρισμός	90
Περιλήψη: Πέντε θέσεις	96
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	97
ΕΓΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	99

1. Κριτικὴ τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς

· Αντιδράσεις στὴ σεξουαλικὴ οἰκονομία τοῦ Βίλχελμ Ράιχ

· Ο Βίλχελμ Ράιχ ἀνάπτυξε στὴν ἐποχὴ ἀνάμεσα στοὺς δύο παγκόσμιους πολέμους μὲ βάση τὴν φυχανάλυση καὶ τὸν διαλεκτικὸ ὄλισμὸ μιὰ κριτικὴ, γενικὰ κοινωνικὴ θεωρία τῆς σεξουαλικότητας καὶ τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους στὴν καπιταλιστικὴ κοινωνία. «Ἐγραψε πολλὰ ἔργα γιὰ τὴν κριτικὴ τῆς ἀστικῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς καὶ κατὰ συνέπεια τῆς ἀστικῆς ἐκπαίδευσης καθὼς καὶ γιὰ τὴν κριτικὴ τῆς ισόδιαις μονογαμίας καὶ τῆς οἰκογένειας σὰν τῶν νόμιμων θεσμῶν γιὰ σεξουαλικὲς σχέσεις τῶν ἐνήλικων στὴν ἀστικὴ κοινωνία. Κατὰ σειρὰ ἔγραψε τὰ ἔργα:

«Der triebhafte Charakter» (Ο σεξουαλικὸς χαρακτήρας, 1925).

«Die Funktion des Orgasmus» (Η λειτουργία τοῦ δργαμοῦ, 1927).

«Dialektischer Materialismus und Psychoanalyse» (Διαλεκτικὸς ὄλισμὸς καὶ φυχανάλυση, 1929).

«Die Sexualität im Kulturmampf» (Η σεξουαλικότητα στὸν πολιτιστικὸ ἀγώνα, 1930).

«Der Einbruch der Sexualmoral» (Η εἰσβολὴ τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς, 1931).

«Der sexuelle Kampf der Jugend» (Ο σεξουαλικὸς ἀγώνας τῆς νεολαίας, 1932).

«Charakteranalyse» (Ἀνάλυση τοῦ χαρακτήρα, 1933).

«Massenpsychologie des Faschismus» (Μαζικὴ φυχολογία τοῦ φασισμοῦ, 1933).

«Was ist Klassenbewusstsein?» (Τί εἶναι ἡ ταξικὴ συνειδηση; 1934).

«Die sexuelle Revolution» (Η σεξουαλικὴ ἐπαγάνταση,

διασκευασμένη έκδοση του: «Die Sexualität im Kultuskampf», Η σεξουαλικότητα στὸν πολιτιστικὸν αγώνα, 'Αγ. γιλιά 1945, Γερμανικά 1966).

Αὐτές οι έργασίες, που ἀπὸ τοὺς θενικοσσιαλιστὲς ρίχτηκαν στὴ φωτὰ καὶ ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὲς καταπολεμήθηκαν σὸν ἀντεπαναστατικές, εἶχαν περιπέσει σὲ φάνεια γιὰ πολὺ καὶ καὶ ἔναντιμφανίστηκαν μόλις τὰ τελευταῖα χρόνια: τὸ ἀντιαυταρχικὸν φοιτητικὸν κίνημα τῆς χρησιμοποιεῖ σὰ μὰ ἀπὸ τὶς βάσεις τοῦ τῆς κριτικῆς στὶς αὐταρχικὲς κοινωνίες καπιταλιστικῆς καθὼς καὶ σοσιαλιστικῆς μορφῆς, σὰ μέσο γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς ἀτομικῆς μπαρέξης ἀπὸ τὶς πιέσεις τοῦ αὐταρχικοῦ συστήματος καὶ — στὸ πλαίσιο τῆς σεξουαλικῆς - πολιτικῆς έργασίας (sex - pol) — σὰν δραγμοῦ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση, τὴν κινητοποίηση καὶ τὴν πολιτικοποίηση μαθητῶν, φοιτητῶν καὶ νεαρῶν ἐργατῶν. Τὸ κίνημα αὐτὸν συνέδεται ἔτσι μὲ τὴν πολιτικὴ δραστηριότητα τοῦ πρώιμου Ράιχ, δὸποιος στὴ βάση τῆς ὑπόθεσης δὲι ἡ σεξουαλικὴ καταπίεση εἶναι: Ἐνα εἰδικὰ καπιταλιστικὸν καὶ φασιστικὸν δργανὸν ἔξουσίας, συνδύασε τὴν πρακτικὴ ἐργασία γιὰ τὴ σεξουαλικὴ ἀπελευθέρωση τῆς ἐργαζόμενης νεολαίας μὲ τὸν πολιτικὸν ἄγνων ἐνάντια στὸν καπιταλισμὸν καὶ τὸ φασισμό. Ἀργότερα δὲ Ράιχ μὲ βάση τὰ συμπεράσματά του ἀπὸ τὴν ἐπανεισαγωγὴ τῆς παραδοσιακῆς σεξουαλικῆς θήμικῆς στὴν ΕΣΣΔ (κατὰ τὸ 1934) ἐγκατέλειψε αὐτὴ τὴν ἀποφῆ, τροποποίησε τὴ θεωρία του καὶ τὴ χαρακτηρίστηκε σὰν «οὗτε ἀριστερὴ οὖτε δεξιά, ἀλλὰ προσθευτική, δηλαδὴ δρθολογικὰ ἀνατρεπτικὴ» (Ράιχ 1966, σελ. 28). Ο ἀγώνας ἐνάντια στὸ γερμανικὸν φασισμό, τὸν δὸποιο δὲ Ράιχ διεξήγαγε μὲ μεγάλη συνέπεια πάνω στὴ βάση τῶν ἀπόφεων του γιὰ τὸν προερχόμενο ἀπὸ τὴ σεξουαλικὴ καταπίεση ἐνθουσιασμὸν τῶν Γερμανῶν γιὰ τὸν Φύρερ καὶ τὴ δεκτικότητὰ τοὺς ἀπέναντι σὲ θενικοσσιαλιστικὲς καὶ μιλιταριστικὲς ἰδεολογίες, τὸν ἔξανάγκασε νὰ καταφύγει στὴ Δανία καὶ ἀργότερα στὶς ΗΠΑ ἀπὸ τὸ δὲλλο μέρος ἡ κριτικὴ του στὴ σοδιτικὴ σεξουαλικὴ ἀντίδραση καὶ στὴ στρατηγικὴ τῶν μαζῶν

τοῦ ΚΚ Γερμανίας ἦταν αἵτια γιὰ τὸν ἀποκλεισμό του ἀπὸ τὸ Κομμουνιστικὸν Κόδμα (πρβλ. Ράιχ 1934 α, σελ. 279). Θὰ μπορούσαμε νὰ ὑποθέσουμε δὲι ἔνας καταδιωγμένος ἀπὸ τοὺς θενικοσσιαλιστὲς καὶ ἔξοστρακισμένος ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὲς θεωρητικὸν μπορεῖ νὰ ὑπολογίζεται στὴν ἀποδοχὴ καὶ τὴ συνέχιση τῶν ἔργασιῶν του ἀπὸ τὴν ἀκαδημαϊκὴ ἐπιστήμη ποὺ παρουσιάζεται σὸν ἀντιφασιστικὴ καὶ ἀντικομμουνιστική. Οι θεωρίες δημοσίευσαν τοῦ Ράιχ ἀγνοοῦνται σχεδόν ἐντελῶς ἀπὸ Λατινογερμανούς κοινωνιολόγους τῆς οἰκογένειας καὶ φυσολόγους. Ο Χέλμουτ Σέλσκι (Schelsky), δημοστὸς κοινωνιολόγος τῆς οἰκογένειας, ἔγραψε μὰ «Κοινωνιολογία τῆς σεξουαλικότητας», (1955· ἀντίτυπα ὡς τὸ 1968: 175 χιλ.), δηλαδὴ στὸν εἰδικὸν τομέα τοῦ Ράιχ, χωρὶς νὰ ἀναφερθεῖ καθόλου στὶς ἔργασίες του. Τελευταῖα οἱ σεξολόγοι ἔχουν ἀρχίσει νὰ ἀναφέρονται στὶς θεωρίες τοῦ Ράιχ: «Ο Γκίζε καὶ ὁ Σμίτ (Giese und Schmidt) χρησιμοποιοῦνται στὴ «Σεξουαλικότητα τῶν φοιτητῶν» (1968) τὴ σεξουαλικὴ οἰκονομία τοῦ Ράιχ γιὰ τὴν ἐξήγηση στατιστικῶν ἀποτελεσμάτων σεξουαλικῶν ἐρευνῶν. (Γκίζε καὶ Σμίτ 1968, σελ. 394 χ.λ.).

Ποιές εἶναι οἱ αἵτια γιὰ τὴν ἀγνόηση τοῦ Ράιχ ἀπὸ τὴν κοινωνιολογία τῆς οἰκογένειας; Μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε μὲ σιγουρία δὲι ἡ ἐλλιπής κοινωνικὴ κριτικὴ στὴν παραδοσιακὴ σεξουαλικὴ θήμικὴ ἔχει τὴν ίδια φυχικὴ αἵτια δημοσίευσαν ἀντίσταση τῶν σεξουαλικὰ καταπιεσμένων ἀνθρώπων ἐνάντια στὴ σεξουαλικὴ καταπίεση. Σὲ δὲ τὶς σύγχρονες κοινωνίες συναντοῦμε, περισσότερο ἢ λιγότερο φανερή, τὴν ἀργή τῆς αὐταρχικότητας σὲ δομικὸ στοιχεῖο τῆς κοινωνίας καθὼς καὶ τὴν οἰκογένεια, κυρίως στὴν πατριαρχικὴ τῆς παραλαγῆ, σὲ τόπο ἀναπαραγωγῆς τῆς αὐταρχικῆς συνείδησης. Ο αὐταρχικὰ διαιρωφράμενος ἀνθρωπός ὑποτάσσεται, ἐν καὶ συγχρήματα πρόσθιμα, σὰν ὑποτελής στὸν κρατικὸ μηχανισμὸ τῆς ἔξουσίας καὶ στὶς ἱεραρχίες τῆς ἔξουσίας στὰ μορφωτικὰ ἰδρύματα καὶ στὴν ἐργασία. Η ἐκμάθηση τῆς αὐταρχικῆς συμπεριφορᾶς γίνεται κυρίως μὲ τὴ συνεπή

καταπίεση τῶν σεξουαλικῶν ἀναγκῶν στὴν οἰκογένεια: «Ἡ ἀστικὴ οἰκογένεια γίνεται μὲ τὴ σεξουαλικὴ καταπίεση ποὺ ἀσκεῖ... τὸ σημαντικότερο ἰδεολογικὸ ἐργαστάσιο τοῦ κεφαλαίου. Γι' αὐτὸν ὑποστηρίζεται μὲ δῆλα τὰ μέσα ἀπὸ δῆλους τοὺς ἀστούς κοινωνικούς πολιτικούς καὶ ἔρευνητές τῆς σεξουαλικότητας καὶ τὸν πολιτισμό σὸν ἡ βάση τοῦ κράτους. Αὐτὸν δυσχεραίνει τὴν ἀναγνώριση τοῦ ἀντιδραστικοῦ τῆς ρόλου» (Ράιχ 1935, σελ. 111). Ο Ράιχ ἀναθεώρησε ἀργότερα τὴ θέση δὲι ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ σημαντικότερο ἰδεολογικὸ ἐργαστάσιο τοῦ καὶ εἰ αλα τα ου, προσθέτοντας δὲι ἡ οἰκογένεια ἀσκεῖ λειτουργία διαιρόφρωσης ἰδεολογίας δχι μόνο στὰ καπιταλιστικά, ἀλλὰ καὶ στὰ σύγχρονα σοσιαλιστικά κράτη. «Ἐτοι τροποποίησε τὴν ἀρχικὴ του κριτικὴ στὴν οἰκογένεια σὰν εἰδικὰ σύγχρονο καπιταλιστικὸ θεσμό, δχι δμως τὴ θέση γιὰ τὴν προσέλευση τῆς ἀπὸ συνθήκες παραγωγῆς τῆς ἀτομικῆς ιδεοκτησίας. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀναθεώρηση τῆς θεωρίας τοῦ δῆμου Ράιχ ἔχειται κριτήρια γιὰ τὴν ἐκτίμηση πολιτικῶν συστημάτων ποὺ δὲν προσανατολίζονται πιὰ σὲ πολιτικὰ προγράμματα, ἀλλὰ στὴ σεξουαλικὴ πολιτική: «Δὲν ἔχει πιά σημασία ἀν κάποιος ἔχει λευκό, κίτρινο, μαύρο η κάκινο κομματικό δελτίο σὰ δεῖγμα τοῦ ἔνδος η τοῦ ἔλλου φρονήματος, ἀλλὰ αὐτὸν ποὺ ἔχει αὐταραγνώριση σημασία εἶναι ἀν ἐπιδοκιμάζει ἀπόλυτα, ὑποστηρίζει καὶ διασφαλίζει τὶς ἐκφράσεις ζωῆς τῶν νεογέννητων, η δην, ἀδιάφορο ἀν πρόκειται γιὰ αὐτὸν η ἔκεινο τὸ κράτος, γιὰ προλεταρικὸ η καπιταλιστικό, γ' αὐτὴ η γιὰ ἔκεινη τὴ θρησκεία, γιὰ λουδαῖκη, χριστιανική η δουδιστική, τὶς καταπίεσει καὶ τὶς καταστρέψει» (Ράιχ 1966, σελ. 13, ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ 1945). Ἐπειδὴ τόσο στὶς καπιταλιστικὲς δσο καὶ στὶς σοσιαλιστικὲς χώρες ἐφαρμόζεται σήμερα καὶ καθηγιάζεται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη η καταπίεση τῶν «ἐλεύθερων ἐκφράσεων τῆς ζωῆς», πρωταρχικὰ τῶν σεξουαλικῶν, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήγεται δὲι οἱ θεωρίες τοῦ Ράιχ ἀπορρίπτονται. «Ολες αὐτές οι κοινωνίες εἶναι στὴν πλατύτερη έννοια τῆς σεξουαλικῆς οἰκονομίας, έπως ἐκφράζεται στὸ πα-

ραπάνω χωρίο, «συντηρητικές», ἀκόμη κι ἔχουν καταργήσει τὴν ἀτομικὴ ἰδεοκτησία στὰ μέσα τῆς παραγωγῆς. Γιὰ τὸν συντηρητικὸ η οἰκογένεια «ἀποκτᾶ ίδιατερη σημασία σὰ στήριγμα τῆς ἐπιδοκιμαζόμενης ἀπ' αὐτὸν τάξης τῆς κοινωνίας. Γι' αὐτὸν η οἰκογένεια εἶγαι ἔνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ μποτάρησε μὲ ίδιατερο ἥζολο η συντηρητικὴ σεξολογία. Γιατὶ ἔχει «διατηρητικὸ ρόλο γιὰ τὸ κράτος καὶ τὸ λαό» — σὲ αὐτιδραστική έννοια» (Ράιχ 1966, σελ. 114).

Τὸ παραδοσιακὴ σεξουαλικὴ θήμικὴ χρησιμοποιεῖται σὸν ἰδεολογία γιὰ τὴ σεξουαλικὴ καταπίεση. Τὶς ἀρνητικὲς ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα θεωρίες δὲ Ράιχ τὶς χαρακτηρίζει «μεθόδους γιὰ τὴν ἐκτροπὴ τοῦ ἀτιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τὶς πραγματικὲς κοινωνικὲς καὶ φυχικὲς αἵτια τῶν σεξουαλικῶν διαταραχῶν» (Ράιχ 1966, σελ. 83), η ἀποκάλυψη τῶν δοπίων δδήγηση στὴ θεωρία του γιὰ τὴ «σεξουαλικὴ οἰκονομία» καὶ στὴν κριτικὴ στὴν παραδοσιακὴ σεξουαλικὴ θήμικη θήμικη. Σὲ αὐτὴ τὴν έννοια δὲ Ράιχ ἐπιρίπτει στὴν ἐπιστήμη, στὴν ἔχθρικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα κοινωνίας, δηι τὶς γίνεται κατάχρηση γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ συστήματος καὶ κατηγορεῖ τοὺς θήμικολόγους καὶ συντηρητικούς πολιτικούς τῆς σεξουαλικότητας καὶ τὴς οἰκογένειας δὲι κάνουν κατάχρηση τῆς ἐπιστήμης: «Ποιές θὲ δητανάτησης καὶ κατάλληλος γιὰ τὸν σεξουαλικὸ ηθικὸ ἐπηρεασμὸ τῶν μαζῶν ἀπὸ ἔναν διάστημο καθηγητὴ παγεπιστημίου; Η αὐταρχικὴ κοινωνία ἐκλέγει μὲ μεγάλη ἐπιδεξιότητα τοὺς κήρυκές της» (Ράιχ 1966, σελ. 79). Αὐτὸν δὲν ισχύει μόνο γιὰ τὴν «ἀστικὴ ἐπιστήμη στὴν παραδοσιακὴ έννοια, δὲλλα καὶ γιὰ ἔνα μέρος τῆς φυχαναλυτικῆς σχολῆς: «Ο Φρόνυτ καὶ η πλειοψηφία τῶν μαθητῶν του ἀρνοῦνται τὶς κοινωνιολογικὲς συνέπειες τῆς φυχανάλυσης καὶ κάνουν μεγάλη προσπάθεια νὰ μὴν ξεπεράσουν τὸ πλαίσιο τῆς ἀστικῆς κοινωνίας» (Ράιχ 1934 α, σελ. 11). Αὐτὸν τὸ πλαίσιο διασπάται δημοσίευσαν μὲ τὴ ριζικὴ ἀπόρριψη τῆς παραδοσιακῆς σεξουαλικῆς ηθικῆς γιὰ χάρη τῆς σεξουαλικῆς οἰκονομίας.

Η άνικανότητα για την άποκαλυψη τής σεξουαλικής ή-θυκής σάν δργανού έξουσίας μπορεί δμως νά πλήξει και τὸν μαρξιστή. Ο Βίλχελμ Ράιχ άναφέρεται στήν «παράδοξη άρνηση μερικών μαρξιστών θεωρητικών» νά θεωρήσουν την ολογενειακή ίδιαρξη σάν άποφασιστικό παράδειγμα για την έσωτερή θεωρητική τού κοινωνικού συστήματος, δηλαδή για τη διαιμόρφωση ίδεολογίας. Αύτο μπορεί νά άποδοθεί στο διά κάποιος «δέν ξέσεις επεράσεις τὸν άτομικό του δεσμό με τὴν ολογενειακή την μητέρα» (Ράιχ 1934 α, σελ. 92).

Αύτά άρκουν για τὴν έξηγγηση τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν άτομικούψυχολογικῶν αἰτιῶν καὶ κινήτρων γιὰ τὴν ἀγνόηση ή τὴν καταπολέμηση τῶν θεωριῶν τοῦ Ράιχ ἀπὸ τὴν ἀκαδημαϊκή κοινωνιολογία. Στὸ θέμα αὐτὸν θὰ ἐπανέλθουμε. Έδῶ πρέπει νά ποδύμε διὰ ή κριτική στήν κοινωνιολογία τῆς οίκογενειας δὲν παίρνει τὸ χαρακτήρα προσωπικῆς ἐπιπλήξης ἐνάντια στοὺς ξεχωριστοὺς ἐπιστήμονες. Ο Βίλχελμ Ράιχ τονίζει διαρκῶς τὸ χαρακτήρα τῆς σεξουαλικῆς οίκονομίας ποὺ εἶγια σὲ θέση νά διασπᾶ καὶ νά ὑπερνικᾶ τὸ σύστημα. Αὖν κάποιος ἐπαναλάβει αὐτὸν τὸ θῆμα ποὺ ξανεπρόταθεν θεωρητικά δ Ράιχ, σημαίνει πὼς ἀλλάζει τὴν πράξη τῆς ίδιαρξης του: ἔνα θῆμα, ποὺ τελικά μπορεῖ νά γίνη μόνο συλλογικά, δχ: ἀτομικά. Εφόσον συνεχίζεται η ἀπομόνωση καὶ δ ἀποχωρισμὸς τοῦ κοινωνικοῦ ἐπιστήμονα σὲ ἔνα σεξουαλικό - γήθικό - περιβάλλον, δύσκολα μπορούμε νά περιμένουμε ἀπ' αὐτὸν δι: ἀτομικά — ἔστω θεωρητικά — θὰ πραγματοποιήσει τὸ ποιοτικὸ πήδημα στὴ σεξουαλική οίκονομία.

12

ζῶν ποὺ στηρίζεται στήν κοινωνιολογική βάση τοῦ Μάρκ καὶ στήν φυχολογική βάση τοῦ Φρόντου (Ράιχ 1934 α, σελ. 47 κ.ε.).

Ο Βίλχελμ Ράιχ ξεκίνησε ἀπὸ τὴν φυχανάλυση τοῦ Σίγκμουντ Φρόντου. Πολὺ ἀργότερα, δταν ή θέση τοῦ Φρόντου γιὰ τὴν πολιτιστικὴ ἀναγκαιότητα τῆς σεξουαλικῆς καταπίεσης δὲν τοῦ φαίνεται πιὰ δέσμιμη, πέρασε στὸ μαρξισμό. Ο Μάρκ καὶ δ Ἐνγκέλα Δανιέλην μιὰ πλήθωρα διοράσεων στὸ μηχανισμὸ τῆς ίδιακής ίδιαρξης καὶ ἐπρέπει νά ἐκπλήσσεται κανεὶς ποὺ εἴχε τελείωσει τὴ μέση ἐκπαίδευση καὶ τὸ πανεπιστήμιο χωρίς νά ξει: ἀκρούσει τίποτε γι' αὐτό. Ἀργότερα τὸ καταλαβαίνει κανεὶς (Ράιχ 1935, σελ. IX).

Ο Β. Ράιχ πήρε τὰ φυχαναλυτικὰ στοιχεῖα τῶν διαπιστώσεων τοῦ Φρόντου καὶ τὰ ξανεπρόταθεν τῆς θεωρίας του. Αντίθετα ἀπορρίπτει τὰ κοινωνιολογικὰ καὶ πολιτιστικὰ φιλοσοφικὰ συμπεράσματα ποὺ ἔγραψαν δ Φρόντου καὶ μερικοὶ μαθητές του ἀπὸ τὴν φυχανάλυση (πρδλ. Ράιχ 1934 β, σελ. 40, 104 - 109).

Αὐτὸν παρακάτω ἀναφερόμαστε στὶς διαπιστώσεις τοῦ Φρόντου, αὐτὸν ξει: ἀποκλειστικὸ τὸ σκοπὸ νά σκιαγραφήσουμε τὴν φυχαναλυτική βάση τῆς θεωρίας τοῦ Ράιχ στὰ σημεῖα ποὺ στηρίζεται στὸν Φρόντου: παραβέτουμε δηλαδή αὐτὸν ποὺ ἀποδέχεται δ Ράιχ ἀπὸ τὸν Φρόντου καὶ δχ: τὴν ίδια τὴν θεωρία τοῦ Φρόντου. Αὐτὴ η ἐργασία δὲν ξεπετάζει διν δ Ράιχ παρεῖχει η ἐρμηνεύει μονόμερο, η δχ: τὶς διαπιστώσεις τοῦ Φρόντου.

Ο Ράιχ ὑπερασπίζεται τὸ φυχαναλυτικὸ μέρος τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Φρόντου «ἔγάντια σὲ κάθε ἐπίθεση, ἀπὸ ὅποια δήποτε πλευρὰ κι ἀν προέρχεται» (1934 α, σελ. 46). Στὴν «εἰδεαλιστικὴ κοινωνιολογία καὶ τὴ φιλοσοφία τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Φρόντου ἀναγνωρίζει ἀντίθετα δι: «παρ' διο τὸ ίδεαλισμὸ περιέχει περισσότερες ἀλήθειες γιὰ τὴ ζωὴ ἀπ' δλεις τὶς διστικὲς κοινωνιολογίες καὶ μερικὲς 'μαρξιστικὲς' φυχολογίες μαζί» (Ράιχ 1934 α, σελ. 48, σημ. 1), παρ' δια αὐτὰ τὴν ἀπορρίπτει δμως, ἐπειδὴ σὰν φυχαναλυτικὴ κοι-

«Σεξουαλικὴ οίκονομία»: Δοκιμὴ γιὰ τὴν ἐνσωμάτωση φυχανάλυσης καὶ διαλεκτικὸ ὄλισμο

Ο Βίλχελμ Ράιχ οίκοδομει τὴ θεωρία του μὲ δυὸ συστατικὰ στοιχεῖα: μὲ τὴν φυχανάλυση τοῦ Σίγκμουντ Φρόντου καὶ τὸν ιστορικὸ καὶ διαλεκτικὸ ὄλισμο τοῦ Κάρλ Μάρκ καὶ τοῦ Φρήγντριχ «Ἐνγκέλες. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις πρόκειται γιὰ παραπέτατη έξειλησία: οἱ διαπιστώσεις τοῦ Φρόντου ἐπεκτάθηκαν πρὸς τὸ κοινωνιολογικό, τὸ μαρξισμὸ πρὸς τὸ φυχολογικό.

Ο Μάρκ ἀνακάλυψε τὴν ίδεολογία σὰν «ψευδῆ συνεῖδηση» τοῦ ἀτόμου καθὼς καὶ τῷ μαζῶν γιὰ τὴν πραγματικὴ οίκονομικὴ τους κατάσταση καὶ περιέγραψε τὴ λειτουργία τῆς ίδεολογίας σὰν «οὐλική» διὰ ποὺ κάνει δυνατὴ τὴν καταπίεση καὶ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν ἀπὸ τὴν κυριαρχη τάξη. Ο Βίλχελμ Ράιχ προσπάθησε μὲ τὴ δογματική της φυχανάλυσης νά κατανοήσει τὴν έσωτερή θεωρίαν τῆς ίδεολογίας ἀπὸ τὸ ἀτόμο καὶ νά συλλάβει τὴ δομὴ καὶ τὴ δυναμικὴ αὐτῆς τῆς διαδικασίας. Ασκεὶ κριτική στὴν παραδοσιακὴ κοινωνιολογία καὶ δηλώνει: «Ἡ κοινωνιολογία δὲν μπορεῖ νά παραβλέπει τὴν φυχολογία δταν πρόκειται γιὰ ζητήματα τῆς λεγόμενης 'ὑποκειμενικῆς δραστηριότητας' τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς διαιμόρφωσης τῆς ίδεολογίας» (1934 δ, σελ. 43).

Η θεωρία τοῦ Βίλχελμ Ράιχ ἀποσκοπεῖ στὴν φυχολογικὴ θεμελιώση τοῦ διαλεκτικοῦ ὄλισμο. «Τὸ ζήτημα τῆς σεξουαλικῆς οίκονομίας δὲν εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς συνηθισμένες δοκιμές τῆς ἀντικατάστασης τοῦ Μάρκ μὲ τὸν Φρόντου η τοῦ Φρόντου μὲ τὸν Μάρκ... Η φυχανάλυση ξει: νά ἐκπληρώσει [γιὰ τὸν διαλεκτικὸ ὄλισμο] μιὰ ἐπιστημονικὴ λειτουργία, τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ νά ἐκτελέσει η σεξουαλικὴ οίκονομία: τὴ οὐληψη τῆς δομῆς καὶ τῆς δυναμικῆς τῆς ίδεολογίας» (Ράιχ 1934 α, σελ. 47). Η σεξουαλικὴ οίκονομία εἶναι ταυτόχρονα φυχολογία καὶ σεξολογικὴ κοινωνιολογία τῶν μα-

13

νωνιολογία κάνει τὸ γνωστοθεωρητικὸ σφάλμα «νά ἀγαλνει τὴν κοινωνία σὰ νά εἶγια ένα ζτόμο» (1934 α, σελ. 46· πρδλ. ἐπίσης 1934 δ, σελ. 8 κ.ε.) καὶ θέτει μιὰ «ἀπόλυτη ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν πολιτιστικὴ διαδικασία καὶ τὴ σεξουαλικὴ ικανοποίηση» (Ράιχ 1934 α, σελ. 46).

Ο Β. Ράιχ δηλώνει δι: τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας του ὑπερβαίνουν τὸ πλαίσιο τῆς φρούδικῆς σχολῆς. «Ἀν καὶ αὐτὴ η ἐργασία στηρίζεται ἐντελῶς στὴ σεξουαλικὴ θεωρία καὶ τὴ νευρολογία τοῦ Φρόντου... προέρχεται πάντως ἀπὸ δικές μου κλινικές παρατηρήσεις» (Ράιχ 1927, σελ. 7). Ἀργότερα δ Ράιχ ξηραφει γιὰ τὸν ἀντίκτυπο ποὺ εἴχε η ἐργασία του «Διαλεκτικὸς ὄλισμος καὶ φυχανάλυση» (1929): «Γιὰ νά εἶμαι ἀκριβής δὲν μπορώ νά ἀποκρύψω περισσότερο δι: δοι οἱ ουμετέχοντες δὲ ουμφώνησαν μὲ τὶς περιγραφόμενες ἐδῶ συσχετίσεις. Ο Φρόντου ἀπέρριψε δασικὰ τὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ μαρξισμὸ καὶ τὴν φυχανάλυση καὶ χαρακτηρίσει τὶς δύο ἐπιστημές ἀντίθετες μεταξύ τους. Τὴν ίδια στάση παίρνουν οἱ ἐπίσημοι ἐκπρόσωποι τῆς Κομμουτέρου [Κομμουτιστικής Internationale]. Στὰ δύο στρατόπεδα δρέθηκα μπρὸς στὴν ἐκλογή νά διαλέξω ἀνάμεσα στὴν φυχανάλυση καὶ τὸν ἀπαναπτυκτικὸ μαρξισμὸ» (Ράιχ 1934 δ, σελ. 6). Γιὰ τὸ μέρος τῆς φρούδικῆς σχολῆς ποὺ ἀπορρίπτει τὴν ἐργασία του, δ Ράιχ ξηραφει: «Κάνουν μεγάλη προσπάθεια νά μήν ξεπεράσουν τὸ πλαίσιο τῆς διστικῆς κοινωνίας» (1934 α, σελ. 11).

Η φυχαναλυτικὴ βάση τῆς σεξουαλικῆς οίκονομίας

Ο Σίγκμουντ Φρόντου ἀνακάλυψε «μὲ μιὰ εἰδικὴ μέθοδο, ποὺ τὴν δύναμε φυχανάλυση, τὴ διαδικασία ποὺ ξενουσάζει τὴν φυχική ζωὴ» (Ράιχ 1934 α, σελ. 43). «Ἐτοι θέτει τὴ βάση γιὰ διαπιστώσεις ποὺ δὲν ήταν ἀκόμη δυνατὸ νά κάνει δ Μάρκ. Ο Μάρκ εἴχε διαπιστώσει δι: γιὰ τὴν κυριαρχη πάνω στὶς καταπιεσμένες ἐργαζόμενες μᾶζες χρηματοποιεῖ-

14

15

τα σπάνια ώμή, φυσική δίση, διτι τὸ κύριο ὅπλο τῆς κυριαρχηγούς τάξης είναι ή ίδεολογική δύναμη πάνω στοὺς καταπιεσμένους καὶ διτι μὲ αὐτὴ στηρίζεται δικαστικὸς μηχανισμός. Εἰχε μείνει δύναμις ἀναπάντητο πῶς καταφέρουν οἱ ἔξουσιαστές νὰ στερεώνουν τὴν ίδεολογία τους στὴν φυσική δομὴ τῶν καταπιεσμένων. Πῶς γίνεται, διτι οἱ ἔξουσιαστές μενοὶ ἀντιλαμβάνονται συχνὰ αἰσθητὰ τὴν καταπίεση, ἀλλὰ δὲν ἀνακαλύπτουν τὸ χαρακτήρα τῆς ίδεολογίας σὰν θύμική δίση καὶ ἀργήνοταν ἀναντίρρητα σὲ διαδικασίες ίδεολογικοποίησης χωρὶς νὰ ἀναγνωρίζουν διτι ξάνουν δυνατὴ τὴν καταπίεσή τους;

Ο Ράιχ χαρακτηρίζει τὴν ἀποκάλυψη αὐτῶν τῶν διαδικασίων σὲ διαπιστώσεις «ποὺ σάρωσαν μὰ σειρὰ ἀπὸ μέχρι τῶρα ἀπόψεις καὶ εἶχαν καθαρὰ ἐπαναστατικὴ ἐπίδραση, πράγμα ποὺ ἐπέσυρε γι’ αὐτὸν (τὸν Φρόντην) στὴν ἀρχὴ τὸ μίσος τοῦ κόδου» (1934 α, σελ. 43).

Μὲ συντομία θὰ παραθέσουμε τὶς σημαντικότερες σὲ αὐτὴ τὴν συνάφεια θέσεις τοῦ Φρόντην διπῶς τὶς ἑννοεῖ διτι Ράιχ.

1. Ο Φρόντην ἀνακάλυψε διτι «ἢ συνείδηση εἶναι μόνο ἔνα μικρὸ μέρος τοῦ φυσικοῦ κόδου, δὲν διευθύνεται ἀπὸ φυσικές διαδικασίες ποὺ ἐκτελοῦνται ἀνυνείδητα καὶ διτι εἶναι προστέτες στὸν Ἐλεγχο τῆς συνείδησης» (Ράιχ 1934 α, σελ. 44). Ἀφοῦ διτι συνείδηση δὲν μπορεῖ νὰ ἐλέγχει καὶ νὰ ἐπηρεάζει αὐτὲς τὶς διαδικασίες, τίθεται τὸ ἐρώτημα, ποὺς δυνάμεις τὸ κάνουν αὐτό.
2. Ο Φρόντην ἀνακάλυψε διτι αὐτές οἱ δυνάμεις εἶναι ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος διτι Libido σὰν ἐνέργεια τῆς σεξουαλικότητας καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ δυνάμεις ποὺ ἐμποδίζουν καὶ διπωθοῦν τὴν Libido. Ο Φρόντην ἀνακάλυψε ἐπίσης διτι αὐτές οἱ δυνάμεις δροῦν δηδηνὴ στὸ μικρὸ παιδί, ἀπέρριψε τὴν διπολή διτι ἡ σεξουαλικὴ δρμὴ ἀναπτύσσεται στὴν ἐφερικὴ ἡλικία καὶ διδεῖται «ἢ διτι Libido περνᾶ ἀπὸ τὴν γέννηση καὶ μετὰ δρισμένες φάσεις ἐξελιξῆς πρὸς φάσεις τὴν γεννητικής σεξουα-

λικότητας» (Ράιχ 1934 δ, σελ. 14). Οἱ φάσεις τῆς στοματικῆς καὶ τῆς πρωκτικῆς σεξουαλικότητας χαρακτηρίζονται σὰν «προγενετικές» παιδικὲς μορφὲς τῆς σεξουαλικῆς δραστηριότητας. Ο Β. Ράιχ γράφει: «Τὸ παιδί ἀναπτύσσει δηδηνὴ μὲν ζωηρὴ σεξουαλικότητα ποὺ δὲν ἔχει σχέση μὲν τὴν ἀναπαραγωγῆς ἔτοι διτι ἡ σεξουαλικότητα καὶ διτι ἀναπαραγωγῆ δὲν εἶναι τὸ ίδιο» (1934 α, σελ. 44).

3. Η φυχανάλυση τοῦ Φρόντην ἀπέδειξε ἐπίσης διτι «ἢ σεξουαλικότητα διτι ἐνέργεια τῆς, διτι Libido, προερχόμενη ἀπὸ πηγὴς τοῦ σώματος, γίνεται διτι κεντρικὴ μηχανὴ τῆς φυχικῆς ζωῆς μόδις ἔρθει σὲ σύγκρουση μὲν πραγματικές συνθῆκες τῆς ὑπαρξῆς. Εἴται διολογικές προϋποθέσεις καὶ κοινωνικές συνθῆκες τῆς ζωῆς συναντιούνται στὸν φυχικὸ τομέα» (Ράιχ 1934 α, σελ. 44).
4. Ποὺς πραγματικὲς συνθῆκες τῆς ὑπαρξῆς ἔρχονται σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴν Libido; Εἴναι ἔκεινες οἱ συνθῆκες τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ποὺ τὸν ἔξαναγκάζουν σὲ ἀπόβληση τῶν σεξουαλικῶν ἀναγκῶν του: «Ἡ παιδικὴ σεξουαλικότητα, στὴν δοπία ἀνήκει καὶ τὸ μεγαλύτερο καὶ ὀμισσιστικότερο μέρος τῆς σχέσης ἀνάμεσα στοὺς γονεῖς καὶ τὸ παιδί, ἀπωθεῖται συνήθως ἀπὸ τὸ φύσιο τοῦ τιμωρίας γιὰ σεξουαλικές πράξεις καὶ σκέψεις, τῆς ἀποκλείσται δηλαδὴ διηράση καὶ ἐξαλείφεται ἀπὸ τὴν μηνύμη. Εἴται διτι ἀπόβληση τῆς παιδικῆς σεξουαλικότητας ἔσφεύγει ἀπὸ τὴν ἔξουσία τῆς συνείδησης» (Ράιχ 1934 α, σελ. 45).
5. Ο Φρόντην διαπίστωσε διτι στὴν πορεία τῆς μορφωτικῆς διαδικασίας ἐγκαθιδρύεται μέσα στὸν ἀνθρώπο μὲν ἀνυνείδητα ἐργαζόμενη ἀρχὴ ἐλέγχου, μὰ «ἡθικὴ ἀρχὴ». Γι’ αὐτὴ γράφει διτι Ράιχ διτι «δὲν εἶναι κατὰ κανέναν τρόπο τὸ δύναμη, ἀλλὰ τὴν αὐξάνει, μὰ διαδικασία ποὺ χαρακτηρίζεται σὲ «συσσώρευση τῆς Libido». Οι συνέπειες εἶναι διάφορες διαταραχές τῆς φυχικῆς ζωῆς, νευρώσεις. Ἀπ’ αὐτὸν τὸν κανόνα δὲν ἔξαιρεται κανένας ἀπὸ τοὺς σύγχρονους ἀνθρώπους τοῦ πολιτισμοῦ μιας, πράγμα ποὺ διδήγησε τὸν Φρόντην στὴ διπίστωση διτι σὸν φυχαναλυτής «ἔχει πελάτη δλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα» (πρόβλ. Ράιχ 1934 α, σελ. 45).
7. Ο Φρόντην ἀνακάλυψε στὸν ἀνθρώπο δύο μεταξὺ τους ἀντίθετες δρμές, τὴν σεξουαλικὴ δρμὴ διηράση καὶ τὴν δρμὴ τῆς καταστροφῆς διηράση τοῦ θανάτου. Παρουσίασε αὐτές τὶς ὁδύες δρμές σὰν πολικές τάσεις ποὺ ἔξουσιάζουν τὸν τὸν δργανισμὸ δυο καὶ τὶς φυχικὲς ἀντιδράσεις του» (Ράιχ 1927, σελ. 132).

Σ’ αὐτὸν τὸ σημεῖο ἀποχωρίζεται διτι Ράιχ ἀπὸ τὸν Φρόντην. Αμφισβήτησε τὴν ὑπαρξὴ τῆς διηράσης διηράσης καὶ χαρακτηρίζει τὶς προσανατολισμένες στὴν καταστροφὴ ἐπιθετικές τάσεις τοῦ ἀνθρώπου σὲ συνέπεια τῆς σεξουαλικῆς ἀπόβλησης. Γράφει διτι ἡ «έτοιμότητα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ μίσος καὶ τὰ αἰσθήματα ἐνοχῆς του ἔχαρτωνται τουλάχιστον

στὴν ἔντασή τους ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς οἰκονομίας τῆς Libido, διτι ἡ σεξουαλικὴ μὴ ικανοποίηση αὐξάνει τὴν ἐπιθετικότητα, ἐνώ διτι ικανοποίηση τὴν μειώνει» (1934 δ, σελ. 15). Θέτει σὰ σκοπὸ του νὰ «ἀποδείξει διτι τὰ μὴ ὑπερνικούμενα κίνητρα τῆς καταστροφῆς δὲν αἰτιολογοῦνται διολογικά, ἀλλὰ κοινωνικά, διτι ἡ παρεμπόδιση τῆς σεξουαλικότητας ἀπὸ τὴν αὐταρχικὴ ἐπιαίδευση εἶναι αὐτὸν ποὺ κάνει τὴν ἐπιθετικότητα ἀκατανίκητη ἀπαίτηση, γιατὶ διηροδισμένη σεξουαλικὴ ἐνέργεια μετατρέπεται σὲ καταστροφικότητα» (1933, σελ. 287 κ.έ.). Στὴ θέση τῆς δρμῆς τῆς καταστροφῆς διτι Ράιχ έδειται τὴν θέση γιὰ τὴν κοινωνικὰ προκαλούμενη καταστροφικότητα. Τὴν χαρακτηρίζει σὰν ἐμφάνιση «ποὺ διπαγματικῶν καταστρεπτικῶν προθέσεων μιᾶς τάξης τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας ποὺ ἔνδιαφέρεται γιὰ τὴν καταπίεση τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς» (1933, σελ. 288).

Σὰς κοινωνικὰ σημαντικές συνέπειες τῆς σεξουαλικῆς καταπίεσης θὰ ἀναφερθοῦμε ἀργότερα (πρόβλ. σελ. 27 - 43). Εδῶ ἀναφέρομε μόνο διηράση παράγει μὲν αὐταρχικὴ φυχικὴ δρμὴ καὶ σὰν κοινωνικὴ τὴν ἐπίδραση μὲν ὑποτακτικὴ στὴν ἔξουσία καὶ ὑποτελή διατάξη στάση ποὺ δηγγεῖ σὲ προδιάθεση γιὰ ὑποταγὴ κάτω ἀπὸ ἔκεινες ἀκριδῶς τὶς ἔξουσίες, ἀπὸ τὶς δοπίες πηγάζει διτι καταπίεση.

Παράλληλα μὲ αὐτές τὶς ἐπιδράσεις σὲ «πολιτικούς» τρόπους συμπεριφορᾶς διτι σεξουαλικὴ ἀπόβληση δημιουργεῖ σοβαρὲς διαταραχές τῆς ἀτομικῆς ικανότητας γιὰ ἀγάπη καὶ ἐργασία, ἔνα γεγονός ποὺ παρακινεῖ τὸν Ράιχ νὰ ἀμφισβητήσει τὴ δηθύνει «πολιτιστικὴ ἀναγκαιότητα» τῆς σεξουαλικῆς καταπίεσης. Ο Β. Ράιχ γράφει: «Ἡ ἀπόβληση τῆς συνειδητῆς σεξουαλικῆς ἐπιθυμίας θλάττει πάντα, ἀργὰ διηρήγορα, τὴν ἐρωτικὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀπόδοση στὴν ἐργασία. Αὐτὸν εἶναι [φυχαναλυτικὸ] ἐμπειρικὸ γεγονός. Τὸ νὰ τὴν συνιστοῦμε στὴ νεολαία, σημαίνει πώς έδειται τὸν πυρήγο, γιὰ μὰ νεύρωση ποὺ θὰ ἐμφανιστεῖ ἀργὰ διηρήγορα, ἡ τουλάχιστον γιὰ μειωμένη χαρά στὴ ζωὴ καὶ μειωμένη ικανότητα γιὰ ἐργασία» (1966, σελ. 143). Τὸ νὰ φράζουμε στὸν ἀνθρώπου

τὸ δρόμο γιὰ μὰ ἵκανοποιητικὴ ἐρωτικὴ ζωὴ, φαίνεται στὸν Ράιχ σὲ μεγάλο βαθμὸν ἀπάνθρωπο καὶ βάρβαρο, γιατὶ: «Ο πυρήνας τῆς εὐτυχίας στὴ ζωὴ εἶναι η σεξουαλικὴ εὐτυχία» (1966 σελ. 23). «Η σεξουαλικὴ εὐτυχία χαρακτηρίζεται ἐδῶ σὰν ἡδονικὴ ἵκανοποιήση τῆς σεξουαλικῆς ὅρμης. Ή σεξουαλικὴ ὅρμη θυμίζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς δυσαρέσκειας, ἀφόσον δὲν συνεργοῦν κοινωνικὲς ἐπιδράσεις. Αὐτὸς δῆμος συμβαίνει στὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς ὑπάρχουσες κοινωνίες. Ο Φρόνυτ συνόψισε δύλους τοὺς περιορισμοὺς καὶ τοὺς κοινωνικοὺς ἔξαναγκασμοὺς σχετικὰ μὲ τὴν ἀπώθησην αὐτῆς τῆς ὅρμης στὴν ἔννοια *«ἀρχὴ τῆς πραγματικότητας»* ποὺ εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὴν *«ἀρχὴ τῆς ἡδονῆς»*» (πρόβλ. Ράιχ 1934 δ, σελ. 14).

Ἡ κριτικὴ τοῦ Β. Ράιχ στὸν Φρόνυτ συγκεντρώνεται στὴν κριτικὴ στὸν δρισμὸν τοῦ γιὰ τὴν ἀρχὴ τῆς πραγματικότητας. «Ο Β. Ράιχ γράφει δὲτοῦ Φρόνυτ παραμένει νὰ ὄρθει τὴν πραγματικότητα, ἀπὸ τὴν δύοια πηγάδεις η ἀρχὴ τῆς πραγματικότητας, ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο, καὶ ἔτσι δὲ δρισμὸς τῆς ἔννοιας μένει φορμαλιστικός. Ο Β. Ράιχ ἀντιπαραθέτει: «Η ἀρχὴ τῆς πραγματικότητας, δύτος τὴν ἔχουμε σήμερα μπροστά μας, εἶναι η ἀρχὴ τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας η τῆς κοινωνίας τῆς ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ο. ι. κ. ο. μ. ι. α. ε.» (1934 δ, σελ. 16 κ.έ.). Γί' αὐτὸς ἀσκεῖ κριτικὴ σὲ ἐκείνους τοὺς κλάδους τῆς φυχαγάλυσης ποὺ παρουσιάζουν τὴν ἀρχὴ τῆς πραγματικότητας σὰν ἀπόλυτο δεδομένο καὶ ἔννοιαν μὲν ἀπόλεις *«προσαρμογὴ στὴν κοινωνία»*, ἐπειδὴ ἔτσι η φυχαγάλυση σὲ ἀντίθεση πρὸς τὸν ἀντικειμενικὰ ἐπαναστατικὸν χαρακτήρα τῆς διατηρεῖ ἔναν, ἀν καὶ ἀσυνείδητο, συντρητικὸν χαρακτήρα.

Ο Β. Ράιχ σκιαγραφεῖ ἐκείνη τὴν πραγματικότητα, ἀπὸ τὴν δύοια πηγάδεις σήμερα η σεξουαλικὴ καταπίεση: «Η ἀρχὴ τῆς πραγματικότητας τῆς καπιταλιστικῆς ἐποχῆς ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν προλεταρίο ὑπερβολικὸν περιορισμὸν τῶν ἀναγκῶν του, ἀπαιτεῖ ἐπίσης τὴ μονογαμικὴ σεξουαλικὴ μορφὴ... Ολα αὐτὰ ἔχουν τὶς ρίζες τους στὶς οἰκονομικὲς συ-

γικὸς ἐνδιαφέρουν. Ο Β. Ράιχ στρέφεται στὶς ἐργασίες τοῦ Μάρκ καὶ τοῦ *«Ἐγγκελ.*

Οι μαρξιστικὲς βάσεις τῆς σεξουαλικῆς οἰκονομίας

Ο Β. Ράιχ περιγράφει δὲ ἵδιος τὴν ἔξελιξη τῆς θεωρητικῆς ἐργασίας του: «Μετὰ τὴν ἀπόρριψη τῆς πρότασης τοῦ Φρόνυτ *«ἡ σεξουαλικὴ ἀπώθηση ἀνήκει στὴν πολιτιστικὴ ἔξελιξη τῆς κοινωνίας...»* πέρασε ἀρκετὸς καιρὸς ὥσπου η φράση *«ἡ σεξουαλικὴ ἀπώθηση προέρχεται ἀπὸ τὴν κοινωνία»* νὰ ἀναπτυχθεῖ στὸ ἔρωτα: *«Ποιό συμφέρον ἔχει η κοινωνία γιὰ τὴ σεξουαλικὴ καταπίεση;»* Η κοινωνιολογία δὲν ἔδινε ἀλλη ἀπάντησην ἐκτὸς ἀπὸ τὴ στερεότυπη *«διπολισμὸς χρειάζεται ηθοκτητά»*. Ο Μάρκ καὶ δὲ *«Ἐγγκελ.* πρόσφεραν τελικὰ ἔνα πλήθος διοράσεων στὸ μηχανισμὸν τῆς ὄλιγης μας ὑπαρξῆς» (1935, σελ. IX). «Οπως η φυχαγάλυση ἔκανε δυνατή τὴν ἀποκάλυψη τῶν πραγματικῶν συσχετίσεων τῆς σεξουαλικῆς καταπίεσης στὸν ἀτομικὸν - φυχικὸν τομέα, τὸ δίοιο λογίων καὶ γιὰ τὸν μαρξισμὸν σὲ σχέση μὲ τὴν κοινωνία: «Η μαρξιστικὴ ἐπιστήμη δὲν εἶναι τίποτε ἀλλο ἀπὸ ἀδέκαιωτη ἀποκάλυψη πραγματικῶν συσχετίσεων» (Ράιχ 1934 δ, σελ. 47).

Ἡ φυχαγάλυση καὶ δὲ μαρξισμὸς ἀλληλοσυμπληρώνονται: «Σὰν ἐπιστήμη η φυχαγάλυση εἶναι λοτικὴ μὲ τὴ μαρξικὴ θεωρία γιὰ τὴν κοινωνία. Ἐκείνη ἀσχολεῖται μὲ τὰ φυχικά, αὐτὴ μὲ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα. Καὶ μόνο ἀφόσον πρέπει νὰ ἔξετασθον κοινωνικὰ γεγονότα στὴν φυχικὴ ζωὴ η ἀντιστροφα φυχικὰ στὴν κοινωνικὴ ζωὴ συμπεριφέρονται μεταξὺ τους ἔκαστοτε ὡς δοηθητικὲς ἐπιστήμες» (Ράιχ 1934 δ, σελ. 9 κ.έ.). Σὲ σχέση μὲ τὸ συγχεκριμένο περιεχόμενο τῶν ἐπιστημῶν αὐτὸς σημαίνει: «Οπως δὲ μαρξισμὸς δηταν κοινωνιολογικὰ η ἐκφραση τῆς συνειδητοποίησης τῶν νόμων τῆς οἰκονομίας, τῆς ἐκμετάλλευσης τῆς πλειοψηφίας ἀπὸ τὴ μειοψηφία, ἔτσι καὶ η φυχαγάλυση εἶναι ἐκφραση τῆς συνειδητοποίησης τῆς κοινωνικῆς καταπίεσης τῆς σεξουαλικῆς

θήκες» ή ἀρχουσα τάξη ἔχει μιὰ ἀρχὴ τῆς πραγματικότητας ποὺ ἔξυπηρτετὶ τὴ διατήρηση τῆς δύναμής της. «Οταν δὲ προλετάριος ἔκπαιδεύεται γι' αὐτὴ τὴν ἀρχὴ τῆς πραγματικότητας... αὐτὸς σημαίνει ἀποδοχὴ τῆς ἐκμετάλλευσής του, ἀποδοχὴ τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας» (1934 δ, σελ. 17).

Ο Β. Ράιχ ἀντιπαραθέτει στὴ θέση γιὰ τὸν δῆθεν ἀναγκαῖο σεβασμὸν τῆς ἀρχῆς τῆς πραγματικότητας γιὰ χάρη τῆς πολιτιστικῆς καὶ πολιτισμικῆς ἔξελιξης τῆς ἀνθρωπότητας τὴ θέση του διτὶ η σεξουαλικὴ ἀπώθηση δὲν εἶγαι ἀναγκαῖα γιὰ τὴν προσόμηση πολιτιστικῶν ἐπιτευγμάτων. Κάνει διάκριση ἀνάμεσα σὲ προγεννητικές δριμές, η καταπίεση τῶν δυοίων κάνει δυνατή τὴ μετουσίωση καὶ γεννητικές δριμές, η καταπίεση τῶν δυοίων δημιουργεῖ ἀπλῶς σπασματικές ἀπωθήσεις. «Η μετουσίωση σὰν οδισαστικὴ πολιτιστικὴ ἀπόδοση τοῦ φυχικοῦ μηχανισμοῦ ἀπαιτεῖ κατάργηση τοῦ σεξουαλικῆς ἀπώθησης καὶ στέκει στοὺς ἐνήλικους σὲ ἀντίθεση μόνο πρὸς τὴν ἰκανοποίηση τῶν προγεννητικῶν, ἀλλὰ δχι τῶν γεννητικῶν ἀπαιτήσεων» (Ράιχ 1966, σελ. 49). Ο Β. Ράιχ ωπτά, «πῶς εἶναι δυνατὸ διανακούμδος τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ η συνουσία τῶν ἐφήβων νὰ διαταράσσει τὸ χτίσιμο πρατηρίων θεγκάνης καὶ τὴν κατασκευὴ δεροπλάνων» (1934 α, σελ. 48) καὶ λέει: «Τὰ ἔνα - δύο κακά ποιήματα ποὺ δημιουργοῦνται μὲ τὴ σεξουαλικὴ ἀποχὴ δὲν πρέπει τελικὰ γὰ νόπολογίζονται στὰ σοδαρά» (1966, σελ. 100).

Αν η σεξουαλικὴ ἀπώθηση δὲν εἶγαι «πολιτιστικὰ ἀναγκαῖα», πρέπει γὰ εἶναι άλλες αἰτίες ὑπεύθυνες γιὰ τὴν ἐπιδολή τῆς. «Καταλαβαίνεις κανεὶς διτὶ τὸ ἀπαιτοῦν δχι η πολιτιστικὴ δραστηριότητα καθαυτή, ἀλλὰ μόνο οἱ σημειώσιμοι μορφὲς αὐτῆς τῆς δραστηριότητας καὶ εἶναι πρόθυμος νὰ θυσίασει αὐτές τὶς μορφές, μὲ τοὺς θάλασσας πορθήμους νὰ θυσίασει αὐτές τὶς μορφές, μὲ τοὺς θάλασσας πορθήμους δὲ πρέπει τὸν πρόθυμον δηλιότητα τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων. Τὸ πρόδηλημα δὲν εἶναι τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ τῆς κοινωνικῆς τάξης» (Ράιχ 1934 α, σελ. 48).

Ἐδῶ φαίνεται πάλι καθαυτὰ διτὶ στὸν Ράιχ ἔχει διαμορφωθεῖ μέσα ἀπὸ τὴν φυχαγάλυσην τῆς πράξης

τητας. Παρ' δλα αὐτὰ ὑπάρχει μιὰ οδισαστικὴ διαφορά: ένω η μὰ τάξη ἀσκεῖ τὴν ἐκμετάλλευση καὶ η ἀλλη ὑπόκειται στὴν ἐκμετάλλευση, η σεξουαλικὴ ἀπώθηση εἶναι κοινὴ καὶ στὶς δύο τάξεις» (Ράιχ 1934 δ, σελ. 38).

Η ἀπασχόληση μὲ τὸν Μάρκ καὶ τὸν *«Ἐγγκελ.* διδήγησε τὸν Ράιχ σὲ συγκριμενοποίηση τῶν θέσεών του, σύμφωνα μὲ τὶς δύοις κοινωνικὴ σημασία ἔχει κυρίως η σεξουαλικὴ ἀπώθηση ποὺ λαμβάνει χώρα μέσα στὴν οἰκογένεια: κάνει τὸν διθυρωπὸ λειτουργικὰ ἕκανδ γιὰ τὴν ἀστικὴν αὐταρχικὴ κοινωνία. Η οἰκογένεια γίνεται ἔτσι *«ἀντιπρόσωπος»* τοῦ ἀστικοῦ κράτους καὶ ἔκτελετ γιὰ τὸ συμφέρον του τὴ σεξουαλικὴ καταπίεσης: «Η πατριαρχικὴ οἰκογένεια εἶναι δ δομικός καὶ δ ἰδεολογικός τόπος ἀναπαραγωγῆς διών τῶν κοινωνικῶν καθεστώτων ποὺ στηρίζονται στὴν ἀρχὴ τῆς ἔξουσίας» (Ράιχ 1966, σελ. 195).

Η οἰκογένεια ἔκτελετ διπλὴ λειτουργία: 1. «Διαμορφώνει τὸν ὑποτακτικὸν στὴν ἔξουσία καὶ φοδισμένο στὴ ζωὴ ὑποτελή καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο δημιουργεῖ διαρκῶς τὴ δυνατότητα νὰ ἔχουσαίζονται οἱ μᾶλις ἀπὸ μιὰ χούφτα κατόχων τῆς δύναμής της», καὶ 2. «αἰτοαναπαράγεται μὲ τὸ νὰ ἀκρωτηρίζει: σεξουαλικά τοὺς σεξουαλικά τὸν πρότιτον της οἰκογένειας» (Ράιχ 1966, σελ. 114). Σὲ κάθε κοινωνία ποὺ ἐπικρατεῖ καὶ δχι η οἰκογένεια καὶ δχι η συλλογική ἐκπαιδεύση τῶν παιδιῶν, η οἰκογένεια *«ἀποτελεῖ τὸν ἐκπαιδευτικὸν μηχανισμό*, ἀπὸ τὸν δποίο πρέπει: νὰ περάσει κάθε μέλος τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὴν πρώτη του ἀναπνοή» (Ράιχ 1966, σελ. 106), καὶ ἔτσι κάνει δυνατή τὴν ἰδεολογικοποίηση της διεθνοτήτας διδάσκει: «Η ιστορία τῆς διαμόρφωσης τῆς διεθνοτήτας διδάσκει τὸν πρώτην πρότιτον της οἰκογένειας μεταχειρίζεται: συγειδητὰ δχι ἀσυνείδητα τὸν ἐπηρεασμὸν τῶν παιδιῶν σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντά του, γιὰ νὰ ἐδραιωθεῖ στὴ δομή τῶν ἀνθρώπων» (Ράιχ 1966, σελ. 291). Στὴν περιγραφὴ αὐτῆς τῆς διαδικασίας τῆς ιδεολογικοποίησης οἱ δαστοι κοινωνιολόγοι τῆς οἰκογένειας δὲ διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τοὺς ἐκπρό-

σωπους της σεξουαλικής οίκονομίας. Η διαφορά δρχίζει έκει πού η διτική κοινωνιολογία θεωρεί αυτή την 'κοινωνικοποίηση' του άνθρωπου όφερη μένην δρχή και άναπόφευκτα άναγκαλα, χωρίς να λαβάνει καθόλου υπόψη της τις ιδεολογίες, τις άξεις και τούς κανόνες πού μεταβιβάζονται έδω (πρβλ. σελ. 31 - 36). Αντίθετα δ Β. Ράιχ έκειται κριτικά τό το συγχρειμένο περιεχόμενο τῶν παραστάσεων πού μεταβιβάζει ή οίκογένεια. 'Αναγνωρίζει τήν οίκογένειακή ίδεολογικοποίηση σά μέσο του ταξικού άγρυπνου άπό πάνω: «Ο Μάρξ δρήγε τήν κοινωνική ζωή έξουσιαζόμενη άπό τις συγθήκες τής οίκονομικής παραγωγής και τούς προερχόμενους άπ' αυτές άπό ένα δριμένο χρονικό σημείο και μετά ταξικούς άγρυπνους. Οι κάτοχοι τῶν μέσων παραγωγής μεταχειρίζονται για τήν κυριαρχία πάνω στής καταπιεσμένες μάζες μόνο σπάνια τήν ώμη ένα: τό κύριο ζητό τους είναι ή ίδεολογική δύναμη πάνω στούς καταπιεσμένους, ή δύναμη στηρίζει γερά τὸν κρατικὸν μηχανισμό» (Ράιχ 1934 α, σελ. 43). 'Αν και δ Μάρξ είχε αναγνωρίσει τήν ίδεολογία στή λειτουργία της σάν μικρή ένα, είχε μείνει άνοιχτό πώς είναι δυνατό να έδρασινται αυτή ή ίδεολογία στή συνείδηση και στό υποσυνείδητο τῶν έργαζοντων ένάντια στά πραγματικά τους συμφέροντα: «Τό πρόδηλημα, άπό ποιά αλτία άγνονται οι άνθρωποι τήν ἐκμετάλλευση, τήν ήθική ταπείνωση, μὲ λίγα λόγια τή σκλαβία έδω και χιλιάδες χρόνια» (Ράιχ 1934 α, σελ. 58). Αύτό τό πρόδηλημα τό είδε δέδουσα και δ Μάρξ, δλλά δεν πρόσφερε καμιά λύση. Γι' αύτο δρειάζονταν πρώτα ή μέθοδος τής φυχανάλυσης: «Τό δτι ή καταπιεσμένη τάξη σὲ πλατιά στρώματα ἐπιδοκιμάζει ή και ίπποστηρίζει τήν έκμετάλλευση σὲ αυτή ή έκεινη τή μορφή, μπορεί για νοηθεῖ άμεσα μόνο φυχολογικά και μετά, έμμεσα, κοινωνιολογικά» (Ράιχ 1934 β, σελ. 54). Αύτη ή διαπίστωση δικαιολογεί τήν έφαρμοσμένη σὲ αυτή τήν έργασια μέθοδο: γιά τήν έξήγηση τῶν πολιτικῶν φαινομένων δέν πρέπει νά περιορίζομεται σὲ πολιτειολογικές μεθόδους και θεωρίες, δλλά νά έφαρμοσουμε και κοινωνιολογικές και φυχολογικές μεθόδους, νά διασπάσου-

με δηλαδή τήν έξειδίκευση σὲ τομεῖς τής διτικῆς - άκαδημαϊκής έπιστήμης. 'Αν ξεκινήσουμε άπό αὐτή τή δάση, έμφαντονται δύο κύρια προβλήματα: «Η φράση του Μάρξ, δτι τό διλικό (τό Είγαι) μετατρέπεται μέσα στό κεφάλι του άνθρωπου σὲ ίδεατο (σὲ συνείδηση), και δχι άντιστροφα, δρήγει άνοιχτό δύο έρωτήματα: πρώτο, π ως γίνεται αυτό, και δεύτερο, πώς η έτοι δημιουργημένη συνείδηση έπανεπίδρα στήν οίκονομική διαδικασία» (Ράιχ 1934 α, σελ. 29). 'Ο Β. Ράιχ έχειται: «Η φυχανάλυση μπορεί νά δειξει δτι η οίκογένειακή δομή τής κοινωνίας δέν μετατρέπεται άμεσα σὲ ίδεολογίες 'στό κεφάλι του άνθρωπου', δλλά δτι ή άνάγκη γιά τροφή [η άνάγκη γιά κατανάλωση στή σημερινή δρολογία] έξαρτημένη στής έξωτερικές μορφές της άπό τις έκαστοτε οίκονομικές συγθήκες, έπηρείζει τροποποιητικά τής λειτουργίες τής πολύ πλαστικότερης σεξουαλικής ένέργειας, και δτι αυτή η κοινωνική έπιδραση πάνω στής σεξουαλικές άνάγκες, μὲ περιορισμό τῶν σκοπών τους, μεταβιβάζει σὲ μορφή μετουσιωμένης Libido πάντα νέες παραγωγικές δυνάμεις στήν κοινωνική διαδικασία τής έργασίας. Έν μέρει άμεσα στή μορφή έργατικής δύναμης, έν μέρει έμμεσα στή μορφή άνωτερα άναπτυγμένων άποτελεσμάτων τής σεξουαλικής μετουσιωμένης, δπως π.χ. τής θρησκείας, τής ήθικής γενικά, τής σεξουαλικής ήθικής ειδύκτερα, τής έπιστημής κλπ... ή μετουσιωμένη Libido γίνεται σάν έργασιακή δύναμη παραγωγική δύναμη» (1934 β, σελ. 44). 'Ετσι η παραδοσιακή σεξουαλική ήθικη γίνεται σχεδόν - παραγωγική δύναμη και σάν τέτοια συστατικό στοιχείο κάθε οίκονομικού - κοινωνικού συστήματος πού προσανατολίζεται στή μεγιστοπόληση τής παραγωγής. 'Η παραμόρφωση τής άνθρωπινης φυχής γίνεται δεκτή, δρκει μ' αύτο νά έπιτυχανται μεγάλη παραγωγικότητα και άπόδοση τής έργασίας.

Περίληψη: Πέντε θέσεις

Πρῶτο: 'Ο Βίλχελμ Ράιχ δισκει κριτική τήν άρνητική ή διτική οίκογένεια σὲ συνδυασμό μὲ τήν ίσοδια μονογαμία, γιατί σύμφωνα μὲ τή δομή της δδηγει κατά κανόνα σὲ περιορισμό και καταπιεση τής σεξουαλικότητας και δποτελει οδιστατικό θεσμό γιά τή μεταβίβαση τής σεξουαλικής ήθικής στήν άναπτυξόδημεγη νεολαία.

Δεύτερο: 'Ο Ράιχ δισκει κριτική στήν άστική οίκογένεια σε διαπιστώσεις τής φυχανάλυσης, σύμφωνα μὲ τής δποτες ήδη τό μικρό παιδί έχει σεξουαλικές άνάγκες, οι δποτες δρμας κάτω άπό τήν πίεση τής άρνητικής δπέναντι στή σεξουαλικότητας έκταίδευσης στήν οίκογένεια δέν μπορούν νά ίκανοποιηθούν. 'Η σεξουαλικά καταπιεστική έπιδραση τής οίκογένειας συνεχίζεται ως τήν έγηλικινωση.

Τρίτο: 'Η κριτική του Ράιχ στή σεξουαλική ήθική και τήν οίκογένεια βασίζεται σε διαπιστώσεις τής φυχανάλυσης, σύμφωνα μὲ τής δποτες ήδη τό μικρό παιδί έχει σεξουαλικές άνάγκες, οι δποτες δρμας κάτω άπό τήν πίεση τής άρνητικής δπέναντι στή σεξουαλικότητας έκταίδευσης στήν οίκογένεια δέν μπορούν νά ίκανοποιηθούν. 'Η σεξουαλικά καταπιεστική έπιδραση τής οίκογένειας συνεχίζεται ως τήν έγηλικινωση.

Τέταρτο: 'Ο Ράιχ έπεκτενει τήν φυχαναλυτικά αίτιολογημένη κριτική στή σεξουαλική καταπιεση άπό τήν οίκογένεια σε πολιτικά - οίκονομικά αίτιολογημένη κριτική στήν άστική κοινωνίας στήν οίκογένεια είναι νά διαμορφώνει μὲ σεξουαλική καταπιεση τῶν άνθρωπων σε διαπατκικούς στήν έξουσία και φοδισμένους στή ζωή ίπποτελεις.

Πέμπτο: 'Ο Ράιχ προσφέρει έτσι στή μαρξιστική κριτική στήν καταπιεστική κοινωνία ένα φυχολογικό θεμέλιο.

2. Συνέπειες τής σεξουαλικής ήθικής

Κοινωνική διαμόρφωση

'Η σεξουαλική άπωθηση σά μετουσίωση τής Libido προδιαθέτει τούς έργαζοντων γιά μεγαλύτερη άπόδοση στήν έργασία. 'Η άπωθηση τής γεννητικής σεξουαλικότητας προκαλει άμως και διαταραχές τής κοινωνικής ίκανότητας γιά άπόδοση: «Η άρνητική άπέναντι στή σεξουαλικότητα ήθική... έπιτυχανται σε κοινωνική κλίμακο τό άγτιθετο άπό τό έπιδιωκμένο άποτέλεσμα: Νευρώσεις, διαστροφές και δυσκοινωνικότητα» (Ράιχ 1935, σελ. 8). Πώς έχειται αυτή η άντιφαση: Θά ήταν λάθος νά ίπποθεσυμε δτι η καπιταλιστική κοινωνία θά είχε συμφέρον άπό νευρώσεις πού διαταράσσουν τήν έργασία και άπό τή μείωση τής κοινωνικής ήθικής ίκανότητας τῶν μελών τής γιά άπόδοση. Δέν μπορεί άμως γιά κάνει δλλιώς παρά νά δεχτει άμτες τής άνεπιθύμητες παρενέργειες τής άδιατραχικής φυχής δομής. «Τό δτι έτσι έπιτυχανται διαριές σεξουαλικής παθήσεις, νευρώσεις, διαστροφές, σεξουαλικούς φόνους κλπ., καθώς και σημαντικούς περιορισμούς τής άτομηκής άπόδοσης στήν έργασία, είναι άκούσιος παράγωγη τής τάξης, δλλά άδιατρώσιτο άπ' αυτή» (Ράιχ 1935, σελ. 111). Αύτες τής ένοχλητικές έπιδρασεις τής σεξουαλικής ήθικής η φυχανάλυση τής έχει αποκαλύψει σά συνέπειες τής σεξουαλικής ήθικής άπωθησης. «Σέ ζωή σύμφωνη μὲ τής άρχες τής σεξουαλικής οίκονομίας... δέν μπορούν νά ίππερχουν νευρώσεις, γιατί είναι συνέπειες τής έμποδισμένης σεξουαλικής ζωής — αυτό προκύπτει άπό τήν φυχαναλυτική σεξουαλική θεωρία και νευρολογία, άν τής άκολουθησυμε μὲ συνέπεια ως τό τέλος» (Ράιχ 1935, σελ. 19). 'Η άπδιλη άποδέσμευση τούς άνθρωπους γιά κοινωνική άπόδοση θά προϋπόθετε πλήρη άπελευθέρωση τής σεξουαλικό-

τηράς του, καὶ αὐτὸς σημαίνει: σεξουαλικούσιονομική ζωή.
«Η ἐλεύθερη σεξουαλικότητα τῆς παιδικής ζωῆς δίνει μιὰ σταθερή δομική βάση γιὰ τὴν ἑκούσια κατάταξη στὴ συλλογικότητα καὶ τὴν ἑκούσια πειθαρχία στὴν ἔργασία» (Ράιχ 1966, σελ. 291). «Ο Ράιχ συμπεραίνει ἀπὸ αὐτὸς διὰ τὴν δυνατότητα τῆς αὐτορύθμισης τῆς σεξουαλικής κοινωνικής ζωῆς μὲ ίκανοποίηση τῶν ὅρμων δὲν εἶναι μόνο ἐφικτή καὶ νοητή, ἀλλὰ καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἀποφή τῆς κοινωνικής ίκανότητας γιὰ ἀπόδοση καὶ τῆς ἑτοιμότητας γιὰ ἀπόδοση θὰ ἐπρεπε νὰ ἐκτιμήθῃ θετικά σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴν ηθική ρύθμιση: «Μὲ εὐνοϊκή γιὰ τὴν σεξουαλικότητα κοινωνική ὀργάνωση δὲν ὑπάρχουν νευρώσεις, διαστροφές, σεξουαλική δυσκοινωνικότητα καὶ νευρωτικές διαταραχές τῆς ἔργασίας σὲ βαθὺδι ποὺ νὰ ἀποτελοῦν κοινωνικὸ πρόβλημα. Ή κοινωνικά ἔνδονύμενη σεξουαλική ίκανοποίηση ρυθμίζει αὐτόματα τὴν σεξουαλική κοινωνικότητα, προϋποθέτει δρματικὸν ἀνταπόκρισην τῆς ἀρνητικής σεξουαλικής ηθικής καὶ σεξουαλικὰ καταφατικὴ διαπαιδαγώγηση ἀπὸ τὴν παιδική ηλικία» (Ράιχ 1935, σελ. 113 κ.ε.).

«Ἡ σεξουαλικὴ καταπίεση δόργυγει σὲ διάσπαση τῶν ἑσωτερικῶν ἀντιδράσεων ἐνάντια στὴν οἰκονομική ἐκμετάλλευση. Μὲ τὴν ἀπώθηση τῶν σεξουαλικῶν ἀναγκῶν ή ἀνθρώπινη φυσική δομὴ μεταβάλλεται: ἔτσι, ὥστε προδιατίθεται γιὰ τὴν ἑστερίευση τῶν ἰδεολογιῶν ποὺ στέκουν σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴ κατάσταση τῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴ η ἰδεολογικὴ διαμόρφωση ἀρχίζει ηδη στὸ μικρὸ παιδί, μιὰ διαδικασία, η ἐφαρμογὴ τῆς δόποις μπορεῖ νὰ παρατηρηθεῖ σὲ δλες τὶς αὐταρχικὲς κοινωνίες. Κάνει δυνατὸ τὸ διὰ γιὰ τὴν καταπίεση τῶν ἔργασθμενων μαζῶν πρέπει νὰ δισκεται διοὶ καὶ λιγότερη ώμη, φυσική θία. Ἡ καταπίεση γίνεται μὲ τὴ μορφὴ ἰδεολογικῆς δύναμης πάνω στοὺς ἔργαζόμενους καὶ σὰν αὐτοκαταπίεση τοῦ ἰδεολογικοποιημένου ἀνθρώπου. Αὐτὸ δὲ σημαίνει τίποτε διλλὸ ἀπὸ τὸ διὰ η ἰδεολογία ἔχει τὸ χαρακτήρα καὶ τὴ λειτουργία ὥλικής θίας. Τὸ ἐρώτημα ποὺ θέλει νὰ διασαφη-

γίνεται σὲ αὐτὴ τὴ συνάρφεια δ Ράιχ εἶναι αὐτό: πῶς δημιουργεῖται στὸν καταπίεσμένους ή προδιάθεση νὰ ἔξουσιάζονται μὲ ἰδεολογικὰ μέσα καὶ δχι μόνο μὲ φυσική θία, τὸ ἐρώτημα γιὰ τὴ δομὴ καὶ τὴ δυναμικὴ τῆς ἰδεολογίας. «Ἀν η μπουρζουάζια ἔχει ἐπιτυχία μὲ μιὰ δρισμένη προπαγάνδα, δὲν πρόκειται ἀπλῶς γιὰ συσκότιση, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει ὑπωδηδήποτε ἔνα ιδιαίτερο πρόδηλημα τῆς φυχολογίας τῶν μαζῶν, πρέπει νὰ συμβαίνει στὶς μαζίσες κάτι ποὺ δὲν ἔρουμε ἀκόμη, κάτι ποὺ τὰς κάνει θιανές νὰ δροῦν ἐνάντια στὰ συμφέροντά τους. Τὸ ἐρώτημα εἶναι ἀποφασιστικό, γιατὶ χωρὶς αὐτὴ τὴ συμπεριφορὰ ἡ ἀρχουσα τάξη θὰ ήταν ἐντελῶς ἀνάλογην» μόνο η ἐποιμένη τῶν μαζῶν νὰ δεχτοῦν αὐτές τὶς ίδεες, πρόγμα ποὺ θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ δυνομάσουμε ‘ψυχολογικὸ ἔδαφος τῶν μαζῶν’, κάνει δυνατή τὴν Ισχὺ τῆς μπουρζουάζια» (Ράιχ 1934 α, σελ. 169). Τὸ ‘ψυχολογικὸ ἔδαφος τῶν μαζῶν’ εἶναι ἀπομικά παρατηρημένο, μιὰ φυσικὴ δομὴ ποὺ προτρέπει τὸν ἀνθρώπο νὰ ἐνεργεῖ ἐνάντια στὰ συμφέροντά του μὲ τὸ νὰ δέχεται καὶ νὰ ἐκτελεῖ τὶς καλυμένες σὰν ίδεες ὑποδείξεις γιὰ ἐνέργεια. Ἡ προερχόμενη ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευση ὥλική ἀνάγκη καὶ η προερχόμενη ἀπὸ τὴν πολιτικὴ καταπίεση ἀδυναμία ἀπέναντι στὶς κυριαρχεῖς δυνάμεις εἶναι συχνὰ ἐντελῶς συνειδητὴ στὸν καταπίεσμένο καὶ τὸ παραχνεῖ σὲ ἐξέγερση. Πῶς γίνεται καὶ δὲν ἐκτελεῖται μὲ συνέπεια αὐτὴ η ἐξέγερση; Ό Β. Ράιχ πιστεύει πῶς στὴν προστιθέμενη στὴν οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ καταπίεση σεξουαλικὴ καταπίεση ἔχει δρεῖ τὴν κύρια αἰτία γιὰ τὸ διὰ η ἐξέγερση δὲν παρίει τὴ μορφὴ τῆς ἐπανάστασης. Αὐτὸ φαίνεται μὲ τὴν πρώτη ματία παράδοξο: «Ο μηχανητικὰ σκεπτόμενος χυδαῖος μαρξιστής θὰ υποθέσει διὰ η ταξικὴ συνειδητη, δηλαδὴ η διόραση στὴν κοινωνικὴ κατάσταση, θὰ πρέπει νὰ εἶναι ιδιαίτερα ἀναπτυγμένη, δταν στὴν οἰκονομικὴ κατάσταση ἀνάγκης προστίθεται καὶ η σεξουαλική» (Ράιχ 1934 α, σελ. 52). Ό Ράιχ δείχνει δρματικὴ διάσταση σὲ τὴν αὐτή η θέση μπορεῖ εύκολα νὰ ἀναιρεθεῖ ὑπειρικά: διὸ λάθουμε ὑπόψη μας διὰ στὴν αὐταρχικὴ πα-

τιαρχικὴ κοινωνία η μάζα τῶν νέων καὶ τῶν γυναικῶν καταπιέζεται σεξουαλικά καὶ οἰκονομικά περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄνδρες, πράγμα ποὺ μπορεῖ νὰ ἀποδειχθεῖ εὕκολα, οἱ νέοι καὶ οἱ γυναικεῖς θὰ ἔπειτα πὼν πιὸ ἀναπτυγμένη ταξικὴ συνειδητη καὶ νὰ τείνουν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄνδρες στὴν ἐξέγερση. Συμβαίνει δρματικὸ ἀντίθετο. Ἡ σεξουαλικὴ καταπίεση διασπᾶται τὴν τάση γιὰ ἐξέγερση: «Ἡ καταπίεση τῆς θασικῆς ὥλικής ίκανοποίησης τῶν ἀναγκῶν ἔχει διαφορετικὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὴν καταπίεση τῶν σεξουαλικῶν ἀναγκῶν. Ἡ πρώτη ώθει σὲ ἐξέγερση, η δεύτερη δρματικὴ στὴν οἰκονομική κατάσταση, καὶ διάσπαση στὴν διαιώνιση τοῦ καπιταλιστικοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος: «Ο ίδιος δ ἐκμετάλλευμένος ἐπιδοκιμάζει τὸ οἰκονομικὸ σύστημα ποὺ ἔγγυαται τὴν ἐκμετάλλευσή του» δ σεξουαλικὴ καταπιεσμένος ἐπιδοκιμάζει τὴν σεξουαλικὴ τάξη ποὺ πειροφίζει τὴν ίκανοποίηση του καὶ τὸν ἀρρωστάνει, καὶ διμύνεται συγαπιθηματικά ἐνάντια σὲ μιὰ ἀλληλά τάξη ποὺ θὰ ἀνταποκρινόταν στὶς ἀνάγκες του» (Ράιχ 1935, σελ. 116). «Ἔτσι δὲ διασπᾶται μόνο η τάση γιὰ ἐξέγερση, ἀλλὰ συμβαίνει καὶ κάτι ἀλλο ἀκόμη: τίθεται η βάση γιὰ μιὰ καταφατικὴ στάση ἀπέναντι στὸ ὑπάρχον σύστημα. Ο πως καταστρέφεται η τάση γιὰ σεξουαλική ἐξέγερση ἀπὸ τὸ φέδο τῆς τιμωρίας, ἔτσι καλύπτεται μὲ φέδο καὶ κάθε δλλὴ τάση γιὰ ἐξέγερση ηδη ἀπὸ τὴ γένεσή της, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς πραγματικὲς πειθαρχίτες ἐπιτυχίας της. Ἡ συνέπεια εἶναι μιὰ γενικὴ παθητικότητα, ἀπάθεια καὶ ἐποιμένη γιὰ προσαρμογὴ, ἀπὸ τὴν ἀποκοινωνία μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθεῖ μιὰ ἐνεργητικὴ δύναμη γιὰ ὑποστηρίξη ἔκπληκτων ἀκριβῶν συνθηκῶν ποὺ εἴχαν δώσει: ἀρχικὰ τὴν αἰτία γιὰ

ἐξέγερση. «Ἡ σεξουαλικὴ ἀπώθηση ἔνισχύει τὴν πολιτικὴ ἀντιδραση δχι μόνο μὲ τὴ διαδικασία ποὺ κάνει τὰ ἀποματικά μαζάς παθητικά καὶ ἀπολιτικά δημιουργεῖ στὴ δομὴ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀστικῆς κοινωνίας μιὰ δευτερεύουσα δύναμη, ἔνα τεχνητὸ ἐνδιαφέρον, ποὺ υποστηρίζει καὶ ἐνεργητικὰ τὸ κυρίαρχο καθεστώς» (Ράιχ 1934 α, σελ. 53).

‘Η διασφάλιση τῆς έξουσίας

Συνειδητά (ἀπὸ γγώση τῆς συνάρφειας ἀνάμεσα στὴν έξουσία καὶ τὴ σεξουαλικὴ ἀπώθηση) η ἀσυνειδητη (σὰν ἀντιδραση ἀπέναντι στὴ σεξουαλικὴ καταπίεση ποὺ ἔχουν υποστεί) ἔχωριστα δύομα καὶ διδόες σὲ κοινωνικούς καὶ κρατικούς ὀργανισμούς καὶ θεσμούς χρησιμοποιούν πολυάριθμα μέσα γιὰ τὴ σεξουαλικὴ καταπίεση. Τὰ κυριότερα μέσα γι’ αὐτὸ τὸ σκοπὸ τὰ προσφέρει η ἀστικὴ ἰδεολογία τῆς σεξουαλικότητας καὶ τῆς οἰκογένειας καὶ η προερχόμενη ἀπὸ αὐτὴ οἰκογενειακὴ πολιτική. «Ἡ καπιταλιστικὴ ταξικὴ κοινωνία ἀναπαράγεται μὲ τὴν ἀποφασιστικὴ δογήθεια τῆς οἰκογένειας στὴ μορφὴ δρισμένων δομῶν τῶν ἀτόμων τῆς μάζας: πρέπει νὰ υποστηρίζει τὴν οἰκογένεια σὰν τὴ δομή τους καὶ διατηρεῖ τὴν ισχύ της πολιτισμού του» (Ράιχ 1934 α, σελ. 154). «Ἡ προπαγάνδιση τῆς σεξουαλικῆς ηθικῆς καὶ η ἐπινόλη της ποὺ δημιουργεῖ στὴν καρακόπεια μέτρων καὶ κοινωνικῶν ἔχαναγκασμῶν δὲ γίνεται γιὰ χάρη τῆς παραδοσιακῆς ηθικῆς καθαυτῆς, ἀλλὰ γιὰ τὴ διατήρηση τῶν κοινωνικῶν συνηθηκῶν ποὺ ἔπικρατούν. Ἡ σφαίρα παραγωγῆς τῆς σεξουαλικῆς ηθικῆς καὶ τῆς ιδεολογίας τῆς οἰκογένειας εἶναι διομέας τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀστικής τῆς έξουσίας: η οἰκογένεια εἶναι ἀπλῶς διομέας γιὰ τὴν ἀναπαραγωγὴ της: «Ἡ παραγωγὴ καὶ η ἀναπαραγωγὴ τῆς ηθικῆς πρέπει λοιπὸν νὰ διαχωρίζονται αὐτηρά, ἔκεινη ἐκ-

τελεῖται στήν κυρίαρχη διάσταση σαν "πολιτιστική" διπλατηση, αντή σέ δλα τά μέλη τής κοινωνίας σαν άπομική ήθικη» (Ράιχ 1935, σελ. 114 κ.έ.). «Η 'κυρίαρχη διάδικη' δὲν μπορεί νό δριστεῖ κοινωνιολογικά καθαρά. Η έκαστος δημιουργημένη ήθικη δὲ θὰ είχε έπιδρωση, δὲν δὲν λαμβάνοντας διαρκώς μέτρα γιά την έδραστην της στούς άνθρωπους. «Γιά τη διατήρηση της ήθικης δὲν άρκει μιά μοναδική διπλατηση η νομοθεσία. Ο διαρκής περιορισμός της ίκανοτητής των άναγκων μὲ έξωτερικό έξαναγκασμό θὰ είχε αὐτούς συνέπεια δια τη ή νέα ήθικη θὰ ξεπερνεί νό διπλάλλεται διόσενα ἀπό την άρχη. Θὰ είχε νά υπερνικήσει σε κάθε ένγλικο άνθρωπο διαρκώς νέες άντιστάσεις και έτσι δὲ θὰ μπορούσε νά διατηρηθεί» (Ράιχ 1935, σελ. 115). Η ήθικη πρέπει ἀπό έξωτερη διπλατηση νά γίνει άρχη ριζωμένη και έσωτερη κευμένη στό διποσυνέδητο. «Γιά νά έκπληρνος άπολυτα τόν οικονομικό σκοπό της, πρέπει νά ρίζωσει βαθύτερα πρέπει νά άρχισει νά έπιδρει ἀπό την πρώιμη παιδική ήλικα, δια τη ή άντισταση τού Έγω μπορεί νά υπερνικηθεί εύκολα, και πρέπει ἀπό έξωτερη διπλατηση της κοινωνίας νά γίνει έσωτερη διπλατηση ήλιον τόν μελών της κοινωνίας» (Ράιχ 1935, σελ. 115). Αύτό άχριδως έκτελει η ίδια μονογαμική, διο τό δυνατό πολύτεκνη, πατριαρχική οίκογένεια πού στηρίζεται στήν δριζότια καταγομή της έργασίας (ή γυναίκα σά νοικούρα και φύλακας τόν παιδιών, δ άνδρας σά διοποριστή και έργαζόμενος), και γι' αύτό 'ύποστηρίζεται' και έπιδάλλεται ἀπό μιά συνετή οίκογενειακή, σεξουαλική, νομική και κοινωνική πολιτική.

Αύτές οι παρατηρήσεις, οι διαπιστώσεις και οι Ισχυρισμοί της θεωρίας τής σεξουαλικής οίκονομίας τού Β. Ράιχ συπίπτουν σχεδόν ἀπολύτα με τά ἀποτελέσματα τόν έρευνών της διπλής κοινωνιολογίας τής οίκογένειας: μόνο στά συμπεράσματα ἀπό τίς παρατηρήσεις διαφέρουν θεμελιώτακά οι δύο κατευθύνσεις. "Όπου στόν Ράιχ άρχισει ή κριτική πού διασπά τό σύστημα, έμφανιζεται στούς άκαδήμαικούς κοινωνιολόγους τής οίκογένειας δ άντικειμενικά καταφατικός

32

τοι διλάππεται η λειτουργική ίκανότητα τής κοινωνίας. «Γιά νά 'λειτουργήσει' ή κοινωνία πρέπει η νέα γενιά νά έκπαιδευτεί σε ένιατα συμπεριφορά» (Κλέσενς 1962, σελ. 41). Ο Κλέσενς άφηνε ζθικά δύο έρωτήματα πού στόν Ράιχ στέκουν στό κέντρο τής έρευνας: ποιές άξεις, ποιός κανόνες και τρόπους συμπεριφοράς μεταβιθάσει η οίκογένεια; Τείνουν σε έξελιξη η σε καταστροφή τόν ζωτικών άγακων τόν άναπτυσσόμενου άνθρωπου; Ο Κλέσενς δέν διαφέρει τίποτε γιά τό περιεχόμενο τής οίκογενειακής έκπαλισμούς, γιά τήν έκπαλισμού σε αύτοριχο χαρακτήρα, γιά τήν καταπίεση τής σεξουαλικότητας, μένει έντελως φορμαλιστής στήν έγνοια τής δομικής - λειτουργικής άνάλυσης. Δείχνει τήν κοινωνική λειτουργία μιάς οίκογένειας. Ταυτόχρονα τού είναι συνειδήση δι πολύ εύκολα μπορεί νά γίνει κατάρχηση τής οίκογένειας. «Την θασική οίκογένεια... μπορεί νά τή θέσει στήν άντερη τής κοινωνίας» (Κλέσενς 1962, σελ. 13), δηλαδή και φασιστικά και αύτοριχά και γραφειοκρατικά καθεστώτα. Τό περιεχόμενο τής κοινωνιοποίησης μένει έξω ἀπό τήν έπιστημονική έρευνα.

Τά πράγματα δέν είναι διαφορετικά στόν Γουΐλιαμ Γκούντ: «Τό παιδί πρέπει νά ταυτιστεί με τόν έγλιλο. "Άν αύτή η προϋπόθεση δέν έκπληρνεται ίκανοποιητικά, δ άναπτυσσόμενος άνθρωπος δέ θὰ ξειρίζει τά ίδια αισθήματα, τούς ίδιους φόρους και τά ίδια άγγη δύος τά άλλα μέλη τού πολιτισμού τού η τής κοινωνίας τού... οι άναγκαιότητες τής κοινωνικής δομής δέ θὰ έκπληρνονταν» (Γκούντ 1966, σελ. 39). Οι 'δομές' και οι 'δργανώσεις' δμως, αύτές οι ιερές άγελάδες τής λειτουργικής - δομικής θεωρίας, πρέπει νά διατηρηθούν, άκομη και άνγι' αύτό άπαιτεται φόρος και άγχος. Η οίκογένεια έγγυαται δρίσται αυτή τή διατήρηση τού συστήματος: «Κανένας άλλος θεωρεί δικτός ἀπό τήν οίκογένεια, ίδιαιτέρω η θασική οίκογένεια, δέν είναι σε θέση γι' αύτό. "Άν αύτές οι λειτουργίες δέν έκπληρνονται, η κοινωνία διαλύεται μόνο η οίκογένεια μπορεί νά τίς έκτελεσει ίκανοποιητικά», γιατί διαθέτει περισσότερες δυνατότητες έ-

Ισχυρισμός τής άναπτφευκτής άναγκαιότητας τών λειτουργιών τής οίκογένειας. Αύτό θὰ τό δείξουμε χρησιμοποιώντας σάν παράδειγμα τίς έργασίες τού Ντίτερ Κλέσενς (Dieter Claessens) «Οίκογένεια και σύστημα άξιων» (1962), τού Γουΐλιαμ Γκούντ (William J. Goode) «Η δομή τής οίκογένειας» (1960) και τής Ρενάτε Μάντζ (Renate Mantsz) «Η σύγχρονη οίκογένεια (1955). Αύτή η παραδολή δέ θὰ καταλήξει σε όποιειμενικές έπιπληξεις έναντια στόν συγγραφετές πού οναφέραμε, άλλα θὰ καταδείξει τήν άντικευμενική άνεπάρκεια και τήν άντικευμενική καταφατική λειτουργία ένδος έπιστημονικού μηχανισμού, δπου έμφανίζεται μά δηγοια τής πολιτικής σημασίας και κατά συνέπεια και τής πολιτικής εδύθνης τών κοινωνικών έπιστημών.

Ο Ντίτερ Κλέσενς δείχνει καθαρά τόν έξαναγκασμός γιά προσαρμογή πού προέρχονται ἀπό τήν οίκογενειακή έκπαλισμού και εύνοούν τή διατήρηση τού συστήματος. Η οίκογένεια «στή διαδικασία τής κοινωνικοποίησης, στή μεταβίσηση κοινωνικά έπιθυμητών τρόπων συμπεριφορᾶς είναι άντιπρόσωπος τής κοινωνίας, δηλαδή δέ δίνει στό παιδί μόνο τή δυνατότητα νά πάρει τρόπους συμπεριφορᾶς, άλλα έπιμένει έπιτακτικά σ' αύτή τήν άνάληψη» (Κλέσενς 1962, σελ. 156), και γι' αύτή τήν καταναγκαστική διαδικασία προσαρμογής τού φαίνεται περισσότερο κατάλληλη ἀπό κάθε άλλον κοινωνικό θεσμό. «Σχετικά με τό καθήκον τής γά προσφέρει στά παιδιά δξίες και κανόνες τής συμπεριφορᾶς πρέπει νά θεωρηθεί έξαιτίας τής μεγάλης άποτυπωτικής τής δύναμης σάν τό καλύτερο μέσο». (Κλέσενς 1962, σελ. 154). Ο Κλέσενς θεωρεί τήν έκπληρωση αύτής τής λειτουργίας έντελως άπαραιτητή γιά τό διπομο και τήν κοινωνία: «Άν η οίκογένεια έκπληρνει τήν έκπαιδευτική και μεταβιδαστική λειτουργία τής γενικά έλλιπως, άπειλεται τόσο τό άτομο διο και η κοινωνία: τό διπομο γιατί δέν τού προσφέρονται οι καλύτερες δυνατότητες γιά έξελιξη μέσο στήν κοινωνία, και η κοινωνία γιατί τής άφαιρεται τό άπαραιτητο μέσο μεταβιδαστή» (Κλέσενς 1962, σελ. 157, σημ. 6), και έ-

3

33

πιθολής ('πρωτογενής κοινωνική πίεση') ἀπό κάθε άλλον κοινωνικό θεσμό: «Οι δευτερογενείς έλεγχοι χωρίς τήν πολύ οδισαστικότερη δύναμη τής πρωτογενούς κοινωνικής πλεσης [στήν οίκογένεια] είναι άνωφελοι. Δέν άπειράλλουμε, δην πομε γιά τήν οίκογένεια, δι οι σε πρώτη γραμμή διατηρεί τή συνοχή διόλκητης τής κοινωνίας» (Γκούντ 1966, σελ. 39 κ.έ., 35).

Η Ρενάτε Μάντζ συμπληρώγει αύτές τής θέσεις με παρεμβολή τής σεξουαλικότητας: «Η σεξουαλική δρμή δέν είναι διωσδήποτε μά δρμή προσανατολισμένη στή σύναψη γάμου και στή δημιουργία οίκογένειας. "Άν η κοινωνία τό έπέτρεπε, η δρμή αύτή θὰ μπορούσε νά ίκανοποιηθεί στή διάρκεια με έλευθερες σεξουαλικές σχέσεις. Ακριδής αύτό τό γεγονός και οι πιθανές συνέπειες του κάνουν τή σεξουαλική δρμή έπικληδην δρμή γιά ένα σταθερό και δργανωμένο κοινωνικό σύστημα. Γι' αύτό σε κάθε κοινωνία ίπάρχουν κανόνες και θεσμοί γιά νά ρυθμίζουν αύτή τήν δρμή και νά τής άφαιρούν τήν έκρηκτική δύναμη. Η μονοπάληση τών σεξουαλικών σχέσεων στό γάμο, πού έπιδάλλεται ἀπό τήν πίεση πού δισκει τή κοινωνία, κάνει τή σεξουαλική δρμή νά φαίνεται σάν δρμή πού διποσκοτεί έμμεσα στή δημιουργία οίκογένειας» (Μάντζ 1955, σελ. 33).

Η άκαδηματή κοινωνιολογία τής οίκογένειας δέ διαφέρει στά ἀποτελέσματα τών έρευνών καθόλου ἀπό τόν Ράιχ. 'Αγανωρίζει τή μεγάλη σημασία τής οίκογένειας γιά τή σταθεροποίηση τού συστήματος. Οι διαφορές δηλούνται στήν κλίμακα τών άνωτατων δξίων: 'Ο Ράιχ ξεκινά ἀπό τή σεξουαλική άναγκη τού άνθρωπου και δισκει κριτική στήν κοινωνία πού έμποδίζει τήν ίκανοποιητική τής. 'Ο Κλέσενς, δ ίκούντ και η Ρενάτε Μάντζ ξεκινούν ἀπό τήν (σταθερή, λειτουργόύσα) κοινωνία, διαπιστώνουν δι οι άνθρωποι έχουν άναγκες πού δέ συμβιδάζονται με τής αύτης ήθικης σημασίας στής κοινωνίας και προσφέρουν στόν διξιούσατές γνώσεις γιά τό θεσμό οίκογένειας, πού είναι σε θέση νά άπωθει τή κοινωνικά 'ένοχλητικές' άναγκες τών άνθρωπων και διποτάνω νά

34

35

άξιοποιει οίκονομικά τις δρμές τους. Αύτή η διαφορά χαρακτηρίζει την άντιθεση άνωμεσα στην κριτική, στο άποτέλεσμα άνθρωπιστική και την καταφατική, στο άποτέλεσμα μη άνθρωπιστική έπιστημη.

Η σταθεροποίηση της ταξικής δομής

Στὸν Β. Ράιχ η δρχουσα τάξη έμφαντεται σάν τόπος παραγωγής της σεξουαλικής ήθικης (πρδ. σελ. 31). Στὴν ἀκαδημαϊκή κοινωνιολογία τῆς οἰκογένειας ἀντίθετα τόπος παραγωγῆς είναι ἀπλῶς «ἡ κοινωνία». Ή ἀκαδημαϊκή κοινωνιολογία τῆς οἰκογένειας δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὸ ἔρωτημα ἢ η σεξουαλική ήθική ὥφελει δριμένες τάξεις καὶ ἄλλες ὅλαπτε. Ἀντίθετα ὁ Β. Ράιχ ἔχειτε οὐδὲ η σεξουαλική καταπίσην ὥφελει τὰ πολιτικὰ καὶ οίκονομικὰ συμφέροντα τῆς δρχουσας τάξης, τὰ μέλη τῆς δοπιας δμως δὲν ἀπαλλάσσονται ἀτομικὰ ἀπ' αὐτῇ. Τὴς σεξουαλική καταπίσην τὴν συγαντούμε τόσο στὴν οἰκογένεια τοῦ προλεταριάτου δυο καὶ σὲ αὐτὴ τῆς μεσαίας καὶ τῆς ἀνώτερης ἀστικῆς τάξης (ἥ κόρη τοῦ ἐργοστασιάρχη ὑπόφερει ἔξιον ἀπὸ αὐτὴ δημως καὶ ἡ νεαρή ἐργάτρια). Ή διαφορὰ ὑπάρχει σχετικὰ μὲ τὴν ξυτασην καὶ τὸ βαθὺδ τοῦ καταναγκασμοῦ: «Ἡ σεξουαλική ήθική είναι ἔνα φαινόμενο ποὺ ἔμφαντεται καὶ στὶς δύο τάξεις. Δὲν είναι δμως ποσοτικά ἵση καὶ στὶς δύο τάξεις. Καὶ τὴν ἐποκή τῆς πρώτης διαφοροποίησης τοῦ προλεταριάτου, στὶς ἀρχές τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀν κρίνουμε ἀπὸ τὶς ἔκθεσις τοῦ Μάρκου στὸν 'Κεφάλαιο' καὶ τοῦ 'Ἐνγκεια' στὸν 'Η κατάσταση τῆς ἐργατικῆς τάξης στὴν 'Αγγλία', δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν κανένας πειριομός ἢ ἀπώθηση τῆς σεξουαλικότητας» (Ράιχ 1934 α, σ. 38). Διαμορφώθηκε δμως πολὺ καθαρὰ στὴν ἀνώτερη καὶ τὴ μεσαία κοινωνική τάξη ἀπὸ τὶς ἀρχές τῆς ιδιωτικῆς παραγωγῆς καὶ μετά. Εἶχε τὴν προέλευσή

36

ἀκμὴ τοῦ καπιταλισμοῦ μπορεῖ νὰ ήταν ἀδύνατα διαμορφωμένη, ἐπειδὴ η δρχουσα τάξη ἀδιαφερόταν γιὰ μεγάλο ἀριθμὸ γεννήσεων, γιὰ νὰ προμηθεύεται ἀνθρώπους σὰν ἐργατικὲς δυνάμεις γιὰ τὴ διεμπχανική ἐπέκταση, γιὰ τὴ διομηχανική ἐφεδρική στρατιὰ καὶ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς παιδικῆς ἐργασίας, καὶ σὰ στρατιώτες γιὰ λιμπεριαλιστικούς πολέμους.

Αὐτὲς τὶς παρατηρήσεις τὶς ἔλεπει ὁ Ράιχ νὰ πιστοποιοῦνται ἀπὸ τὴν φυχαγαλυτικὴ πράξη. «Τὸ προλεταριάτο δὲν πλήττεται ἀπὸ τὸν οίκονομικὸν πειριομό τῆς σεξουαλικότητας, καὶ ἐπειδὴ καὶ η πίεση τῶν πολιτικῶν ἀπαιτήσων εἶναι μικρότερη ἀπ' δ, τι στὶς δρχουσες τάξεις, ἔμφαντονται λιγότερες νευρώσεις ἀνάλογα μὲ τὸ ἀριθμὸ τῶν ἀτόμων καὶ η σεξουαλικότητα εἶναι πιὸ ἀδέσμευτη δυὸ χειρότερες εἶναι οἱ ὑπὲκτες συνθήκες τῆς ζωῆς» (Ράιχ 1927, σελ. 146). Στὸ βαθὺδ δμως ποὺ μειώνονται οἱ φανερὲς ταξικὲς διαφορές μὲ τὴν 'κοινωνική ἁνοδό' τοῦ προλεταριάτου καὶ τὸ προλεταριάτο παίρνει ἀστικές μορφὲς ζωῆς καὶ ἀρχίζει νὰ εἰσχωρεῖ σὲ τομεῖς ζωῆς τῆς μικροαστικῆς τάξης, ἀρχίζει η δρχουσα τάξη νὰ ἀδιαφέρεται γιὰ τὴν 'ήθικότητα' τῶν προλετάριων. Πιατὶ τὸ προλεταριάτο «δημιουργεῖ ἀπὸ τὴν ταξική του κατάσταση σεξουαλικές παραστάσεις καὶ τρόπους ζωῆς ποὺ εἶναι θανάτιμα ἐπικίνδυνοι γιὰ τὰ ταξικὰ συμφέροντα τῆς μπουζουαζίας» (Ράιχ 1934 α, σελ. 142). 'Εδῶ ἐνουσοῦνται η 'φυσική εὐρωστία' καὶ η 'σεξουαλική φυσικότητα' ποὺ χαρακτηρίζουν τὸ μῆ καταπιεσμόν σεξουαλικὰ προλεταριάτο. Ο Β. Ράιχ παραμελεῖ δέδια νὰ ἔξετάσει κατὰ πόσο η 'φυσική σεξουαλική συμπεριφορά τοῦ προλεταριάτου διέπεται ἀπὸ διαιτοργία καὶ ὑδρότητα, ἀπὸ σεξουαλικοὺς τρόπους συμπεριφορᾶς ποὺ μποροῦν νὰ προέλθουν κυρίως ἀπὸ τὴν οίκονομικὴ καταπίσην τοῦ ἐργάτη στὸ πότο ἐργασίας.

Η ἀνώτερη κοινωνική τάξη, στὴν δοπια «οἱ ταξικὲς προκαταλήψεις, η ταξικὴ συνείδηση καὶ δῆθεν τὸ ἀνδιαφέρον γιὰ τὸ κράτος ἀπαιτούσαν τοποθέτηση τῶν σεξουαλικῶν ἀ-

τῆς στὸ οίκονομικὸν συμφέρον τῶν πλουσίων νὰ διατηρήσουν τὴν ίδιοκτησία τους μὲ ἔλεγχο τῶν ἀπογόνων. Γι' αὐτὸ δι σεξουαλικὴ καταπίσην ἐπλήξει ἀρχικὰ τὴ γυναικίς: «Ἡ ήθικὴ τῆς ἀγνότητας καὶ τῆς πίστης Ισχύει ἀρχικὰ ίδιατερα γιὰ τὶς γυναικεῖς τῆς δρχουσας τάξης» (Ράιχ 1934 α, σελ. 143). Πιστοποίηση αὐτῆς τῆς παρατηρήσης δρίσκει δ. Β. Ράιχ στὸ Μάξι φόν Γκρούμπερ (Τγεινὴ τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς, 1927, σελ. 146 κ.ε.). «Πρέπει νὰ ἔκτιμησουμε τὴν ἀγνότητα τῆς γυναικας σὰν ἀνώτατο λαϊκὸ ἀγαθό, γιατὶ η ἀγνότητα τῆς γυναικας δίγει τὴ μόνη σύγουρη ἐγγύηση δι τὶς δημιουργατικὰ οι πατέρες τῶν παιδιῶν μας καὶ δι τὸ ἐργαζόμαστε καὶ κοπιάζουμε γιὰ τὸ ίδιο μας τὸ αἷμα. Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἐγγύηση δὲν ὑπάρχει δμως καμὶ δυνατότητα γιὰ σταθερή, εὐλικρινή οικογενειακὴ ζωὴ, γι' αὐτὴ τὴν ἀπαραίτητη έσοδη γιὰ τὴν προσοτῆ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κράτους.

Ἀντίθετα η δρχουσα τάξη δὲν ἔδειξε ἀρχικὰ ἀνδιαφέρον γιὰ τὴ σεξουαλικὴ καταπίση τῆς έξουσιαζόμενης τάξης. Αὐτὸ φάνεται πὼς ἀναπει τὴ θέση δι τὴ σεξουαλικὴ ήθικὴ ἔχανε δυνατή καὶ σταθεροποίηση τὴν έξουσία τῆς δρχουσας τάξης. Ό Β. Ράιχ παραθέτει ἔδω τὴ θέση δι τὴ δργάνωση τοῦ προλεταριάτου σὲ δργανώσεις ταξικοῦ ἀγώνα ἀπειλῆσες ἀρχικὰ τὸ κυρίαρχο σύστημα καὶ δδήγησε σὲ ἐπέκταση τῆς σεξουαλικῆς καταπίσης στὸ προλεταριάτο. «Μὲ τὴ δημιουργία τοῦ δργανωμένου ἐργατικοῦ κινήματος, τὴν 'προσαγωγὴ' κοινωνικοποιεῖται ἐπιτευγμάτων καὶ τὴν ταυτόχρονη πολιτιστικὴ ἀγόδο πλατιῶν λαϊκῶν μαζῶν ἀρχίζει σχετικὰ μὲ τὴ σεξουαλικὴ ήθικὴ καὶ η ἀστικοποίηση τους» (Ράιχ 1934 α, σελ. 143), πράγμα ποὺ σημαίνει δι τὸ προλεταριάτο παίρνει τὶς έξιτερικὲς μορφὲς τῆς μικροαστικῆς οίκογενειακῆς ζωῆς. Αὐτὴ η προσαρμογὴ σὲ μικροαστικὲς μορφὲς ζωῆς ἀποτελεῖ καὶ προϋπόθεση γιὰ κοινωνικὴ ἀνοδο. Αὐτίθετα η σεξουαλικὴ συμπεριφορὰ ἐπηρεάστηκε ἀρχικὰ λίγο ἀπὸ τὴν ἀστικὴ σεξουαλικὴ ήθική.

Τελικὰ η σεξουαλικὴ καταπίση τοῦ προλεταριάτου στὴν

37

νηγκῶν πίσω ἀπὸ τὰ συμφέροντα τῆς ίδιας τῆς τάξης (Ράιχ 1927, σελ. 45), θέλει πὼς «ἀπειλεῖται ἀπὸ τὶς σεξουαλικὲς μορφὲς ζωῆς τῆς καταπιεσμένης τάξης... Τέσσι τὰ σεξουαλικὰ ήθη τοῦ προλεταριάτου δι σημαίνουν μόνο φυχολογικὰ κίνδυνο, ἀλλὰ καὶ κοινωνικὸ κίνδυνο γιὰ τὴ δρχουσα τάξη, ποὺ κυρίως θέλειται σὲ τὸ θεσμὸ τῆς οίκογενειας» (Ράιχ 1934 α, σελ. 145). Αὐτὸς δ κίνδυνος δημιουργεῖται ἀπὸ τὴ διαθηματικὴ ἀρση τῶν φανερῶν ταξικῶν διαχωρισμῶν, ἀπὸ τὴν οίκονομικὴ - κοινωνικὴ ἀνοδο καὶ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ χειραφέτηση τῆς ἐργατικῆς τάξης. Αγ ετοι αιτιολογεῖται τὸ ἀνδιαφέρον τῆς δρχουσας τάξης γιὰ τὴ σεξουαλικὴ καταπίση τοῦ προλεταριάτου, στὸ προλεταριάτο δημιουργεῖται αὐτήθετα μὲτοικότητα γιὰ ἀποδοχὴ μικροαστικῶν μορφῶν ζωῆς: «Ἡ μικροαστικὴ κρεβατοκάμαρα, τὴν δοπια τὸ ἀγόραζει δ προλετάριος μόλις τοῦ δοθεῖ η δυνατότητα, ἀκόμη καὶ δην κατὰ τὰ ἀλλα ἔχει ταξικὴ συνείδηση, η καταπίση τῆς γυναικας ποὺ ἀνήκει ἔδω, ἀκόμη καὶ δην είναι κοιμηστήσιτης, τὸ 'εὐπρεπὲς' ντύσιμο τὴ Κυριακή, δ μικροαστικὸς χορδὲς καὶ χλίεις δυδ ἀλλες λεπτομέρειες ξχουσ μὲ μικροχρόνια διαρκεῖα σὲ τρέπεται σὲ σύγκριτα μεγαλύτερη ἐπιδραση ἀπ' δ, τι δη μποροῦσαν νὰ ἐπανορθώσουν χιλιάδες συγκεντρώσεις καὶ προκρύψεις (Ράιχ 1934 α, σελ. 106). Η ἀστικοποίηση ἀρχίζει μὲ τὴν ἀνοδο τοῦ διοτικοῦ ἐπιπέδου, ἐπιδρ δηλαδὴ ἀρχικὰ σὲ ἐργάτες μὲ προνομούσης θέσεις καὶ φηλότερο εἰσόδημα. «Ἄγ ενας ἐργάτης ἀνέλθει στὶς διαθημίδες τῆς ἐργατικῆς ἀριστοκρατίας, μεταβάλλεται αὐτήθετα δην κατὰ τὰ ἀλλα ἔχει ταξικὴ συνείδηση, η καταπίση τῆς γυναικας ποὺ ἀνήκει ἔδω, ἀκόμη καὶ δην είναι κοιμηστήσιτης, τὸ 'εὐπρεπὲς' ντύσιμο τὴ Κυριακή, δ μικροαστικὸς χορδὲς καὶ χλίεις δυδ ἀλλες λεπτομέρειες ξχουσ μὲ μικροχρόνια διαρκεῖα σὲ τρέπεται σὲ σύγκριτα μεγαλύτερη ἐπιδραση ἀπ' δ, τι δη μποροῦσαν νὰ ἐπανορθώσουν χιλιάδες συγκεντρώσεις καὶ προκρύψεις (Ράιχ 1934 α, σελ. 106). Η ἀστικοποίηση ἀρχίζει μὲ τὴν ἀνοδο τοῦ διοτικοῦ ἐπιπέδου, ἐπιδρ δηλαδὴ ἀρχικὰ σὲ ἐργάτες μὲ προνομούσης θέσεις καὶ φηλότερο εἰσόδημα. «Ἄγ ενας ἐργάτης ἀνέλθει στὶς διαθημίδες τῆς ἐργατικῆς ἀριστοκρατίας, μεταβάλλεται αὐτήθετα δην κατὰ τὰ παιδία του δην πάρχεινται στὴν Ισχύρότερη πίεση ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς συντηρητικῆς ήθικῆς» (Ράιχ 1966, σελ. 109).

Ο κοινωνικὸς ἀνερχόμενος ἐργάτης δμως φέρνει τὴν ἀκόμη σχετικὰ μη ἀπωθημένη σεξουαλικότητα τοῦ στὴν τάξη τῶν μικροαστῶν. 'Απ' αὐτὸ προέρχεται δ κίνδυνος γιὰ τὴν ήθικὴ τῶν μικροαστῶν νὰ παραγκωνιστεῖ ἀπὸ τὶς σεξουαλικὲς συνήθειες τῆς ζωῆς τοῦ ἐργάτη. Αὐτὸς δ κίνδυνος είναι ίδιατερα μεγάλος, δην ἔκαιτας τῆς μονοπάλησης

38

39

τῶν μέσων παραγωγῆς καὶ τῆς ἀνάπτυξης τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὴν μεσαία τάξην ἡ οἰκονομικὴ βάση καὶ ἔτσι προλεταρικοποιεῖται. «Ἡ σεξουαλικὴ ζωὴ τοῦ προλεταριάτου ἐμφανίζεται στὴ μεγαλοαστικὴ τάξη ἀκριβῶς τότε σὸν ίδιατερος κίνδυνος γιὰ τὴ σταθερότητα τῶν σεξουαλικῶν θεσμῶν [τῆς οἰκογένειας], διὰν ἀρχίζει ἡ προλεταρικοποίηση τῆς μικροαστικῆς τάξης» (Ράιχ 1934 α, σελ. 145). Γιατὶ ἡ μεγαλοαστικὴ τάξη στηρίζεται οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ κυρίως στὰ μικροαστικὰ μεσαία στρώματα. Ἀφοῦ ἡ ίδια εἶναι διγάριθμη, γιὰ νὰ δύσκολης τὴν ἔξουσία πάνω στὶς ἐργαζόμενες μᾶζες, ἡ δροχούσα τάξη χρειάζεται τοὺς δημόσιους ὑπαλλήλους, τοὺς ἀνώτερους ὑπαλλήλους, τοὺς δημόσιους, τοὺς ἀρχιεράτες, τοὺς ἐπιστάτες, τοὺς μικροεπιχειρηματίες καπ., γιὰ νὰ δργανώνουν καὶ γὰ ἔξαφαλίζουν τὴ διαρκὴ ἀσκηση τῆς συγκεκριμένης καταπίεσης ποὺ ἐπιβάλλει τὸ συμφέρον τῆς δροχουσας τάξης, μὰ λειτουργία ποὺ ἀπαιτεῖ περισσότερο ἀπὸ δημόσιο ποὺ δηλητικοποιεῖ τὸν πατριαρχικὸν χαρακτήρες (ὑπακοὴ πρὸς τὰ πάνω, πίεση πρὸς τὰ κάτω).

Οἱ ἔξουσιαστες πρέπει λοιπὸν νὰ ἔχουν μεγάλο συμφέρον ἢ προφυλάσσουν τὶς σεξουαλικὲς καὶ οἰκογενειακὲς συνθῆκες τῶν μικροαστικῶν μεσαίων στρώματων ἀπὸ τὶς καταφατικὲς ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ἀτιθράσεις τοῦ ἀνερχόμενοι προλεταριάτου, καὶ δεύτερον πρέπει νὰ ἔνδιαφέρονται γιὰ τὴν παρεμπόδιση τῆς οἰκονομικῆς πτώσεως καὶ ἔτσι τῆς προλεταρικοποίησης τῆς μεσαίας τάξης: «Ἐπειδὴ (ἡ μεγαλοαστικὴ τάξη) στηρίζεται βασικὰ στὴ μικροαστικὴ τάξη, ἐνδιαφέρεται ίδιατερα γιὰ τὴν ηθικότητά της καὶ τὴν προφύλαξη τῆς ἀπὸ τὶς ἐπιθράσεις τοῦ ὑποανθρώπου... Γι' αὐτὸ σὲ ἐποχές κρίσης τὸ κεφάλαιο ἐνισχύει τὴν προπαγάνδα του γιὰ ηθικότητα καὶ σταθεροποίηση τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας. Γιατὶ ἡ οἰκογένεια ἀποτελεῖ γέφυρα ἀνάμεσα στὴν άθλια οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς μικροαστικῆς τάξης καὶ τὴν ἀντιδραστικὴ ἰδεολογία... Ἄν ἡ οἰκογένεια κλονιστεῖ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ κρίση καὶ τὴν προλεταρικοποίηση

40

Περίληψη: Πέντε θέσεις

Π ρῶτο : «Ἡ ἀπώθηση τῆς γεννητικῆς σεξουαλικότητας δημιουργεῖ πιστώς στὴν ἔξουσία, ὑποτελεῖς χαρακτήρες καὶ ἔγγρατα. ἔτσι τὴ διατήρηση τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, τῶν δομῶν ἔξουσίας καὶ τῶν συνθηκῶν παραγωγῆς ποὺ ἐπικρατοῦν. Ὁ αὐταρχικὸς διαιροφυμένος χαρακτήρας δηποτάσσεται σ' αὐτές — ἀν καὶ συχνὰ ἀπρόθυμα — καὶ ἐκπληρώνει μέσα σὲ αὐτές τὶς συνθῆκες λειτουργίες ποὺ διατηροῦν τὸ σύστημα.

Δεύτερο : «Ἡ ἀρνητικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα φυσικὴ δομὴ δημιουργεῖ προδιάθεση γιὰ ἀλλοτριωμένη ἐργασία. Χωρὶς ἀλλοτριωμένη ἐργασία θὰ κατέρρεε τὸ οἰκονομικὸ σύστημα τῆς παραγωγῆς προϊόντων ποὺ βασίζεται στὴ μεγιστοποίηση τῆς παραγωγῆς καὶ στὴν ἐπιτεχνή κέρδους. Ἡ θετικὴ στάση ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα καὶ ἡ ἀλλοτριωμένη ἐργασία ἀποκλείονται ἀμοιβαία δύως ἡ σεξουαλικὴ ἀπώθηση καὶ ἡ δημιουργικὴ, ἀτομικὴ δριζόμενη ἐργασία.

Τρίτο : «Ἡ σεξουαλικὴ καταπίεση μειώνει τὴν ἵκανότητα γιὰ κριτικὴ καὶ κάνει δυνατὴ τὴν ἰδεολογικοποίηση τῆς συνειδήσης μὲ περιεχόμενα ποὺ εἶναι ἀντιθέτα στὰ πραγματικὰ συμφέροντα. «Ἐνα παράδειγμα γ' αὐτὸ εἶναι ἡ ἀνάληψη τῆς ἀρνητικῆς ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ἰδεολογίας ἀπὸ τοὺς ίδιους τοὺς καταπιεσμένους. Χωρὶς τὴ διαρκὴ αὐτοκαταπίεση τοῦ ἀνθρώπου ἡ καταπίεση θὰ ξανατίθησε τὴν ικανότητα τῆς πραγματικῆς κοινωνίας. Ἰδιαίτερα διαιροφυμένη εἶναι ἡ αὐταρχικὴ φυσικὴ δομὴ στὴν ἀμφιρροπία τῆς (ὑπακοὴ πρὸς τὰ πάνω, πίεση πρὸς τὰ κάτω) στὶς μεσαίες τάξεις, τὰ μέλη τῶν ὑποίων ἐκτελοῦν τὴ συγκεκρι-

τῆς μεσαίας τάξης, ἀπειλεῖται σοδαρότατα ἡ ιδεολογικὴ ἐδραίωση τοῦ κυρίαρχου συστήματος» (Ράιχ 1934 α, σελ. 146). «Ἔτσι ἔχηγεται ἡ πολιτικὴ γιὰ τὴ μεσαία τάξη καθὼς καὶ ἡ ίδιατερη (κυρίως φορολογικὴ) ὑποστήριξη τῆς μεσοαστικῆς οἰκογένειας στὴ μετάβαση πρὸς τὸν δψικο (μονοταλικὸ) καπιταλισμό. Τὰ μεσαία στρώματα ἀποκτοῦν τὴ σημασία τους ἀπὸ μιὰ τριπλή μεσολάθηση ἀνάμεσα στὴν ἄρχουσα ἀνώτερη τάξη καὶ τὸ προλεταριάτο: μὲ τὴ μεσολαθητικὴ τους θέση στὴ διαδικασία τῆς παραγωγῆς, μὲ τὴ μεσολαθητικὴ τους θέση στὸν κρατικὸ μηχανισμὸ καὶ μὲ τὴ λειτουργία τους σὰ μεταβιβαστὲς τῆς ιδεολογίας τῆς οἰκογένειας (παιδιγαργοὶ, ἐκπαιδεύτες, λερωμένοι...). Οἱ διάφοροι 'λειτουργοὶ' διαπέρουν οἰκονομικά, μοιάζουν δμως σὲ δ, τι ἀφορᾶ τὴ σεξουαλικὴ ηθικὴ καὶ τὴν οἰκογένεια: «Ἡ θέση τῶν μικροαγροτῶν, τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν μεσαίων ἐμπόρων παρουσιάζει οἰκονομικές διαφορές, χαρακτηρίζεται δμως ἀπὸ μιὰ σὲ γενικές γραμμές δμοιδμορφη οἰκογενειακὴ κατάσταση» (Ράιχ 1934 α, σελ. 71).

«Ἡ πολιτικὴ γιὰ τὴ μεσαία τάξη δμως, ἐπειδὴ ἀντιτίθεται στοὺς νόμους ἐξέλιξης τῆς θεμοχανικῆς παραγωγῆς, δὲν εἶναι παρὰ ἔνα μεταβατικὸ μέσο. Στὴ διάρκεια δὲν μπορεῖ νὰ ἔμποδίσει τὴν προλεταρικοποίηση τῆς μεσαίας τάξης: «Μὲ τὴ συστάρευση τοῦ κεφαλαίου στὰ μονοπώλια καὶ τὰ τράστ, μὲ τὴ δημιουργία ἑκατομμυρίων ὑπαλλήλων εκούντοι αἱ βάσεις τῆς ηθικῆς ἀντισεξουαλικῆς ἀτιθράστατης, ἡ μικρὴ ἐπιχείρηση καὶ ἡ οἰκογένεια. Οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια ποὺ πηγαίνουν νὰ δουλέψουν ἀναπτύσσουν πιὸ ἐλεύθερες ἀπόψεις γιὰ τὴ σεξουαλικὴ ζωὴ ἀπ' αὐτές ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε τὸ πατρικὸ σπίτι. Ἐνώ τὸ προλεταριάτο ποὺ ἐργάζονται μὲ συλλογικὸ τρόπο εἶχε ἀνέκαθεν θετικὴ στάση ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα, ἡ ηθικὴ διατροπικὴ διαδικασία ἀρχις νὰ ἔχει πλάνωται καὶ στὴ μικροαστικὴ τάξη μὲ τὴ μονοπώληση τοῦ κεφαλαίου» (Ράιχ 1934 α, σελ. 255).

41

μένη καταπίεση τῶν ἐργαζόμενων καὶ τῆς νεολαίας στὴν ἐπιχείρηση καὶ τὰ μορφωτικὰ ἰδρύματα γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ συστήματος ποὺ ἐπικρατεῖ. Γι' αὐτὸ ἡ ἀρνητικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ηθικὴ εἶναι περισσότερο ἀναπτυγμένη σ' αὐτές τὶς τάξεις.

Πέμπτο : «Ἡ σεξουαλικὴ ἀπώθηση προδιάθετει δέδαμα γιὰ ἀλλοτριωμένη ἐργασία καὶ δρᾶ ἔτσι σὰ σχεδὸν παραγωγικὴ δύναμη. Ἡ αὐτοτρητικὴ σεξουαλικὴ καταπίεση μπορεῖ δμως νὰ δηγήγεται σὲ σοδαρές γενρώσεις καὶ διαταραχές τῆς ἐργασίας ποὺ μειώνουν σημαντικὰ τὴν ἀτομικὴ ἀπόδοση στὴν ἐργασία. Αὐτὸ εἶναι μὰ ἀνεπιθύμητη παρενέργεια ποὺ γίνεται ἀποδεκτὴ γιὰ χάρη τῆς αὐταρχικῆς φυσικῆς δομῆς τῆς μάζας τῶν ἐργαζόμενων.

Αὐτές οἱ συνέπειες τῆς σεξουαλικῆς ηθικῆς κάνουν τοὺς ἀνθρώπους λειτουργικὰ ἴκανοις γιὰ τὴν αὐταρχικὴ καπιταλιστικὴ κοινωνία καὶ ἔγγρωνται ἔτσι τὴ διατήρηση καὶ τὴν ἀποδοτικότητα τῆς στὴν ἔννοια τῆς προσανατολισμένης στὸ κέρδος παραγωγῆς τῶν προϊόντων.

«Ἡ σφαίρα παραγωγῆς τῆς ἀρνητικῆς ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ηθικῆς εἶναι ἡ δμάδα ἐκείνων ποὺ παίρνουν ἡ προετοιμάζουν θεωρητικὰ τὶς βασικὲς πολιτικὲς καὶ οἰκονομικές ἀποφάσεις γιὰ τὸ συμφέρον τῆς προσανατολισμένης στὸ κέρδος παραγωγῆς τῶν προϊόντων, ἐκείνων ποὺ σχεδίαζουν καὶ πραγματοποιοῦν τὴν αὐταρχικὴ ηεραρχικὴ δομὴ τῆς κοινωνίας.

«Ἡ σφαίρα μεταβιβασης τῆς σεξουαλικῆς ηθικῆς εἶναι ἡ δμάδα τῶν μικροαγροτῶν ἐδεολόγων καὶ προπαγανδιστῶν στὸν τομέα τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς θρησκείας, τῆς λατρείας καὶ τοῦ δικαίου.

Τέταρτο : «Ἡ σεξουαλικὴ καταπίεση δημιουργεῖ μὰ αὐταρχικὴ φυσικὴ δομὴ στὸν ἔξουσιαστες καὶ τὸν ἔξουσιαστον παραγωγῆς τῶν αὐταρχικῶν λειτουργιῶν τῆς αὐτοκαταπίεσης τοῦ ἀνθρώπου ἡ καταπίεση θὰ ξανατίθησε τὴν ικανότητα τῆς πραγματικῆς κοινωνίας. Ἰδιαίτερα διαιροφυμένη εἶναι ἡ αὐταρχικὴ φυσικὴ δομὴ στὴν ἀμφιρροπία τῆς (ὑπακοὴ πρὸς τὰ πάνω, πίεση πρὸς τὰ κάτω) στὶς μεσαίες τάξεις, τὰ μέλη τῶν ὑποίων ἐκτελοῦν τὴ συγκεκρι-

42

43

3. Κριτική τῆς οἰκογένειας

Παρατηρώντας τὴν ἀστικὴν οἰκογένειαν ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἀντιαυταρχικότητας καὶ τῆς σεξουαλικῆς οἰκονομίας, φαίνεται πώς ἔχει τὴν κριτικὴν γιὰ τρεῖς λόγους:

Πιρῶ τοῦ, ἐπειδὴ εἶναι λειτουργικὰ ἴκανη μόνο μὲ τὴν αὐτηρὴ τήρηση τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς, παρεμποδίζει τὴν ἐλεύθερη ἔξελιξη τῆς σεξουαλικότητας τῶν παιδιῶν, τῶν νέων καὶ τῶν ἑνήλικων ποὺ ζοῦν μέσα σ' αὐτὴ καὶ ἔτσι περιορίζει τὶς ζωτικές ἀνάγκες τῆς ζωῆς τους καὶ ἔκτος ἀπὸ αὐτὸν τοὺς κάνει πιστοὺς ὑποτελεῖς ἀπέναντι στὴν ἔξουσία. Μὲ αὐτὴ τῇ σεξουαλικῇ ἡθικῇ ἐκπαίδευση καὶ αὐτὸν τὸν ἐπηρεασμὸν ἡ οἰκογένεια κάνει τοὺς ἀνθρώπους ἴκανους γιὰ γάμον στὴν ἔννοια τῆς ἀστικῆς ἰδεολογίας τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας, καθὼς καὶ λειτουργικὰ ἴκανοις γιὰ τὴν καπιταλιστικὴ κοινωνία ποὺ στηρίζεται σὲ ἀλλοτριωμένη ἔργασία καὶ σὲ αὐταρχικές λειαρχίες.

Δεῦτε τοῦ, ἐπειδὴ ἡ ἀστικὴ οἰκογένεια εἶναι στὴ δομὴ τῆς μικρογραφίας τῆς αὐταρχικῆς κοινωνίας καὶ ἔξαναγκάζει τὰ μέλη τῆς ἀπὸ τὴν στιγμὴ τῆς γέννησής τους σὲ προσαρμογὴ σὲ αὐταρχικές συνθήκες. Τὴν ψυχικὴν δύση γι' αὐτὴ τὴν προσαρμογὴν τὴν προσφέρει ἡ σεξουαλικὴ ἡθική, ἡ πρώτη δοκιμὴ στὴν αὐταρχική συμπεριφορὰ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν αὐταρχικὴ διαρθρωμένη οἰκογένεια.

Γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸν σημασία ἔχει ἡ ἔξαρτηση τῶν παιδιῶν καὶ ἀπὸ τοὺς δύο γονεῖς.

Τρίτο, ἐπειδὴ ἡ ἀστικὴ οἰκογένεια γιὰ τὴν καταπίεση τῶν παιδιῶν ἀπὸ τοὺς γονεῖς στηρίζεται συμπληρωματικὰ στὴν οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευση καὶ τὴ σεξουαλικὴ καταπίεση τῆς γυναικάς, ποὺ χωρὶς αὐτές δὲ θὰ οἴταν δυνατὸν νὰ διατηρηθεῖ. Καὶ σὲ αὐτὴ τὴν ἔννοια εἶναι μικρογραφία τῆς γενικῆς κοινωνίας ποὺ κρατᾷ τὴν γυναίκα σὲ μειονεκτική θέση σὲ δύος σχεδὸν τοὺς τομεῖς.

Έκπαίδευση στὴν ἴκανότητα γιὰ γάμο

Σὰν ἴκανὸς γιὰ γάμον θεωρεῖται στὴν ἀστικὴ κοινωνία ἔνας ἀνθρώπος ποὺ εἶναι ἴκανὸς νὰ παίξει σὲ ἔνα γάμο καὶ σὲ μιὰ οἰκογένεια, ποὺ στηρίζονται σὲ ίσοδια μονογαμία, συζυγὸν καὶ γονεῖκο ρόλο. Ή κριτικὴ στὴν ἐκπαίδευση τοῦ ἀνθρώπου γιὰ ἴκανότητα γιὰ γάμο ξεκινάει ἀπὸ τὸ διτὶ ὁ ίσοδιος γάμος εἰναι ἀκατάλληλος γιὰ τὴν ἴκανοποίηση τῶν ζωτικῶν σεξουαλικῶν ἀναγκῶν καὶ ἡ ἀστικὴ οἰκογένεια ἀκατάλληλη γιὰ θετικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν. Ἔτσι δὲ ἀστικὸς γάμος καὶ ἡ ἀστικὴ οἰκογένεια στέκουν σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴν ἐλεύθερη ἔξελιξη τοῦ ἀναπτυσσόμενου καὶ τοῦ ἐνήλικου ἀνθρώπου. Ή κριτικὴ τῆς δομῆς τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας ξεκινάει ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸ διτὶ ἡ ἐφαρμοζόμενη ἔδω ὡταρχικὴ ἐκπαίδευση κάνει τὸν ἀνθρώπον ἀγίκανο γιὰ τὴν κοινωνικὴ δημοκρατία, ἐπειδὴ δὲν ἐκπαίδευεται σὲ αὐτοδιάθεση, ἀλλὰ σὲ προσαρμογὴ σὲ κανόνες συμπεριφορᾶς ποὺ καθορίζονται ἀπὸ δύος.

Η ἐκπαίδευση στὴν ἴκανότητα γιὰ γάμο δημιουργεῖ τὴν προϋπόθεση γιὰ νὰ γίνει τὸ μορφή ζωῆς ποὺ ἀνταποκρίνεται στὴ λειτουργικὴ καὶ δομικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀναπαραγωγὴ τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς: στὸν ἀστικὸς γάμο. Σκοπός της είναι νὰ κάνει τὸν ἀνθρώπον νὰ ἀπωθήσει τὴ σεξουαλικότητά του καὶ ἔτσι νὰ κάνει νὰ δημιουργήσει τὸ φυχολογικὸν ἔδαφος γιὰ τὴν ἀσκηση τῆς ἔξουσίας στὴν οἰκογένεια καὶ στὴν κοινωνία. Κάνει τὸν ἀνθρώπον νὰ ἐμπεδώνει τὴ σεξουαλικὴ ἡθικὴ στὰ παιδιά του, νὰ τὰ καταπιέσει σεξουαλικά καὶ ἔτσι νὰ ἀναπαράγει τὴ σεξουαλικὴ ἡθικὴ γιὰ τὴν ἐπόμενη γενιά καὶ νὰ τὸ ἐκπαίδευεται στὴν ἴκανότητα γιὰ γάμο. «Η ἐκπαίδευση γιὰ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια εἶναι δὲ ἀρχικὸς σκοπὸς τῆς ἀναπτυξῆς τῶν παιδιῶν. Η ἐκπαίδευση στὸ ἐπάγγελμα προσίθεται πολὺ ἀργότερα» (Ράιχ 1966, σελ. 108). «Ἔτσι η σεξουαλικὴ ἡθικὴ ἐκπαίδευση ἀπὸ τοὺς γονεῖς προκύπτει ἀπὸ τὸ

ἔνα μέρος μὲ τὶς ἀπαιτήσεις ποὺ θέτει ἡ κοινωνία στοὺς γονεῖς καὶ ἀπὸ τὸν ἔλεγχο ποὺ ἀσκεῖ γιὰ τὴν τήρηση τους, καὶ ἀπὸ τὸ δὲ ἄλλο μέρος αὐτόματα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν οἰκογενειακὴν κατάσταση: οἱ ἀνθρώποι ποὺ ἔχουν ἀνατραφεῖ καὶ ζοῦν μὲ αὐτηρὴ σεξουαλικὴ ἡθικὴ δὲν μποροῦν παρὰ γὰρ ἐπιδροῦν στὸ περιβάλλον. «Ἡ ἀρνητικὴ καὶ ἀπορριπτικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ἐκπαίδευση δὲν ὑπαγορεύεται μόνο γάρ τὴν κοινωνικὴ ἀτμόσφαιρα, ἀλλὰ γίνεται ἀναγκαῖον ἀπὸ τὴ σεξουαλικὴ ἀπώληση τῶν ἐνήλικων. Χωρὶς πλατιά παραίτηση ἀπὸ τὴ σεξουαλικότητας ἡ μπαρέξη στὴν οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα δὲν είναι δυνατή» (Ράιχ 1966, σελ. 108). Αὐτὸν τὸν ισχυρισμὸν γιὰ τὸ ἀσυμβίαστο τῆς πλήρως ἀναπτυγμένης σεξουαλικότητας μὲ τὴν ίσοδια μονογαμικὴ οἰκογένεια τὸν ἔχαγει δὲ Ράιχ ἀπὸ φυχαναλυτικές ἐμπειρίες: «Σύμφωνα μὲ τὴν ἐμπειρία μού οἱ γάμοι δὲν ἀντέχουν στὴν φυχαναλυτικὴν θεραπεία, δεν ἀναλύεται ἡ σεξουαλικὴ ἡθικὴ χωρὶς ἐπιείκεια... Οἱ γάμοι ποὺ ἀνέχουν στὴν πίεση μᾶς ἀνδρώσης, διατηροῦνται μόνο τότε, δεν δὲ ἀναλύουμενος κερδίζει τὴ σεξουαλικὴ τὴν εὐημέρησα καὶ εἶναι ἀποφασισμένος νὰ μὴν ὑποταχτεῖ ἐπωδήποτε στὴν αὐτηρὴ ἡθικὴ τοῦ γάμου. Αὐτὴ ἡ ἡθικὴ ἀποδείχνεται κανονικὰ σταθερὴ μὲ νευρωτικούς μηχανισμούς ἀπώλησης» (Ράιχ 1966, σελ. 178), καὶ: «Οἱ ἀνθρώποι ποὺ, εἴτε ἀπὸ ἰδαιτέρη τύχη, εἴτε μὲ φυχαναλυτικὴ θεραπεία φτάνουν σὲ πλήρη ἀνάπτυξη τῶν σεξουαλικῶν τους ἀναγκῶν, γίνονται ἀνίκανοι νὰ ὑποταχτοῦν στὴ μονογαμικὴ ἐντολὴ ἔνας σύντροφος, καὶ αὐτὸς ίσοδια» (Ράιχ 1935, σελ. 48). Αὐτὴ ἡ παρατήρηση πιστοποιεῖται καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάλυση ἀστικῶν γάμων ποὺ μεριμνοῦν νὰ τηροῦν τὴν ἡθική, καθὼς καὶ τὴν σχετική εὐκολία, μὲ τὴν δύοις σεξουαλικῶν διαταργμένοις ἀνθρώποις ζοῦν στὴ μονογαμία, [ἀποδείχνει] διτὶ ἡ

βλάση τῆς γεννητικῆς σεξουαλικότητας κάνει τοὺς ἀνθρώπους ἴκανους γιὰ γάμο» (Ράιχ 1935, σελ. 48). «Ἔτσι ἡ ἀπαίτηση ἀπέναντι στὴ νεολαία γιὰ ἀσκητικὴ ζωὴ ἀποδείχνεται δργανο γιὰ τὴ δημιουργία τῆς ἴκανότητας γιὰ γάμο, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ πῶς εἶναι διαιρορρωμένες οἱ διατοκευμενικὲς ἐκλογικές σεξουαλικά ἀπεριόριστη ζωὴ τῆς νεολαίας θὰ είχε ἀντίθετη ἐπίτραση: «Ἡ πλήρης ἀνάπτυξη τῆς σεξουαλικότητας μὲ ἴκανοποιητικὴ σεξουαλικὴ ζωὴ πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο δὲν ἀναταστρέψει δέδαια τὴ μονογαμία γιὰ ἔνα διάστημα, στὴν δρολογία τοῦ Ράιχ τὴν ἴκανότητα γιὰ διαρκῆ σεξουαλικὴ σχέση κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀμοιβαίας σεξουαλικῆς ἴκανοποιητικῆς σὲ αὐτὴ τὴ σχέση, «ἄλλη τὴν ἴκανότητα γιὰ μονογαμία στὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἀστικὴ ἔννοια» (Ράιχ 1935, σελ. 48). «Ο Β. Ράιχ ἀποδείχνει στατιστικὰ διτὶ ἀπὸ τοὺς νεαροὺς ποὺ είχαν σεξουαλικές σχέσεις πρὶν ἀπὸ τὸ 170 ἔτος τῆς ἥλικας ήταν διάργοτερα κατὰ τὰ 2/3, ἀπιστοῦν στὸ γάμο, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ είχαν ἀρχίσει ἀνάβαση στὸ 170 καὶ 210 ἔτος τῆς ἥλικας σχεδὸν οἱ μισοὶ καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ μέχρι καὶ μετά τὸ 210 ἔτος ζοῦσαν ἀσκητικὰ περίπου τὸ 180» (Ράιχ 1966, σελ. 137). Αὐτὸν ἀντιστοιχεῖ καὶ σὲ νεότερα στατιστικὰ ἀποτελέσματα (πρβλ. Κίνεση καὶ συνεργάτες 1965, σελ. 539). «Ἔτσι η σεξουαλικὴ ἐλεύθερία τῆς νεολαίας θὰ σήμαινε τὴν καταστροφή τοῦ ἀστικοῦ γάμου, θὰ ἔκανε τοὺς νέους ἀνίκανους νὰ ἀντέξουν στὴν ίσοδια μονογαμία. Ἐπειδὴ ἡ αὐταρχικὴ κοινωνία χρειάζεται τὴν οἰκογένεια σὰν ἐργοστάσιο τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς καὶ τῆς αὐταρχικῆς ἴδεολογίας, πρέπει γιὰ λόγους τῆς διατήρησης τοῦ συστήματος καὶ τῆς διασφάλισης τῆς ἴκανοσιας νὰ πειρορίζει, νὰ ἀπαγορεύει καὶ νὰ ἀπωθεῖ τὴν προγαμιαία καὶ τὴν ἔξωγαμιασία σεξουαλικότητα. «Ἡ σεξουαλικὴ καταπίεση είναι ἔνα ἀπὸ τὰ πρωταρχικά ἴδεολογικά μέσα τῆς δροσουσας τάξης γιὰ τὴν ὑπόδολωση τοῦ ἐργαζόμενου πληθυσμοῦ» (Ράιχ 1935, σελ. XIII). «Ἡ σεξουαλικὴ καταπίεση τοῦ παιδιοῦ ἔκδηλωνται καυρίως μὲ τὴν ἀπαγόρευση τοῦ αὐτανισμοῦ, δηλαδὴ τὴν αὐτοίκανοποιησης καὶ τῆς ἀποκόμισης

ήδονής μὲ τὸ παῖξιμο τοῦ παιδιοῦ μὲ τὰ γεννητικά του δργανα, καὶ μὲ τὴν ἀπαγόρευση σεξουαλικῶν παιχνιδιῶν μὲ δόλλα παιδιά. Σὲ συνέπεια αὐτῶν τῶν ἀπαγορεύσεων ἐμφανίζονται στὸ παιδί σημαντικές ἀλλαγές τῆς ψυχῆς δομῆς καὶ ἔται τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς: «Ἡ γενικὴ κατάσταση τοῦ παιδιοῦ ἀλλάζει τρομερά, διαν δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ζήσει τῇ φυσικῇ του σεξουαλικότητα. Γίνεται διστακτικό, φοβισμένο, ὄπουλο, ὄποτακτο διστηνέος καὶ δισπτύσκες σεξουαλικές δρμές, δπως π.χ. σαδιστικές τάσεις. Στὴ θέση τῆς ἑλεύθερης, ἀφοβῆς πρωσικότητας μπαίνουν νὰ διστακτικότητα καὶ ἡ εὐκολία στὸν ἐπηρεασμό. Ἡ χαλιγαργήση τῶν σεξουαλικῶν διεγέρεσεν ἀπαιτει πολλὴ ἔνέργεια, προσοχὴ καὶ ἀντοκυραρχία». Στὸ διαθήμο ποὺ οἱ δισολογικές δυνάμεις τοῦ παιδιοῦ δὲν μποροῦν πιὰ νὰ στραφοῦν στὸν ἔξωτερικὸ κόσμο καὶ στὴν ἴκανοποίηση τῶν δρμάν, χάγει τὸ παιδί σὲ κινητική δύναμη, εδικηνησία, θάρρος καὶ ἐπίγνωση τῆς πραγματικότητας. Ἡ ἔξτινή ἡ τοῦ διαστέλλεται. Στὸ ἐπίκεντρο αὐτῆς τῆς ἀναστολῆς στέκει κατὰ κανόνα ἡ ἀναστολή τῆς κινητικότητας, τοῦ τρεξίματος, τοῦ τρελοῦ παιχνιδιοῦ, μὲ λίγα τῆς δραστηριότητας τῶν μων γενικά. Στοὺς πατριαρχικοὺς πολιτισμοὺς μποροῦμε νὰ παρατηρήσουμε πώς τὰ παιδία γύρω ἀπὸ τὸ 4ο δο ἡ διατήση τῆς ἥλικας ἀκινητοποιεύνται, παγώνουν, κάθονται 'ῆσυχα' καὶ ἀρχίζουν νὰ δρθώνουν ἵνα τείχος ἀπέναντι στὸν ἔξωτερικὸ κόσμο. Χάνουν ἔται τῇ φυσικῇ τους γονετεια καὶ γίνονται τόσο συγχά δικαμπτα, κουτά, πεισματάρικα καὶ 'δύσκολα στὴν ἀνατροφή': αὐτὸ ἔχει πάλι σὲ συνέπεια δύνηση τῶν πατριαρχικῶν μεθόδων ἀγωγῆς (Ράιχ 1966, σελ. 292). Ἐν ἔται ἔξωτερικένεται ἀπὸ τὸ παιδί ἡ δη στὴ δρεφική καὶ στὴν πρώμη παιδική ἥλικα ἡ σεξουαλική ἀπώθηση, ἡ σύγκρουση ἀνάμεσα στὶς σεξουαλικές ἀπαιτήσεις καὶ τὴν ἡθική ἐμφανίζεται στὴν ἐφηβική ἥλικα δλοκάθαρα. «Τὰ φαινόμενα τῆς ἐφηβικῆς σύγκρουσης καὶ τῆς ἐφηβικῆς γεύρωσης... μποροῦν νὰ ἀποδοθοῦν μόνο στὸ γεγονός δι σύντιμη μὲ διστακτικότητα στὸ γεγονός τῆς

στὴν ὑπηρεσία, στὸ στρατώνα καὶ ἔμμεσα μὲ τὴν δμιλία καὶ τὸ γράψιμο, ἀκροστές καὶ ἀναγνώστες. Μὲ αὐτὸ δὲν τρόπο διασφαλίζεται δασικά ἡ διαρκής ἀναπαραγωγὴ τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς καὶ τῆς ἐκπαίδευσης γιὰ γάμο καὶ οἰκογένεια χωρίς νὰ χρειάζονται συμπληρωματικές ἐπιδράσεις ἀπὸ τὴν πλευρά τῆς 'κοινωνίας'. Ἡ ἀναπαραγωγὴ τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς διασφαλίζεται τριπλά: «Ἡ κοινωνικὴ ἡθικὴ ἔχει ἀναπαραγθεῖ στὸ ἄτομο. Ἄφοῦ αὐτὸ συμβαίνει μὲ δόλα τὰ διατομὰ ποὺ ὑπόκεινται στὴν ἕδια ἀρνητική ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα σοκονομική κατάσταση, ἀφοῦ τὰ ἔται ἀλλαγμένα διτομα ὃλα ἐπιδράσουν συνειδήτα τοὺς ἀπογόνους τους σιγουρά δχι στὴν ἔννοια τῶν ἀπωθημένων, ἀλλὰ τῶν ἡθικῶν τους στάσεων, ἀφοῦ ἐπίσης διατηρεῖται: ἡ δρισμένη οἰκονομική κατάσταση καὶ οἱ ἡθικὲς ἀπαιτήσεις τῆς δρχουσας τάξης παράγονται διαρκός ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅποτε νὰ συνεχίζει τὴν ἐπιδρασή της καὶ ἡ ἔξωτερικὴ κοινωνική πίεση, ἡ σεξουαλική ἀρνηση καὶ ἀπώθηση διασφαλίζεται τριπλά καὶ μαζὶ μ' αὐτή καὶ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν ἔξουσιαστῶν» (Ράιχ 1935, σελ. 115).

Τὸ συγκεκριμένο ἀποτέλεσμα τῆς ἴκανότητας γιὰ γάμο φαινέται στὴν ἑτοιμότητα τοῦ ἀνδρα καὶ τῆς γυναικάς νὰ ἐνωθοῦν σὲ ἔναν διτοκὸ γάμο, ἀκόμη κι ἀν πρὶν δὲν ἔχουν δεσμωθεὶ μεταξὺ τους δι τὴν συνέδησην θὲ ἴκανοποίησθαι σεξουαλικά νὰ ἐνωθοῦν μεταξύ τους στὸν διτοκὸ γάμο μὲ τὶς κύριες ἀπαιτήσεις του τῆς μονογαμίας καὶ τῆς ἰσότιας διάρκειας χωρίς νὰ φοβοῦνται: δι τὸ ἔγγυς ἡ ἀπώτερο μέλλον δὲ θὰ δράσουν πιὰ σ' αὐτὸν καμιὰ σεξουαλική ἴκανοποίηση. Στὴ συνέδηση τοῦ ἀνθρώπου ποὺ δρίσκεται στὴν κατάσταση τῆς ἴκανότητας γιὰ γάμο κυριαρχεῖ ἡ ἀνδρικὴ γιὰ νομιμοποίηση τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων μὲ τὸ σύντροφο ποὺ ἔχει ἔκεινή τῃ στιγμή, γιὰ κοινωνική διασφάλιση καὶ γιὰ οἰκονομική θεμελιώση τῆς μονογαμίας σχέσης ἀνάμεσα στὸν ἀνδρα καὶ τῇ γυναικά.

πλήρους σεξουαλικῆς ώριμότητας γύρω ἀπὸ τὸ 15ο ἔτος τῆς ἥλικιας περίπου, δηλαδὴ τῆς φυσιολογικῆς ἀναγκαιότητας γιὰ σεξουαλικὴ πράξη καὶ τῆς ἴκανότητας τοῦ ἀνθρώπου αὐτῆς τῆς ἥλικιας νὰ κάνει παιδιά καὶ στὴν οἰκονομική καὶ δομική ἀδυνατία στὴν ἀπαρτίστητη γιὰ τὴ δημιουργία σ' αὐτὴ τὴν ἥλικια τοῦ ἀπαιτούμενου ἀπὸ τὸν κοινωνία νόμιμου πλαίσιου γιὰ τὶς σεξουαλικές σχέσεις, τοῦ γάμου» (Ράιχ 1966, σελ. 115 κ.ε.). «Ἐτοι στὴ γενική σεξουαλικότητα τίθενται ἔξωτερικὲς ἐμπόδια, ποὺ ἀντικεμενικά εἶναι αἰσθητά, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν νέους γίνοντα μόνο ἐν μέρει ὑποκεμενικά ἀντιληπτὰ σὰν τέτοια γιατὶ στὸ μεταξὺ ἔχουν ἔσωτερικένεται τὴν κοινωνική ἡθική καὶ ἔται ἔχουν θέσει στὸν ἑαυτὸ τους ἀντικεμενικά ἔξωτερικά, φυσικὰ δρια καὶ ταυτόχρονα ἔχουν γίνει ἀνίκανοι νὰ ἀναγνωρίζουν τὰ ἔξωτερικά δρια, νὰ τὰ ἀμφισθητοῦν καὶ νὰ τὰ διαστάζουν. Αὐτὴ ἡ ἔσωτερικεύση ἔγινε σὲ μία στιγμὴ ποὺ ἤταν ἀκόλη εἴναι τὸν ἔχωτερον κόσμο νὰ ὑπερικούνται σὲ μία διατομέα στὸν ἔξωτερικὸ κόσμο: στὴν παιδική ἥλικια. Ἡ ἔξωτερη, οἰκογενειακὴ ἀπαίτηση ἔγινε ἀνεπαίσθιτη σὲ ἔξωτερη ἥλικη. «Ἡ σύγκρουση, ποὺ ἀρχικά διαδραματίστηκε ἀνάμεσα στὸ σεξουαλικὸ ἔγώ καὶ τὸ ἔχθρικὸ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα περιβάλλον, γίνεται ἔται σύγκρουση ἀνάμεσα σὲ ἔνα ἔγώ ποὺ φοβάται τὴν τιμωρία (γιὰ σεξουαλικές πράξεις) καὶ σὲ ἔνα ἔγώ ποὺ ἀπαιτεῖ συνειδήτα σεξουαλική ἴκανοποίηση, γιὰ νὰ περάσει τελικά προσωρινά στὴ σταθερή κατάσταση ἐνδές ἡθικοῦ ἔγώ, τὸ διπολο καθηλώνει διαφράκτης τὴν ἀπωθημένη σεξουαλική διέγερση. Τὸ πρὶν καταφατικὸ ἀπέναντι στὴν ἔδονη ἔγώ γίνεται ἀρνητικὸ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα, ἡθικό. Ἡ κοινωνική ἥλικη ἀναπαράγθηκε στὸ ἄτομο» (Ράιχ 1935, σελ. 115). «Ἐτοι κλέψει δι κύκλος τῆς ἐκπαίδευσης στὴν ἴκανότητα γιὰ γάμο: τὸ ἀρχικὸ ἀπέξω σεξουαλικὰ καταπιεζόμενο ἄτομο γίνεται τώρα σεξουαλικὰ αδτοκαταπιεζόμενο ἄτομο. Τὸ πρώτο θύμα αὐτῆς τῆς καταπιεσης είναι δίδιος δ ἑαυτός μας. Μετὰ ἀκολουθοῦν ἀλλὰ θύματα: σύζυγος, παιδιά καθὼς καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκογένεια μαθητές, μαθητευόμενοι,

Οι ανταρχικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς γονεῖς καὶ τὰ παιδιά

‘Ἡ ἀστικὴ οἰκογένεια είναι δμοια διαμορφωμένη δπως ἡ ἀστικὴ κοινωνία. Ἡ δομὴ τῆς ἔξουσιας τῆς ἀστικῆς κοινωνίας ἐμφανίζεται στὴν οἰκογένεια σὰν οἰκονομικὰ αἰτιολογημένη ἔξουσια τῶν γονέων πάνω στὰ παιδιά. Τὸ ρόλο τῆς ἀρχουσας τάξης σὰν δμάδας παραγωγῆς τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς τὸν ἀναλαμβάνουν στὴν οἰκογένεια οἱ γονεῖς, ἀντικείμενα τῆς σεξουαλικῆς καταπιεσης γίνονται τὰ παιδιά. Ἡ οἰκογένεια είναι ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς μὲ τὴν διπολο ἔρχεται ἀντιμετώπιο τὸ παιδί: «Τὸ δτι τὸ παιδί ζει στὴν κρίσιμη ἥλικια ἀνάμεσα στὸν τέταρτο καὶ τὸν ἔκτο χρόνο τῆς ζωῆς του τὴ σεξουαλικότητά του στὸ σπίτι τῶν γονέων του, τὸν ἐπιβάλλει μιὰ δρισμένη, ἀκριβῶς γιὰ τὴν οἰκογενειακὴ ἐκπαίδευση εἰδοκή λόγη. «Ἐνα παιδί, ποὺ ἀπὸ τὸ τρίτο χρόνο τῆς ζωῆς του θὰ ζούσε σὲ κοινότητα μὲ δόλλα παιδιά καὶ ἀνεπηρέαστο ἀπὸ τὸ δεσμό μὲ τοὺς γονεῖς, θὰ ἀνάπτυσσε τὴ σεξουαλικότητά του ἐντελῶς διαφορετικά» (Ράιχ 1966, σελ. 111) ¹. Αὐτὴ ἡ εἰδικὴ οἰκογένειακὴ ἐκπαίδευση προκύπτει ἀπὸ τὴν 'τριγωνική δομὴ' τῆς σχέσης πατέρας - μητέρας - παιδί. 'Ἄπ' αὐτὴ ἡ προέρχεται μιὰ εἰδικὴ κατάσταση τοῦ παιδιοῦ ἐντελῶς στὴν κατεύθυνση τῶν συντηρητικῶν δομῶν τῆς κοινωνίας... Τὸ λεγόμενη οἰδιπόδειο σύμπλεγμα περιλαμβάνει αὐτὲς τὶς σχέσεις, οἱ δόποις στὴν ποσότητά τους, κυρίως δμως στὴν ἔκβαση τους, ἀπηρτότερο περιβάλλον καὶ ἀπὸ τὴ δομὴ τῆς οἰκογένειας. Τὸ παιδί ἀπενθύμει τὶς πρώτες σεξουαλικές ἐκδηλώσεις ἀγάπης στὰ πλησιέστερα πρόσωπα τοῦ περιβάλλοντός του, καὶ αὐτὰ είναι (στὴν οἰκογένεια) συνήθιστα

1. Μιὰ θέση ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπαλγθευτεῖ σὲ μιὰ ἔχθρικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα κοινωνία μὲ υποχρεωτικὴ οἰκογένειακὴ ἐκπαίδευση.

γονές. Χαρακτηριστικά τὸ παιδὶ ἀγαπᾶται ἀρχικὰ τὸ γονέα τοῦ ἀντίθετου φύλου καὶ μισεῖ τὸν γονέα τοῦ δικοῦ του φύλου. Ἐνάντια σ' αὐτῷ ἀναπτύσσονται αἰσθήματα ζηλοτυπίας καὶ μίσους, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ αἰσθήματα ἐνοχῆς καὶ φόρος ἀπ' αὐτόν. Ὁ φόρος ἀφορᾶ σὲ πρώτη γραμμὴ τῆς σεξουαλικῆς ἐκδηλώσεις τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸν γονέα τοῦ ἀντίθετου φύλου. Αὐτὸς ὁ φόρος, μαζὶ μὲ τὴν πραγματικὴν ἀδυνατότητα τῆς ἴκανοποίησης τῆς αἰμομικτικῆς ἐπιθυμίας, ἀπωθεῖ τὸν γονέα τοῦ ἀντίθετου φύλου μαζὶ μὲ τὴν σεξουαλικὴν ἐπιδίωξην. Ἀπὸ τὴν ἀπώθησην προέρχονται οἱ περισσότεροι ἀπὸ τῆς κατοπινῆς σεξουαλικῆς διαταραχῆς» (Ράιχ 1966, σελ. 109). Ἡ πιθανὴ ἕδοση ἀπέναντι στὴν οἰκογενειακὴν ἔκπτωσην κάνει φανερὴ τὴν σημασίαν τοῦ οἰδιόδειου συμπλέγματος: «Δὲ θὰ γινόταν καμιὰ ἀπόθηση, ἀν τὸ ἀγόρι θὰ ἔπειτε γὰρ παραιτηθεῖ π.χ. ἀπὸ τὴν μητέρα του, ἀλλὰ τοῦ ἔπιπρεπῶν κοινωνικὰ τὸ σεξουαλικὸν παιχνίδι μὲ τὰ παιδιὰ τῆς ἡλικίας του καθὼς καὶ ὁ αὐτανασμός» (Ράιχ 1966, σελ. 110). Ἡ πέρα γιὰ πέρα αὐτοτρήτη ἀπαγόρευση τοῦ αὐτανασμοῦ καὶ οἱ ἐμποδισμένες ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν ἀπομόνωση καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν ἀπαγορευμένες σεξουαλικὲς σχέσεις μὲ συνομήλικους κάνουν δημος αὐτές τῆς ἴκανοποίησης ἀδύνατες η αὐδάνουν, ἀν γίνονται μυστικά, τὸ φέρο τοῦ παιδιοῦ γιὰ τιμωρία.

Μὲ τὴν οἰκογενειακὴν σεξουαλικὴν καταπίεσην ἀγγιμουργοῦνται ἀλλαγές στὴν φυσικὴ δομὴ τοῦ παιδιοῦ ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἕσση γιὰ τὴν αὐταρχικὴν συμπεριφορὰν γενικά καὶ γιὰ τὴν αὐταρχικὴν καθήλωση τοῦ καταπιεμένου στὸν καταπιεστή: «Κάθε στέρηση (τῆς σεξουαλικῆς ἴκανοποίησης) προκαλεῖ μίσος καὶ ἀμφιρροπία ἀπέναντι στὸ ἀντικείμενο ποὺ περιορίζει: τὴν ἴκανοποίηση τῶν δρμῶν» (Ράιχ 1927, σελ. 135). «Αν αὐτὸς τὸ μίσος ἤταν ἡ μοναδικὴ ἐκδήλωση, θὰ μποροῦσε νὰ κρύβει μέσα τῆς μία δάση γιὰ τὴν ἐξέγερση ἐνάντια στὸν καταπιεστή. Ἡ καθήλωση εἶναι δημος ἀντιφατικὴ καὶ ἔτοι καταστρέψει τὴν δάση τῆς ἐξέγερσης: «Μία συγένεια τῆς στέρησης... εἶναι γιὰ περισσότερο ἡ λιγότερο παντελής ταύτι-

μιος νὰ ἀποκρύψει τὸ γεγονός διτὶ ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκογένεια εἶναι δὲ δίος ἔξουσιαζόμενος. Ἔτοι δημιουργεῖται ἡ εἰδίκη διαλεκτικὴ τοῦ ἔξουσιαζειν καὶ ἔξουσιαζειν στὴν αὐταρχικὴν κοινωνία. «Ἡ θέση τοῦ πατέρα ἀντανακλά τὸν πολιτικὸν τοῦ ρόλο καὶ ἀποκαλύπτει τὴν σχέση τῆς οἰκογένειας πρὸς τὸ αὐταρχικὸν κράτος. Ὁ πατέρας κατέχει μέσα στὴν οἰκογένεια τὴν ἴδια θέσην ποὺ ἔχει ἀπέναντι τοῦ δημοσιεύμενος στὴ διαδικασία τῆς παραγωγῆς» (Ράιχ 1934 α, σελ. 84). «Ο οἰκογενειαρχης ἐμφανίζεται ἔτοι σὰν δὲ ‘δασάλος’ τοῦ κράτους. Σὰν ἀνταπόδοση γιὰ τὴ δουλικὴ ὑποταγὴ τοῦ στὴν πολιτικὴ καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἱεραρχία τοῦ παραχωρεῖται στὴν οἰκογένεια ἔνας τομέας ἔξουσίας δύναμη μὲ τὴ σειρά του μπορεῖ νὰ ἔξουσιάζει καὶ νὰ ἀπαιτεῖ διπλακόν. Στὴν ἀνθρώπινη φυσικὴ δομὴ ἀπῆτη ἡ διαλεκτικὴ τῆς ἔξουσίας δημιουργεῖ ἔνα εἰδικὸν γνώρισμα τοῦ χαρακτήρα: δὲ δίνρας εἶναι ἔξαιτις τῆς ἀντιφασῆς τῆς θέσης του στὸ μηχανισμὸν παραγωγῆς (ὑπηρέτης) καὶ τῆς οἰκογενειακῆς του λειτουργίας (κύριος) συνεπῶς καὶ τοπικὰ μιὰ φύση ἐπιλογία: ὑποτάσσεται πρὸς τὰ πάνω, ἀποδέχεται πλήρως τὶς ἀπόφεις ποὺ ἐπικρατοῦν καὶ ἔξουσιάζει πρὸς τὰ κάτω· μεταβιβάζει παραπέρα καὶ ἐπιβάλλει τὶς ἀπόφεις τῆς ἔξουσίας καὶ τῆς κοινωνίας» (Ράιχ 1966, σελ. 107). «Ἔτοι ἀναπαράγει τὴν νοοτροπία του τοῦ ὑποτελοῦς στὸ παιδία του. «Τὴν ὑποτελή του θέσην ἀπέναντι στὴν ἔξουσία τὴν ἀναταράγει στὰ παιδιά του, ἰδιαίτερα στὸν γιον». Ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες πηγάδει ἡ παθητικὴ, ὑπάκουη στάση τῶν μικροστῶν ἀπέναντι σὲ ἡγετικὰ πρόσωπα» (Ράιχ 1934 α, σελ. 84). Ὁ Μάξ Χορχάιμερ περιγράφει ἀκριβῶς τὸν οἰκογενειακὸν ρόλο τοῦ δίνρα: «Ἐίναι δὲ κύριος τοῦ σπιτιοῦ, γιατὶ κερδίζει ἡ τουλάχιστον κατέχει τὰ χρήματα... Τὸ γεγονός διτὶ στὴν κανονικὴ ἀστικὴ οἰκογένεια τὸ χρήμα, ἀπῆτη τὴ δύναμη σὲ οὐσιαστικὴ μορφή, τὸ κατέχει καὶ καθορίζει τὴ χρησιμοποίησή του δὲ δίνρας, κάνει γυναίκα, γιοὺς καὶ κόρες καὶ στὴ νεότερη ἐποχὴ ‘δικούς’ του, ἔκπτωτα τὴ ζωή τους σὲ μεγάλο διαθέμα ἀπ' αὐτόν, τοὺς ἔξαναγκάζει σὲ ὑποταγὴ στὴ διεύθυνση καὶ στὶς

ση μὲ τὸ ἀντικείμενο ποὺ στερεῖ τὴν ἴκανοποίησην. Ἡχεῖ παράδοξα, ἀλλὰ ἔδω δὲν μπορεῖ νὰ ἀλλάξει τίποτε: ἔξομοιώνται κανεὶς στὸ χαρακτήρα μὲ ἐκεῖνον ποὺ πρέπει νὰ μισεῖ, γιατὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ τὸν ἀγαπᾶ. Ἡ κινητήρια δύναμη ποὺ χρησιμοποιεῖ ἡ τάντιση εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ταύτιση εἶναι τὸ μέσος ἔξαιτις τῆς στέρησης· ἔτοι τὸ ἀντικείμενο, ποὺ δὲν μπροστεῖται νὰ πάψει γὰρ τὸν ἀγαπητὸν καὶ ἔπειτε νὰ τὸ μισήσει, ἐπειδὴ δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἴκανοποίηση, γίνεται πρότυπο γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρα τοῦ ἔγω καὶ τῶν ἰδανικῶν τοῦ ἔγω» (Ράιχ 1927, σελ. 135).

Ο διαμορφωμένος αὐταρχικὰ ἀπὸ τῆς οἰκογενειακῆς συνθήκης δινθρώπος γίνεται ἴκανος νὰ διποταχτεῖ ἀργότερα σὲ δηποιεδήποτε ἀλλες δομές καὶ συνθήκες. Γι' αὐτὸς τὸ λόγο δ Μάξ Χορχάιμερ («Οἰκογένεια», 1936) θεωρεῖ τὴν οἰκογένειαν μικρογραφία τῆς γενικῆς κοινωνίας. Στὴν οἰκογένεια ἴκανοβρίσκονται οἱ τυπικὲς γιὰ τὴν ἀστικὴν κοινωνία δομές: «Στὴν οἰκογενειακὴν κατάσταση, ποὺ εἶναι καθοριστικὴ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ, προεξοργεῖται σὲ μεγάλο διαθέμα ἡ αὐταρχικὴ δομὴ τῆς πραγματικότητας ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν» (Χορχάιμερ 1929, σελ. 51). Αὐτὴν ἡ αὐταρχικὴ δομὴ ἐμφανίζεται στὴν οἰκογένεια στὰ φυχικά, διλκά καὶ νομικά πρωτεῖα τοῦ δίνρα πάνεγαντι στὴ γυναίκα καὶ τὰ παιδιά, ποὺ κάνουν τὸν δίνρα κύριο τῆς οἰκογένειας καὶ παραχωροῦν στὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειας λίγες ἀλλες δυνατότητες ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσαρμογὴ καὶ τὴν διποταγὴ στὴ θέληση του. Ἐδῶ δὲ δίνρας ἐμφανίζεται σὰν ἀντιπρόσωπος τοῦ κράτους: «Ἡ δάση τῆς μικροστικῆς οἰκογένειας εἶναι ἡ σχέση τοῦ πατριαρχικοῦ πατέρα πρὸς τὴ γυναίκα καὶ τὰ παιδιά. Ο πατέρας εἶναι, θελέγαμε, δ φορέας καὶ δ ἀντιπρόσωπος τῆς κρατικῆς ἔξουσίας στὴν οἰκογένεια» (Ράιχ 1966, σελ. 107). Μὲ τὸ διὸ δὲ δίνρας καὶ πατέρας ἀντιπρόσωπενει τὸ κράτος στὴν οἰκογένεια, τὸ κράτος ὀποκτᾶ τὸ ‘πιὸ πολύτιμο δργανὸ τῆς δύναμης» (Ράιχ 1934 α, σελ. 84). Ο δίνρας σὰν ἔξουσιαστής τῆς οἰκογένειας δὲν μπορεῖ δ-

διαταγές του. «Οπως στὴν οἰκονομία τῶν τελευταίων αἰώνων δύο καὶ λιγότερη ἀμεση σία ἔξανάγκασε τοὺς ἀνθρώπους σὲ ἀποδοχὴ τῶν δρων ἐργασίας, ἔτοι καὶ στὴν οἰκογένεια δὲ δρθολογικὸς ὑπολογισμός, ἡ ἔξουσια ὑπακοὴ ἐμφανίζεται στὴ θέση τῆς σκλαβίας καὶ τῆς διποτέλειας. Ἄλλα δὲ δρθολογισμὸς εἶναι καὶ ἔδω αὐτὸς τοῦ ἀπομονωμένου καὶ ἀδύναμου ἀτόμου ποὺ πρέπει νὰ διποτάσσεται στὶς καταστάσεις εἴτε εἶναι διεφαρμόγενες εἴτε λογικές. Ἡ ἀπελπισία γυναικῶν καὶ παιδιῶν, δὲ διλκή καὶ φυχική ἐκμετάλλευση ἔξαιτις τῆς οἰκογονικὰς αἰτιολογημένης ἡγετικῆς θέσης του δίνρα δάρυνε κατὰ τὸν τελευταίον αἰώνας τὴν ἀνθρωπότητα μόνο σὲ ἔξαιτικα μικρές περιόδους, περιοχές καὶ στρώματα λιγότερο ἀπ' δὲ τὴν ἀρχαιότητα. Ο πνευματικὸς κόσμος, μέσα στὸν διποτὸ μεγαλώνει τὸ παιδὶ ἔξαιτις τῆς ἐξάρτησης του, καθὼς καὶ ἡ φαντασία του, μὲ τὴν δύοια ἐμψυχώνει τὸν πραγματικὸν κόσμο, τὰ δινειρά του καὶ οἱ ἐπιθυμίες του, οἱ παραστάσεις του καὶ οἱ κρίσεις του καὶ τοὺς κυριαρχοῦντας ἀπὸ τὴ σκέψη τῆς ἔξουσίας ἀνθρώπων πάνω σὲ ἀνθρώπους, τοὺς πάνω καὶ τοὺς κάτω, τῆς διαταγῆς καὶ τῆς ὑπακοῆς» (Χορχάιμερ 1936, σελ. 55 κ.ε.). Αὐτὴν ἡ πραγματικὴ σχέση ἐξάρτησης ἀπὸ τὸν πατέρα διπάρχει ἀγεξάρτητα ἀπὸ τὸν διποτὸ τοῦ γίνεται καταχρηστικὴ ἐκμετάλλευση ἡ ‘φιλελεύθερη’ μεταχείρηση. «Ἄγ την ἐκπαίδευση ἐπικρατεῖ καταναγκασμὸς ἡ ἀπιστήτητα δὲν εἶναι ἀποφασιστικό, γιατὶ δὲ παιδικὸς χαρακτήρας διαμορφώνεται πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἔδια τὴ δομὴ τῆς οἰκογένειας παρὰ ἀπὸ τὶς συνειδήσεις προθέσεις καὶ μεθόδους τοῦ πατέρα. Ἐν δψει τῆς δύναμης ποὺ διαθέτει καὶ ἡ φιλελεύθερη του... ἐμφανίζεται λιγότερο σὰν ἀρμόδουσα συμπεριφορὰ παρὰ σὲ δεσμευτικὴ μεγαλοψυχία... Κάθε μέτρο τῆς ἐκπαίδευσης, δεσο λογικὸ καὶ ἀν εἶναι, πρέπει νὰ θυμίζει ζαχαρόβιωμο καὶ μαστίγιον (Χορχάιμερ 1936, σελ. 61). Στὴν οἰκογένεια τὸ παιδὶ μαθαίνει πώς τὸ μόνο λογικὸ εἶναι: γὰρ ‘προσαρμόζεται στὶς ἐπιθυμίες τοῦ πατέρα’, καὶ μάλιστα ‘ἀνεξάρτητα ἀπὸ κάθε σκέψη γιὰ τὶς ἀνθρώπινες ιδιότητές του’ (Χορχάιμερ 1936, σελ. 57).

Η αναγκαιότητα γιά διαρκή προσαρμογή δημουργεῖ στὸ παιδὶ μιὰ ἀποστροφὴ ἀπέναντι στὴ δικῆ του βοῶληστρη (Χορχχάμπερ 1936, σελ. 59). Αὐτὸς είναι ἀκριβῶς δ σκοπὸς τῆς ἀστικῆς ἐκπαίδευσης. «Ἡ προσωπικὴ θέληση τοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ στάσει καὶ ἡ ἀρχικὴ ἐπιθυμία γιὰ ἔλευθερη ἀνάπτυξη τῶν δρμῶν του καὶ τῶν ἴκανοτήτων του νὰ ἀντικατασταθεῖ μὲ ἑσωτερικὸ καταναγκασμὸ γιὰ ἀπόλυτη ἐκπλήρωση τοῦ καθήκοντος. Ἡ ὑποταγὴ στὸ κατηγορηματικὸ πρόσταγμα τοῦ καθήκοντος ἡταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ συνεδήσεις σκοπὸς τῆς ἀστικῆς οἰκογένειας» (Χορχχάμπερ 1936, σελ. 50). «Αν σπάσει ἡ προσωπικὴ θέληση, ἐκδηλώνεται στὸ παιδὶ καὶ ἀργότερο στὸν ἐνήλικο μᾶς τάση ὑποταγῆς μᾶς «μαζοχιστικὴ τάση γιὰ ἐγκατάλειψη τῆς θέλησης ἀπέναντι σὲ δροιαδήποτε γρεστά ἀρκεῖ αὐτὴ νὰ ἔχει χαρακτηριστεῖ δυνατή» (Χορχχάμπερ 1936, σελ. 60). «Ο ἄνθρωπος ἔχει τότε ἀποδεχεῖται τὴν ἀρχὴ τῆς ἑξουσίας τοῦ ἀνθρώπου πάνω σὲ ἀνθρώπους, οἱ παραστάσεις του διέπονται ἀπὸ τὴ σκέψη τοῦ ἀναγκαίου 'πάνω' καὶ 'κάτω'. Ο ἄνθρωπος εἶναι αὐταρχικὰ διαμορφωμένος: εἶναι πρόθυμος νὰ ὑποταχτεῖ στὴν ἑξουσία ζῶλων καὶ πρόθυμος νὰ ἑξουσιάζει ἀλλούς — εἴτε γιὰ λογαριασμὸ τρίτων εἴτε γιὰ δικὸ του συμφέρον. Αὐτὸς ισχύει ἰδιαίτερα γιὰ τὸν ἀνθρώπο στὴν 'δικῆ του οἰκογένεια. «Κάθε στὸς πατέρας μπορεῖ, ἀκόμη κι ἀν στὴν κοινωνικὴ ζωὴ ἔκτελει μιὰ ἀστική λειτουργία καὶ πρέπει νὰ σκύbeι τὸ κεφάλι, νὰ ἐμφανίζεται στὸ σπίτι σὰν κύριος καὶ νὰ ἔκτελει τὴν ἑξαίρετην σημαντικὴ λειτουργία νὰ συνηθίζει τὰ παιδία σὲ κοσμότητα καὶ ὑποταγὴ» (Χορχχάμπερ 1936, σελ. 58).

Σ' αὐτὴ τῇ διαλεκτικῇ τῆς ἑξουσίας ἀναφέρθηκε ἡδη δ Κάρλ Μάρξ: «Οἱ ποὺ δειλοὶ καὶ οἱ ποὺ ἀνίκανοι γιὰ ἀντίσταση ἀνθρώπων γίνονται ἀτεγχτοὶ μόλις μπορέσουν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἀπόλυτη γονεϊκὴ ἑξουσία. Ἡ κατάχρησή της εἶναι σὰν ὅμοδο ἀντικατάστατο γιὰ τὴν τόση ὑποτελεία καὶ ἑξάρτηση, στὶς ἀποίες ὑποτάσσονται θέλοντας ἡ μὴ στὴν ἀστικὴ κοινωνία» (Μάρξ: «Besprechung über Peuchet: Vom

Οι σχέσεις ἀνάμεσα στὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναίκα

Ο γάμος εἶναι δ πυρήνας τοῦ ἀστικοῦ θεμοῦ τῆς οἰκογένειας. Βασικὰ εἶναι ἡ μόνη νόμιμη μορφὴ γιὰ σεξουαλικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναίκα, διεἰσ οἱ ἄλλες μορφὲς συνδέονται νομικὰ ἡ κοινωνικὴ περισσότερο ἡ λιγότερο μὲ οἰκονομικὰ μειονεκτήματα ἡ ποινικὲς ἀπειλές. Αὐτὸς τὸ γεγονός δηγγεῖ στὸ δικῆ σχεδὸν κάθε μέλος τῆς κοινωνίας παντρεύεται: δ γάμος ἔχει σχεδὸν ὑποχρεωτικὸ χαρακτήρα. Εἶναι ἰδιότος καὶ μονοπολεῖ τὶς σεξουαλικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναίκα. Τὸ διαδύγμα εἶναι δεῖβα συντακτικὸ, ἀλλὰ σχεδὸν πάντα συνδέεται μὲ σημαντικὰ μειονεκτήματα, δέρη καὶ ὑποτιμήσεις κυρίων γιὰ τὴ γυναίκα. Στὴν ἑσωτερική του δομὴ ισχύει ἡ ἀρχὴ τοῦ δριζόντου καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, μὲ τὴν δοπία ἀδικεῖται ἡ γυναίκα οἰκονομικὰ καὶ καταλήγει νὰ ἑξαρτάται ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Ο κάθετος καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, κατὰ τὸν δοποὶ καὶ οἱ δύο σύζυγοι συμμετέχουν στὴ διαδικασία τῆς παραγωγῆς καὶ ἔκτελον καὶ τὶς ἐργασίες τοῦ νοικοκυριοῦ, μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ μόνο σὲ ἀτεχνες οἰκογένειες. Ἐπειδὴ δ διολογικὰ δριζόμενος ἰδιαίτερος δεσμὸς τῆς γυναικὸς μὲ τὸ δρέφος ἐρμηνεύεται στὴν ἀστικὴ κοινωνία ἔκτατικά, διτὶ ἡ γυναίκα πρέπει νὰ ἀφοσιωθεῖ στὰ παιδιά της καὶ στὸ νοικοκυρίο μέχρι τὴν ἔξοδο τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, στὸν δριζόντο καταμερισμὸ τῆς ἐργασίας ἡ γυναίκα πέφτει κατὰ κανόνα στὴν ἑξαρτημένη θέση τοῦ φύλακα καὶ τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῶν παιδιῶν, ἐνῷ δ ἄνδρας ἔχει τὴ θέση του στὴ διαδικασία τῆς παραγωγῆς καὶ παίζει μὲ τὸ μασθό κυριαρχικὸ ρόλο στὴν οἰκογένεια. «Αν συνοψίσουμε αὐτές τὶς παρατηρήσεις, προκύπτει διτὶ ἡ οἰκογένεια ἀντικατοπτρίζει τὶς ἀδικίες, ἔκμεταλλευτικὲς καὶ καταπιεστικὲς συνθῆκες τῆς ἀστικῆς κοινωνίας. Η μαρξιστικὴ κριτικὴ στὸ γάμο καὶ στὴν οἰκογένεια ἀρχίζει παντοῦ ποὺ διαπιστώνεται ἑξουσία ἀνθρώπων πάνω σὲ ἀνθρώπους, καταπίεση καὶ ἔκμε-

τηλευτη. «Ἀπορρίπτει τὴν ἀναγγύριση τῶν δῆθεν 'φυσικῶν διαφορῶν' ἀνάμεσα στὴ γυναίκα καὶ τὸν ἄνδρα πέρα ἀπὸ τὶς διολογικὲς διαφορές, ἔφεσον χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴ νομιμοποίηση συνθῆκων ἑξουσίας καὶ ἔκμεταλλευσης. Σὲ μιὰ κοινωνιολογικὴ διατριβὴ ἀναφέρεται π.χ.: «Τὸ πλάσμα 'γυναικὸς' εἶναι προορισμένο νὰ εἶναι γυναίκα, δηλαδὴ σύντροφος τοῦ ἄνδρα. Εἶναι ἐντεταλμένη νὰ κρατᾶ τὸ σπίτι γιὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ κοινὰ παιδία τους. Σὲ αὐτὸν τὸν προορισμὸ ἐμπειρίχεται ἡδη καὶ δ πρώτος καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας: ἐνῷ τὸ φυσικὸ καθήκον τοῦ ἄνδρα εἶναι νὰ φροντίζει γιὰ τὴ συντήρηση τῆς οἰκογένειας, τὸ καθήκον τῆς γυναικὸς εἶναι κατὰ συνέπεια νὰ διαμορφώνει τὴ ζωὴ στὸ κοινὸ σπίτι» (Χέρμαν 1957, Hergmann σελ. 8). Σ' αὐτὸν τὸ παράδειγμα ἀστικῆς ἐπιστήμης, ποὺ μὲ ἀπλότητα ἀλλὰ καὶ πονηρία διαστρειλῶνται τὴν πραγματικότητα, ἀντιπαραθέτουμε τὴν κριτικὴ θέση τοῦ Φρήντιριχ. «Ἐνγκελς: «Ο ἄνδρας εἶναι στὴν οἰκογένεια δ μπουρζούάς, ἡ γυναίκα ἀντιπροσωπεύει τὸ προλεταρίτο» ("Ἐνγκελς 1918, σελ. VIII).

Οικονομικὴ ἔκμεταλλευση καὶ σεξουαλικὴ καταπίεση τῆς γυναικὸς

Ο Φρήντιριχ "Ἐνγκελς ἀνάπτυξε στὴν ἐργασία του «Ἡ πρό-έλευση τῆς οἰκογένειας, τῆς ιδιοκτησίας καὶ τοῦ κράτους» (1884) μιὰ ἀνάλογη ἀνάμεσα στὴ διαδικασία τῆς παραγωγῆς τῶν προϊόντων στὴν οἰκονομία καὶ τὴν παραγωγὴ ἀνθρώπων στὴν οἰκογένεια. «Σύμφωνα μὲ τὴν ὄλιστικὴ ἀντιληφθη τὸ καθοριστικὸ στοιχεῖο στὴν ιστορία εἶγαι σὲ τελευταία ἀνάλυση ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ ἀγαπαραγωγὴ τῆς διμεσης ζωῆς. Αὐτὴ εἶναι διπλῆς μορφῆς: ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος ἡ παραγωγὴ τροφίμων, ἀτικευμένων διατροφῆς, ἐνδυμασίας, κατοικίας καὶ τῶν ἀπαιτούμενων ἐργαλείων ἀπὸ τὸ δέλλο μέρος ἡ παραγωγὴ τοῦ ίδιου τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀναπαραγωγὴ τοῦ εἰδούς» ("Ἐνγκελς 1918, σελ. VIII). Μὲ τὴν παραγωγὴ ποὺ προϊόντων ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος καὶ παιδιῶν ἀπὸ τὸ δέλλο δ

άνθρωπος συλλαμβάνει καὶ ἀνακαλύπτει τὸν κόσμο καὶ πραγματοποιεῖται σὰν ἀνθρώπος. Ὁ τρόπος μὲν τὸν δόποιο γίνονται αὐτές οἱ παραγωγές, δηλαδὴ ἡ μορφὴ τῆς ἐργασίας καὶ ἡ μορφὴ τῆς ἀναπαραγωγῆς, καθορίζουν τὴν θέσην τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴν κοινωνία. Ἀπὸ διολογικὰ δεδομένα καθορίζεται ἔνας πρώτος διαχωρισμὸς τῶν λειτουργιῶν ἀνάμεσα στὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναίκα: κατὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν ὁ ἄνδρας σπέρνει τὸ παιδί, ἀλλὰ μετὰ ἡ γυναίκα εἶναι ἔκεινη ποὺ τὸ γεννᾶ καὶ τὸ τρέφει ἀρχικά. Ἀπὸ αὐτῆς τῇ διολογικῇ διαφορῇ δὲν προκύπτει δμως ἀκόμη μιὰ διαφορετική θέση τοῦ ἄνδρα καὶ τῆς γυναίκας στὴν κοινωνία, αὐτὴ εἶναι — σὰν πρώτη ταξικὴ ἀνίθεση — μᾶλλον συνέπεια τῆς μονογαμίας σὰν ἱστορικῆς μορφῆς τῆς οἰκογένειας (*Ἐνγκελός* 1918, σελ. 52). Ὁ Β. Ράιχ συνεχίζει αὐτές τις σκέψεις τοῦ *Ἐνγκελός*, ἀλλὰ ἀντικαθίσταται τὴν θέσην τῆς παραγωγῆς προϊόντων καὶ ἀνθρώπων μὲν τὸ ἐρώτημα γιὰ τὶς ἀνάγκες καὶ τὸ εἰδός τῆς ἵκανοποίησής τους: «Οἱ ἀνθρώποι δράσκονται σὲ ἀμοιβαία σχέσην μεταξύ τους γιὰ τὴν ἵκανοποίησην δύο φυσιολογικῶν βασικῶν ἀνάγκην, τὴν ἀνάγκην τῆς τροφῆς καὶ τὴν σεξουαλικήν ἀνάγκην...». Ὁπως μιλάμε γιὰ μιὰ οἰκονομία τῆς διαφοροφυΐας, γιὰ τὸν τρόπο μὲν τὸν δόποιο ἡ κοινωνία φροντίζει γιὰ τὴν ἵκανοποίηση τῆς ἀνάγκης τῆς τροφῆς δλῶν τῶν μελών της, μποροῦμε νὰ μιλήσουμε καὶ γιὰ τὴν οἰκονομία τῆς σεξουαλικήτας, σὰν τὸν τρόπο μὲν τὸν δόποιο ἡ κοινωνία ρυθμίζει, πρόσχει ἡ ἐμποδίζει τὴν ἵκανοποίηση τῆς σεξουαλικῆς ἀνάγκης» (*Ράιχ* 1935, σελ. 105, 107). Ἡ μορφὴ ρύθμισης τῆς σεξουαλικῆς ἵκανοποίησης εἶναι στὴν ἀστική κοινωνία ὁ γάμος. Οἱ διάφορεταικὲς ἀναλυτικὲς ἐκτιμήσεις τοῦ *Ἐνγκελός* (καὶ τοῦ Μπέμπελ) καὶ τοῦ Ράιχ δηγγοῦν καὶ σὲ διαφορετικούς τονισμούς στὴν κριτική. Ὁ *Ἐνγκελός* δὲν θέλει ποτὲ τὸ γάμο «κατὰ κανέναν τρόπο τὴ συμφιλίωση τοῦ ἄνδρα καὶ τῆς γυναίκας...». Ἐμφανίζεται μᾶλλον σὰν ὑποδολώση τοῦ ἔνδος φύλου στὸ δέλλο, σὰ διαχρυσῆ μιᾶς σὲ δλόκληρη τὴν προστορία λαγνωστῆς διαφωνίας τῶν φύλων» (*Ἐνγκελός* 1918, σελ. 52). Ὁ *Ἄσουγκουντ*

Μπέμπελ (*«Ἡ γυναίκα καὶ ὁ σοσιαλισμός»*, 1879), γράφει: «Ἡ μεγάλη μάζα τοῦ γυναικείου φύλου ὑποφέρει διπλά: ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ κάτω ἀπὸ τὴν καινωνική ἐξάρτηση ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν ἄνδρων... καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἀπὸ τὴν οἰκονομική ἐξάρτηση, στὴν ὅποια ἥρισκονται οἱ γυναικεῖς τοῦ προλεταριάτου, δπως οἱ ἄνδρες τοῦ προλεταριάτου» (Μπέμπελ 1903, σελ. 5). Σὰν ἀπορασιτικὸ στοιχεῖο τῆς καταπίστεις καὶ τῆς ἐκμετάλλευσης τῆς γυναικίας δὲ *Ἐνγκελός* καὶ δὲ Μπέμπελ θεωροῦν τὸ ρόλο της σὰν νοικοκυρά καὶ τροφὸ τῶν παιδιών, ποὺ πρέπει νὰ τὸν ὑποδέσται καὶ δταν ἐργάζεται συμπληρωματικά στὴν παραγωγή. Εἴτε ἐργάζεται ἐπαγγελματικά εἴτε δχι καθῆκον τῆς γυναικίας εἶναι νὰ φροντίζει γιὰ τὸ νοικοκυρίο καὶ τὰ παιδιά: «Οταν ἡ γυναίκα ἐκπληρώνει τὰ καθήκοντά της στὴν ἰδιωτική ὑπηρεσία τῆς οἰκογένειας, ἀποκλείεται ἀπὸ τὴν δημόσια παραγωγὴ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κερδίσει χρήματα δταν συμμετέχει στὴ δημόσια παραγωγὴ καὶ θέλει νὰ κερδίζει αὐτόνομα, δὲν είναι σὲ θέση νὰ ἐκπληρώνει οἰκογενειακὰ καθῆκοντα» (*Ἐνγκελός* 1918, σελ. 62). Αὐτὸς Ισχύει δχι μόνο γιὰ τὴν ἐργάτρια στὸ ἐργοστάσιο, ἀλλὰ καὶ γιὰ αὐτὴ ποὺ εἶναι γιατρὸς ἡ νομικός. Ὁ *Ἐνγκελός* πιστεύει πώς ἡ σύγχρονη οἰκογένεια στρέβλεται στὴν «οἰκιακὴ σκλαβία τῆς γυναικίας καὶ δέπει τὸν παραλληλισμὸ πρὸς τὴν κοινωνία, ἡ ὅποια ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄπειρες ἔσχωριστες οἰκογένειες σὰ νὰ εἶναι τὰ μόριά της». Αὐτὸς τὸν παρακινεῖ στὴ διαπίστωση ὅτι δὲ ἄνδρας εἶναι «στὴν οἰκογένεια δ μπουρζουάς», ἐνῶ ἡ γυναίκα «ἀντιπροσωπεύει τὸ προλεταριάτο». (*Ἐνγκελός* 1918, σελ. 62). Ἡ ἀναλογία τῆς καταπίστεις τῆς γυναικίας στὴν οἰκογένεια καὶ τῶν ἐργαζόμενων στὴν παραγωγὴ ἔσταιμφανίζεται στὴ νομική της κατάσταση. «Οπως τὸ οἰκογενειακὸ δίκαιοι ἔσκινα ἀπὸ τὸ δτι δ γάμος εἶναι καὶ ἀπὸ τὸ δύο μέρη ἔθελοντικὰ κλεισμένο συμβόλαιο, ἔτσι καὶ τὸ ἐργατικὸ δίκαιοι ἔσκινα ἀπὸ τὸ δτι δ ἐργάτης ἀποδέχεται ἔθελοντικὰ τὸ συμβόλαιο ἐργασίας. Ἡ ιστοτικία τῶν συμβαλλόμενων στὸ χαρτὶ δὲν μπορεῖ δμως γὰ ἔτ-

γελάσει γιὰ τὴν πραγματικὴ ἀνομοιότητα: «Ἡ δύναμη, τὴν δύοις δίνει στὸ ἔνα μέρος ἡ διαφορετικὴ ταξικὴ τοποθέτηση καὶ τὴν δύοις δοσεῖ πάνω στὸ ἄλλο μέρος — ἡ πραγματικὴ οἰκονομικὴ κατάσταση τῶν δύο — αὐτὸς δὲν ἔνδιαφέρει τὸ νόμο» (*Ἐνγκελός* 1918, σελ. 60). Ἡ νομική, τυπικὴ λύση τῆς αἰστικίας τῆς γυναίκας δὲν ἐπιφέρει καριά πραγματικὴ ἀλλαγὴ τῆς κατάστασης της. Ὁ *Ἐνγκελός* εἶδε μανδικὴ ἀποτελεσματικὴ λύση τοῦ προβλήματος τῆς ἐξάρτησης τῆς γυναίκας στὴν ἐνσωμάτωσή της στὴν παραγωγή: «Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς γυναίκας γίνεται δυνατή μόλις μπορέσει νὰ συμμετέχει σὲ μεγάλη, κοινωνική κλίμακα στὴν παραγωγὴ, καὶ οἱ οἰκιακὲς ἐργασίες τὴν ἀπασχολοῦν σὲ ἀστηματο ναθμὸ» (*Ἐνγκελός* 1918, σελ. 168). Ἀλλὰ δὲ Μπέμπελ ἔχει ηδην ὑποδείξει δτι δ ἐπαγγελματικὴ ἐργασία τῆς γυναίκας δὲ σημαίνει τὴν ἐλευθερία τῆς δοσ διατηρεῖται ἡ ἰδεολογία γιὰ τὶς οἰκιακὲς ἐργασίες καὶ τὸ φρόντισμα τῶν παιδιών σὰν τὸ «κύριο, φυσικὸ» καθῆκον τῆς γυναίκας: «Μὲ τὴν αὐξανόμενη ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόληση τῆς γυναίκας καταστρέφεται ἡ οἰκογενειακὴ λωὴ καὶ ἐπεινεται σημαντικὰ δὲ ἐκφύλισμὸς τοῦ γυναικείου φύλου κάτω ἀπὸ τὸν διπλὸ λυγὸ τῆς δινοτηριστικῆς ἐργασίας καὶ τῆς οἰκιακῆς ἐργασίας τοῦ δηράδου κουρασμένη στὸ σπίτι, δὲν ἔρει ποιά δουλειὰ νὰ πρωτοπάσσει» (Μπέμπελ 1903, σελ. 190, 225). Ὁ Μάξ Χορχάμπερ ἔχει καταπιεστεῖ συχνὰ μ' αὐτὸς τὸ ζήτημα καὶ ἔχει καταδείξει τὴν διανοτήτη τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς γυναίκας στὴν διατηρητική κοινωνία. Ἀπὸ τὴν ἀλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώπου στὴν παραγωγὴ «σὰν ἀπλὴ λειτουργία ἔνδος οἰκονομικοῦ μεγέθους» ἀκολουθεῖ δτι δ ἄνδρας μετατρέπεται σ' αὐτὸν ποὺ κερδίζει τὰ χρήματα καὶ ἡ γυναίκα «σὲ σεξουαλικὴ ἀντικείμενο καὶ σὲ σκλάβα τοῦ σπιτιοῦ» (Χορχάμπερ 1936, σελ. 63). Αὐτὸς δὲ διαχωρισμὸς τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἄνδρα καὶ τῆς γυναίκας δὲν αἰτιολογεῖται οἰκονομικά: καὶ οἱ δυο μποροῦν διασκιὰ νὰ ἐκτελοῦν στὴν παραγωγὴ τὶς ίδιες ἐργασίες. Προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐπιδιωξη

τῆς ἀστικῆς κοινωνίας νὰ διατηρήσει τὴν οἰκογένεια σὰν παραγωγὴ αὐταρχικῶν χαρακτήρων. Ὁ Μάξ Χορχάμπερ διαπιστώνει δτι διλα τὰ «συνεπὴ πολιτικά, ἡθικὰ καὶ θρησκευτικὰ κινήματα ἔκαναν καθῆκον τους τὴν ἐνίσχυση τῆς οἰκογένειας μὲ δλες της τὶς προπτοθέσεις, δπως ἀπαγόρευση τῶν ἐξωγαμιαίων σεξουαλικῶν σχέσεων, προπαγάνδα γιὰ τὴν ἀγάμηνη καὶ τὴν ἀναπροφή τῶν παιδιῶν καὶ περιορισμὸ τῆς γυναικίας στὸ νοικοκυρίο» (Χορχάμπερ 1936, σελ. 61).

Ὁ Μάξ Χορχάμπερ συμπεριέλαβε στὴν ἐπιχειρηματολογία του τὸ ζήτημα τῆς οἰκονομίας τῆς σεξουαλικότητας ποὺ εἶχε θέσει δτο Ράιχ: ἐνίσχυση τῆς οἰκογένειας μὲ ἀπαγρευση τῆς έξωγαμιαίων σεξουαλικότητας. Ὁ περιορισμὸς τῆς σεξουαλικότητας προϋποθέτει δμως σεξουαλικὰ ἀπωθητικὴ ἀγάμηνη. Είναι δη προϋπόθεση γιὰ τὴν κυριαρχία τοῦ ἄνδρα στὴν οἰκογένεια: «Ο Ράιχ διαπιστώνει πὼς γιὰ τὴ διατηρητικὴ τῆς οἰκογενειακῆς κατάστασης δὲ χρειάζεται μόνο ἡ οἰκονομικὴ ἐξάρτηση τῆς γυναικίας καὶ τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὸν ἄνδρα καὶ πατέρα. Αὐτὴ τὴν ἐξάρτηση τὴν ὑποφέρουν οἱ καταπιεσμένοι μόνο μὲ τὴν προϋπόθεση δτι δ συνείδησή τους, πὼς εἶναι σεξουαλικὰ δντα, ἔξουδετερώνεται σὲ γυναικίας καὶ παιδιά δσ τὸ δυγατὸ πιδ ριζικά. Στὴ γυναίκα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἔμφανίζεται σὲ σεξουαλικὸ δν, παρὰ μόνο σὰ γεννήτρα» (*Ράιχ* 1934 α, σελ. 156). Ἡ σεξουαλικὴ καταπίστειση δὲν προστίθεται μόνο στὴν οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευση, ἀλλὰ τὴν κάνει δυνατή: «Τέτοιες γυναικίες, ποὺ ἔχουν ἀπωθητικὴ ἀπροκαλύπτητη τὴν σεξουαλικότητά τους, δχι μόνο ὑποφέρουν τὴν οἰκονομικὴ ἐξάρτηση, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποστηρίζουν» (*Ράιχ* 1934 α, σελ. 269), μιὰ παρατήρηση ποὺ ἀνταποκρίνεται στὴν τάση δυταγής τοῦ αὐταρχικοῦ ἀνθρώπου στὸν καταπιεστές του. Ὁ Β. Ράιχ διαπιστώνει ἐπίσης δτι δ πρωταρχικὸ δὲν εἶναι ἡ οἰκονομικὴ, ἀλλὰ ἡ σεξουαλικὴ καταπίστειση, κάτω ἀπὸ τὴν δυταγή δυτοφέρουν οἱ γυναικίες. Στὴν πραγματικότητα δηλωτριωμένη ἐργασία στὴν καπιταλιστικὴ παραγωγὴ δὲν ἀποτελεῖ ἐλκυστικὴ ἐκδοχὴ δπέναντι στὴν ἐργασία στὸ σπίτι καὶ στὴν ἀναπροφή τῶν

παιδιών. Γιά τὸν Ράιχ ἡ διάσταση τῆς σεξουαλικῆς ἐλευθερίας είναι σημαντικότερη ἀπό τὴν οἰκογενεική: «Πρέπει γὰς ξέρουμε διτὶ σὲ πολλές γυναῖκες ἡ οἰκογενεικὴ ἔξαρτηση ἀπό τὸν ἄνδρα στὴν οἰκογένεια γίνεται οδισαστικὰ ἐνοχλητικὴ μόνο ἔξαιτιας τοῦ σεξουαλικοῦ περιορισμοῦ, μὲ τὸν δποτο συγοδεύεται» (Ράιχ 1934 α, σελ. 269).

Καταναγκασμὸς γιὰ τὴ σύναψη γάμου, ἡ ιδεολογία τῆς μητρότητας

Ἡ ιδεῖα μονογαμία σημαίνει ἀντικειμενικὰ περιορισμὸς τῶν δυνατοτήτων γιὰ σεξουαλικὴ ἴκανοποίηση καὶ μάλιστα περισσότερο γιὰ τὴ γυναῖκα παρὰ γιὰ τὸν ἄνδρα. Ἡ πατριαρχικὴ οἰκογένεια μὲ τὸν δριζόντιο καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας φέρνει τὴ γυναῖκα ἀντικειμενικὰ στὴν οἰκογενεικὴ ἔξαρτηση ἀπό τὸν ἄνδρα καὶ τῆς ἀφαίρετης πολλές δυνατότητες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς της πέρα ἀπό τὸ γοικοχυρὸν καὶ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν. Γιατὶ δμως παντρεύονται παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι; Στὴν ἐρώτηση μποροῦμε νὰ ἀπαντήσουμε μόνο ἀν τροποποιήσουμε τὶς θέσεις ποὺ διατυπώσαμε παραπάνω. Σὲ μᾶλλον κοινωνία μὲ αὐτηρὴ σεξουαλικὴ ήθικὴ ἡ ἔξαργαμαία σεξουαλικὴ ἴκανοποίηση παρεμποδίζεται σὲ τέτοιο βαθμὸν καὶ συνοδεύεται μὲ τέτοιες κοινωνικές κυρώσεις καὶ τιμωρίες, ὥστε στοὺς ἀνθρώπους ἐμφανίζεται ὁ γάμος ωποκειμενικὰ σὰν καταφύγιο γιὰ σεξουαλικὴ ζωὴ σὲ ἔνα σεξουαλικὴ ἔχθρικὸ περιβάλλον. Σχετικὰ μὲ τὴν πρώτη θέση, τὸ πέρασμα ἀπό τὴν ἀγαμία στὸ γάμο δὲν είναι μετάβαση ἀπό τὴν πραγματικὴ ἐλευθερία στὸν πραγματικὸ περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ μετάβαση ἀπό τὴν πραγματικὴ ἀνελευθερία σὲ μᾶλλον ἀπέναντες καὶ περιορισμὸν ἐλευθερία. Τὸ ἰδού λογέει καὶ γιὰ τὴ δευτέρη θέση: στὴν ταριχὴ κατάσταση οἱ ἐπαγγελματικὲς δυνατότητες γιὰ δλες τὶς γυναῖκες καθὼν καὶ οἱ δυνατότητες γιὰ ἴκανοποιητικὴ σεξουαλικὴ ζωὴ γιὰ τὶς ἀνύπαντρες γυναῖκες είναι σχετικὰ μικρές. Σὲ σύγκριση μὲ τὴ μῆ προνομοσύνη ἐ-

γυναῖκα φυχρότητα. Ἀντίθετα, ἀν πρὶν ἀπό τὸ γάμο ἔχουν ἔναντισθεῖ στὴ σεξουαλικὴ ήθικὴ καὶ ἔχουν ἐλεύθερη σεξουαλικὴ ζωὴ, ἡ μονογαμία καὶ ἡ λοιδρία διάρκεια τοῦ γάμου τοὺς ἐμφανίζονται γρήγορα σὰ δύσκολα ὑποφερτές. Αἰσθάνονται ἔτσι ἡ ἀλλικὲς ἀπατημένοι, ἀλλὰ πολλὰ δύσκολα μποροῦν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπό τὸ γάμο: σ' αὐτὸν ἀντιτίθεται ἡ κοινωνικὴ ἀναγκαιότητα γιὰ τὴ διατροφὴ καὶ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν σὲ ἔνα περιβάλλον ποὺ δὲν προσφέρει καθόλου ἡ μόνο ἐξαιρετικὰ ἀνελλιπῶς δυνατότητες γιὰ ἀλλες μορφές τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν ἔκτος ἀπό τὴν οἰκογενειακὴ μορφή. Γιὰ τὴ γυναῖκα προστίθεται ἀκόμη τὸ πρόβλημα τῆς ἴκανοποιητικῆς νὰ ζήσει, ἐν ἔξαιτιας τοῦ γάμου καὶ τῶν παιδιῶν δὲ μαθαίνει ἔνα ἐπάγγελμα ἡ δὲν τὸ ἔξασκει γιὰ πολλὰ χρόνια. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸν οἱ πιθανότητες τῆς χωρισμένης γυναῖκας νὰ ξαναπαντρευτεῖ, ἰδίως αὐτῆς ποὺ ἔχει παιδί, εἶναι λιγότερες.

Ἡ σεξουαλικὴ ἐπιτίμησια καὶ ἡ ἴκανοποίηση μειώνονται στὸ γάμο σιγά - σιγά ἡ καὶ ἀπότομα, τουλάχιστον ἐμφανίζονται στοὺς συζύγους σὲ λίγο ἀλλοι σύντροφοι ἔκτος ἀπό τὸ δικό τους σεξουαλικὰ ἐλκυστικοῦ, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ ἀφεθοῦν σ' αὐτὴ τὴν ἔλξη. Ἐτσι ὁ γάμος μετατρέπεται σιγά - σιγά στὸ ἀντίθετο αὐτοῦ γιὰ τὸ δποτο ἔχειν: σὰ θεσμὸς γιὰ τὴν πλήρη καὶ ἀνενόχλητη σεξουαλικὴ ἴκανοποίηση. Οἱ νέοι, ποὺ κάτια ἀπό τὴν πίεση τῆς σεξουαλικῆς ήθικῆς περιμένουν χρόνια δλόκληρα τὴ μέρα τοῦ γάμου, διαπιστώνουν διτὶ οἱ ἐπίπεδες τους διαφεύσθηκαν. «Ο Φρόντιν θεώρησε κάποιες τὴ σεξουαλικὴ ἡδονὴ δῶρο, ποὺ ἡ φύση τὸ προσφέρει στὸ ἔχωριστο διοικοῦ τὴ διατήρηση τοῦ εἰδους. Ο πολιτισμὸς μὲ τὸν ἔξαναγκασμὸν τοῦ γιὰ ἀπώληση κατάφερε διστε ἔνα μεγάλο μέρος τῆς ἀνθρωπότητας, ίδιαιτέρω οἱ γυναῖκες, στερεῖται τὸ δῶρο τῆς ἡδονῆς. Κυρίως είναι μόνο ἡ ἐλπίδα τῶν ἀνθρώπων νὰ πάρουν τὸ δῶρο τῆς ἡδονῆς, ἡ στὴ γυναῖκα ἡ ἀλάχιστη προσποτικὴ νὰ ζήσει οἰκονομικὰ μόνη της, ποὺ διασφαλίζουν τὴ ἀναπαραγωγὴ [καὶ τὴ διατήρηση τοῦ γάμου]» (Ράιχ 1927, σελ. 150). Γιὰ τὴ γυναῖκα οἱ οἰκονο-

παγγελματικὴ κατάσταση καὶ τὴν ἔτοι ἡ ἀλλιώς ἀλλοτριωμένη ἐργασία στὴν παραγωγὴ ἡ ἵσας μὴ ἀλλοτριωμένη ἐργασία στὸ γοικονούριο καὶ ἡ ἀπασχόληση μὲ τὰ παιδιὰ ἐμφανίζεται στὴ γυναῖκα σὰν καλύτερη λύση. Οἱ κοινωνικὲς συνθήκες τοῦ περιβάλλοντος είναι ἔτοι διαμορφωμένες, διστε ἡ ζωὴ στὸ γάμο καὶ στὴν οἰκογένεια νὰ ἐμφανίζεται στὸν ἄνδρα καὶ στὴ γυναῖκα σὰν ἐπιθυμητὴ ἐκδοχὴ ἀπέναντι στὴν ἀδεματεύτη ζωὴ. Αὐτὸς δμως δὲ σημαίνει: διποτοδήποτε διτὶ ἡ δομὴ τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μᾶλλον προδίδει τὴν ἀφίλοξενία καὶ τὴν ἀπανθρωπία τῆς κοινωνίας ἔξω ἀπό τὸ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια. Ο Β. Ράιχ θεωρεῖ τὴ σχετικὴ σεξουαλικὴ ἐλευθερία κινήσεων ποὺ ἐπιτρέπει ἡ ἀστικὴ κοινωνία στὰ πλαίσια τοῦ γάμου σὰν τὸ κύριο κίνητρο γιὰ τὴ σύναψη τοῦ γάμου καὶ διὰ τὰ οἰκονομικὰ κίνητρα σὰ δευτερεύοντα: «Τὸ ἐπισημα πιστοποιητικὸ τοῦ γάμου δὲν είναι γιὰ τὸ δισυνεδρήτο τῶν σεξουαλικῶν φοιτημένων ἀνθρώπων σχέσεων» (Ράιχ 1966, σελ. 153). Πρέπει πράγματι νὰ ἀγαλογιστοῦμε τὶς σεξουαλικὰ ἔξαιρετα καταπιεστικὲς συνθήκες, κάτω ἀπὸ τὶς δποτες ζύουν ἀκόμη καὶ σήμερα οἱ νέοι σὲ οἰκογένειες, σχολεῖα, οἰκοτροφεῖα, σὲ οἰκους φοιτητῶν καὶ ἐργαζόμενων νέων ἡ σὰν ὑπενοικιαστές, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ καταλάβουμε αὐτὸ τὸ κίνητρο: «Οἱ λιγότεροι γάμοι γίνονται ἀπὸ οἰκογενεικὰ κίνητρα ἡ γιὰ ἀναπαραγωγικὸ σκοπό... Ἀν συγάπονται γάμοι παρὰ τὸν οἰκονομικὸ ἡ τὸν προσωπικὸ περιορισμό, αὐτὸς γίνεται: ἐπειδὴ τὸ ἀπαιτοῦντον ζηχυρές ἀτομικὲς ἀνάγκες, σὲ πρώτη γραμμὴ σεξουαλικές» (Ράιχ 1927, σελ. 150). Ἀφοῦ παντρευτοῦν, ἀνακαλύπτουν πολλοὶ σύμμαχοι διτὶ αὐτὸς ὁ θεσμὸς δὲν ἀνταποκρίνεται ἀπόλυτα στὶς ἀπαιτήσεις καὶ τὶς προσδοκίες τους. Αὐτὸς μπορεῖ νὰ ζηχεῖ διστε αἴτιες: ἀν πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο ἔχουν ἀπωθήσει τὶς σεξουαλικὲς ἀνάγκες τους, ἡ δυνατότητα νὰ ἴκανοποιηθοῦν τώρα σεξουαλικὰ είγουν συγχριτικὰ μικρή. Εμφανίζονται δυσκολίες στὴ σεξουαλικὴ ικανότητα καὶ τὸν δργασμό, στὸν ἄνδρα ἀνικανότητα καὶ στὴ

μικοὶ ὑπολογισμοὶ παιζούν μεγάλο ρόλο. Ὁ Μπέμπελ είχε ἥδη διαπιστώσει: «Ἐξαιτίας τῶν κοινωνικῶν καὶ σεξουαλικῶν μας συνθηκῶν ἡ γυναῖκα ἔξαρταιται μὲ δλες τὶς ἵνες τῆς ὑπαρχῆς τῆς ἀπὸ τὸ γάμο» (1903, σελ. 144), καὶ σὰν ἔνδεικη γιὰ αὐτὸς ἀναφέρει διτὶ «κατὰ κανόνα ἡ γυναῖκα μόνο σὲ διαρρατεῖ περιπτώσεις ἀνδρικῆς ἀπιστίας ἡ κακομεταχειρίσεις θὰ ἀποφασίσει νὰ ζητήσει διαζύγιο, ἐπειδὴ συγήθως δρακετεῖται σὲ οἰκονομικὰ ἔξαρτημένη θέση καὶ είναι ὑποχρεωμένη νὰ διλέπει τὸ γάμο σὰν δύριμα κοινωνικῆς ἀσφάλειας» (Μπέμπελ 1903, σελ. 119). Αὐτὸς ζηχεῖ διλλάξει κάπως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μπέμπελ καὶ μετά, ἀληθεύει δμως ἀκόμη καὶ σήμερα γιὰ τὴ πλειοφηρία τῶν γάμων.

Ἄφοῦ ἡ ἀστικὴ κοινωνία δίνει μεγάλη σημασία στὴ διατήρηση τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογένειας, πρέπει νὰ λαβαίνει μέτρα γιὰ νὰ ἐμποδίζει τὴν κατάπτωση του. Αὐτὸς γίνεται ἔκτος ἀπὸ τὸ ἀλλαγήσει τὶς σεξουαλικὲς ἀνάγκες τοῦ περιτεκνίας. Ἡ «μητρότητα» είναι διεσολογική, ἀφοῦ στὴ μητέρα φορτώνεται ἔκτος ἀπὸ τὴ γέννηση καὶ τὸ θηλασμὸν τῶν παιδιῶν ἡ ειδύνη γιὰ τὸ μεγάλωμα καὶ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν σὲ «φυσικὸ τῆς καθήκοντον. Γιατὶ μόνο ἔτσι οι μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ ὁ δριζόντιος καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας ἀνάμεσα στὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναῖκα μέσα στὴν οἰκογένεια, μόνο ἔτσι οι μπορεῖ νὰ διδηγηθεῖ ἡ γυναῖκα σὲ παραίτηση ἀπὸ τὴ διοικητικὴ ἐργασία καὶ ἔτσι σὲ οἰκονομικὴ ἔξαρτηση ἀπὸ τὸν ἄνδρα, καὶ νὰ σταθεροποιηθεῖ ὁ γάμος καὶ ἡ οἰκογένεια. «Ἡ ἔξιδναικευση καὶ ἡ ἔξιμηγηση τῆς μητρότητας, ποὺ στέκουν στὴν πραγματικότητα σὲ τόση μεγάλη ἀντίσταση πρὸς τὴν ὡμὴ μεταχείριση ἀπέναντι στὶς μητέρες τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ, χρησιμοποιοῦνται οδισαστικὰ σὰ μέσα γιὰ νὰ μήτρησουν νὰ ἐμφανίζεται στὶς γυναῖκες ἡ συνείδηση τοῦ φύλου τους, νὰ μὴ διασπάσουν τὴν ἐπιβεβλημένη σεξουαλικὴ ἀπώληση καὶ νὰ διατηροῦν τὸ σεξουαλικὸ αἰσθημα ἐνοχῆς» (Ράιχ 1934 α, σελ. 156). Γιατὶ ἡ ἀνάληψη τοῦ μητρικοῦ ρόλου ἀπὸ τὴ γυναῖκα μὲ τὴν ἀναγκαῖα παραίτηση ἀπὸ τὴ διοποριστικὴ ἐργασία καὶ τὴ μακροπρ-

θεσμα μειωμένη δυνατότητα γιά διαζύγιο σημαίνεις αὐτόματα τα πώς πρέπει νά περιορίζει τις σεξουαλικές της έπιθυμίες, έφόσον δὲν ἀπευθύνονται στὸν ἄνδρα τῆς, ἀν δὲ θέλεις γὰ προκαλέσεις τὴν ἀγωγὴν διαζυγίου ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς (ἔξαιτιας δικῆς της μοιχείας) καὶ ἔτοις τὴν οἰκονομικὴν ἀπειλὴ γιά τὸν ἔντυ τῆς καὶ τὰ παιδιά· γιὰ τὸν ἄνδρα αὐτὸν ισχύει σὲ πολὺ μικρότερο βαθμό. Γιὰ τὴ γυναίκα αὐτὸς ὁ περιορισμὸς εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τὴ λειτουργία τῆς οἰκογένειας: «Ἡ γυναίκα σὰ σεξουαλικὸν δύν, καὶ ἀποτάνω ἀποδεκτὸν καὶ ἀναγνωρισμένον σῶν τέτοιο, θὰ σήμαινε κατάρευση ὀλόκληρης τῆς ἰδεολογίας τῆς οἰκογένειας» (Ράιχ 1934 α, σελ. 156). «Ἄν ἡ γυναίκα ἐσωτερικέστερη τὴν ἰδεολογία τῆς μητρότητας καὶ ἀποδεχτὴ τὸ μητρικὸν ρόλο, πρόσφορο ἔδαφος ὅρισκει μετά σ' αὐτὴ καὶ ἡ ἰδεολογία τῆς πολυτεχνίας. Τότε θέλεις νὰ γεμίσεις τὸ μητρικὸν ρόλο μὲ περιεχόμενο. Ἡ ἰδεολογία τῆς πολυτεχνίας συναντάται στὴ γυναίκα ποὺ ἔχει γίνει σεξουαλικὸν διλγαρκής μιὰ ἀκριβῶς γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸν προετοιμασμένη ψυχικὴ δομὴ ποὺ μποροῦμε νὰ τὴν χαρακτηρίσουμε ψυχικὴν κενότητα, ἀφοῦ οι σεξουαλικές ἀπαιτήσεις ἔχουν ἔξαφαντεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸν ἀπὸ τὴν συνείδηση καὶ ἔχουν ἀπωθήθει στὸ ὑποσυνείδητο, μιὰ κενότητα, ποὺ τώρα γεμίζει με τὸ δτὶς ἡ γεννητικὴ λειτουργία ἔρχεται στὸ προσκήνιο καὶ καλύπτει τὴ σεξουαλικὴ λειτουργία (Ράιχ 1934 α, σελ. 157). «Ἡ πολυτεχνία [μπορεῖ] νὰ προσέρψει μιὰ διέξοδο ἀπὸ τὴ δυσκοίλα [τῆς σεξουαλικῆς μῆτρανοποίησης] στὸ νὰ ἀπορροφᾷ ψυχικὲς ἐνέργειες ποὺ ἀλλιῶς θὰ συσσωρεύονται γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς νευρώσης. Εἰδικὰ ἡ γυναίκα μπορεῖ νὰ ὅρισκει στὸ παιδία ὃς ἔνα βαθὺ μὲ ἀντικατάσταση γιὰ τὴν ἀπράγματοποίητη σεξουαλικὴ ἰκανοποίηση» (Ράιχ 1927, σελ. 149). Ἡ παρατήρηση, δτὶς ἡ πολυτεχνία μπορεῖ νὰ προφύλαξῃ μιὰ σεξουαλικὴ ἀνικανοποίητη γυναίκα ἀπὸ νευρώσεις, δὲν πρέπει δῆμος νὰ δηγήσει στὸ ἐσφαλμένο συμπέρασμα δτὶς ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἀπόκτηση παιδιῶν εἶναι ἔξισου ἰσχυρὴ ἡ καὶ ἰσχυρότερη ἀπὸ τὴ σεξουαλικὴ ἐπιθυμία. Ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἀπόκτηση

68

ζεὶ δ παράγοντας τῆς ἀστικῆς οἰκογενειακῆς πολιτικῆς, πολὺ πιὸ οὐδιαστικὸν ἀπὸ τὸν παράγοντα τῆς διοικητικῆς καὶ πολεμικῆς ρεζέρβας σὲ ἔμφυγο ὄλικὸν γιὰ λιμενικούς πολέμους. Τὸ ἐπιχείρημα τῆς πολεμικῆς ρεζέρβας ἔχει κάσσει σχεδὸν ὀλοκληρωτικὰ τὴ σημασία του. «Οταν ἡ πολιτικὴ ἀντιδραση μᾶς ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς δτὶς ἡ διατήρηση τῆς ἀπαγόρευσης τῆς ἀμβλωσης εἶναι ὀναρκατὰ γιὰ τὸ συμφέρον τῆς οἰκογένειας καὶ τῆς ἡθικῆς τάξης, πρέπει νὰ τῆς πιστεύουμε δτὶς ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ ἡθικότητα εἶναι ἀποφασιτικὰ σημαντικές δυνάμεις» (Ράιχ 1934 α, σελ. 159). Τὸ ἴδιο ισχύει σήμερα γιὰ τὰ ἀντισυλληπτικὰ κάπια. Ὁ Βερολίνεζος γυναικολόγος Ἐμπερχαρτ Σέτσινγκ (Eberhard Schaefting) δήλωσε κυνικὰ σὲ μιὰ ραδιοφωνικὴ δημιλα: «Μὲ τὸ ἀντισυλληπτικὸν κάπια αὐτοματοποιεῖται ἀλόγη καὶ ἡ σωματικὴ ἀγάπη. Πάιρνεις τὸ χάρη — δὲ δηγαίνει παιδί, δὲν πάιρνεις τὸ χάρη — δηγαίνει παιδί». Ὁ ρυθμιστὴς τῆς ἀγάπης εἶναι δηλαδὴ τώρα τὸ χάρη! «Ἀλλωστε δὲ φόδρος εἶναι ἡ προσθαμβία τῆς ἡθικῆς, τὸν δποτὸ δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ καταργήσουμε ἐντελῶς» (Σέτσινγκ 1966, σελ. 77). Ὁ διαρκῆς φόδρος τῆς γυναίκας κατὰ τὴ σεξουαλικὴ ἔνωση μήπως συλλάβει: αὐτὴ εἶναι ἡ «ἡθικότητα» τῆς ἀστικῆς κοινωνίας. Β. Ράιχ: «Πρόκειται γιὰ τὴν καθήλωση τῶν γυναικῶν στὴν οἰκογένεια μὲ τὴ δοθεῖται τῆς καταπίεσης τῆς σεξουαλικότητάς τους. Τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν οἰκογένεια στέκει στὴν πρώτη γραμμῇ σὲ δλα τὰ ζητήματα τῆς ἀντιδραστικῆς σεξουαλικῆς πολιτικῆς» (1934 α, σελ. 160). Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν παροχὴ τῶν ἀντισυλληπτικῶν κάπια. Ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν Δυτικογερμανῶν καὶ Γάλλων γιατρῶν π.χ. δίνει τὰ κάπια μόνο σὲ παντρεμένες γυναίκες, δχ: δῆμος σὲ ἀνύπαντρες (καὶ αὐτὸς χωρὶς νομικὴ δάσος: ἡ ἀντιδραστικὴ σεξουαλικὴ πολιτικὴ λειτουργεῖ καὶ χωρὶς νόμους). Σημασία δὲν ἔχει δηλαδὴ τὸ συμφέρον τῆς γυναίκας (ποὺ ἡ κοινωνικὴ τῆς μπαρξή ἀπειλεῖται δεσμόγκριτα περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἔξωγαμη σύλληψη παρὰ ἀπὸ μιὰ ἔσωγαμη), οὔτε τὸ συμφέρον τοῦ ἀγέννητου παιδιοῦ (ποὺ σὰν

παδιῶν ἐμφανίζεται μᾶλλον σὰ συνέπεια ἵκανοποιημένων σεξουαλικῶν ἀπαιτήσεων: «Σὲ σχετικὰ καλός γάμους ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἀπόκτηση παιδιοῦ ἐμφανίζεται συνήθως ἀφοῦ κορεστούν κάπως οἱ σεξουαλικές ἐπιθυμίες» (Ράιχ 1927, σελ. 149). «Ἔτοις ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἀπόκτηση παιδιοῦ καθορίζεται ἀρκετὰ ἀπὸ τὴ σεξουαλικὴ ἐπιθυμία. Ἀλλιώς ἔχουν τὰ πράγματα μὲ τὴν φυχρή γυναίκα. «Ἡ πολύτεκνη φυχρή γυναίκα, ἀκόμη καὶ ἀν δεῖναι ἡ καλύτερη μητέρα, δὲν ἐπιθυμοῦσε σὲ πρώτη γραμμὴ τὸ παιδιά. Ἄφοῦ δῆμος γεννήθηκαν, ἀντικατέστησαν τὴ σεξουαλικὴ ἵκανοποίηση μὲ ἀπορρόφηση σεξουαλικῶν ἐνεργειῶν, δηλαδὴ μὲ τὴν ἔργασια ποὺ ἀπαιτεῖται γιὰ τὴ φροντίδα τους» (Ράιχ 1927, σελ. 149).

Πλέντως εἶναι φανερὸ δτὶς ἡ μητρότητα καὶ ἡ πολυτεχνία σὰν ἰδεολογία ἀσκοῦν τὴ διατηρητικὴ γιὰ τὴν οἰκογένεια λειτουργία τους: ἡ παντρεμένη, σεξουαλικὰ ἀνικανοποίητη γυναίκα μπορεῖ νὰ παρηγορηθεῖ ὡς ἔνα διαβήμα μὲ τὰ παιδιά γιὰ τὴν ἀχαρητὴν τὴς καὶ νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὸ ρόλο της. Ἡ ἰδεολογία τῆς μητρότητας καὶ τῆς πολυτεχνίας παίρνει μὲ τὶς παρακαλήσεις στὸν ἐλεγχο τῶν γεννήσεων καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὴν ἀπαγόρευση τῆς ἀμβλωσης ἔνα δύμα καὶ καταπιεστικὸν γνώρισμα. Στὴν ἀστικὴ κοινωνία μέγουν στὴ γυναίκα, ποὺ μένει ἀγαμητὴν καὶ τρεῖς δρόμοι ἀνοιχτοί: ἡ συχνὰ ἐπικίνδυνη γιὰ τὴ ζωὴ ἀμβλωση, ἐπειδὴ τὴν ἐκτελοῦν συνήθως κοριτσιανήτες κάπων ἀπὸ ἀνθυγειεινές καὶ ἔξετελιστικὲς συνθήκες, ἡ ἔξωγαμη γέννηση, ποὺ ἔχει βαριές κοινωνικές καὶ οἰκονομικές συνέπειες γιὰ τὴν ἀγαμη μητέρα καὶ τὸ παιδί, καὶ δ ἀναγκαστικὸς γάμος. Ἡ καταναγκαστικὴ δύναμη τῆς ἀπαγόρευσης τῆς ἀμβλωσης γιὰ τὴ δημηιουργία γάμου καὶ οἰκογένειας εἶναι διοφάνερη. Σὲ παλαιότερες ἐποχὲς μπορεῖ νὰ ἔπαιξαν ρόλο γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς ἀπαγόρευσης τῆς ἀμβλωσης πολιτικοί, οἰκονομικοί καὶ στρατιωτικοί υπόλογοισι μὲ συμφέροντα. Σήμερα κυριαρχοῦν σχετικὲς μὲ τὴν οἰκογένεια ἰδεολογικές ἀπόθεις. «Στὸ ζήτημα τῆς ἀπαγόρευσης τῆς ἀμβλωσης οδιαστικὸ ρόλο πα-

69

ξέωγαμο ἔχει: νὰ ὑποφέρει πολλά). Καθοριστικὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς καὶ τῆς οἰκογενειακῆς πολιτικῆς: μόνο δποτὸς ἔχει πιστοποιητικὸ γάμου μπορεῖ νὰ γεύεται: χωρὶς φόδρο τὴ σεξουαλικὴ ἵκανοποίηση. Ἡ παρακαλώση τοῦ ἐλέγχου τῶν γεννήσεων καὶ ἡ ἐλευθεροποίηση τῆς ἀμβλωσης δῆγγεται, ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι ἔχουν σεξουαλικὲς σχέσεις, σὲ ἔγχυμοσύνες καὶ μετὰ συνήθως σὲ γάμους. Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ἐλέγχου τῶν γεννήσεων καὶ ἡ ἐλευθεροποίηση τῆς ἀμβλωσης θὰ ἔθλαπται ἀποφασιτικὰ τὸ θεωρὸ τοῦ γάμου: «Ἀν ἔπιτραπει ἡ ἀμβλωση, πρέπει νὰ ἔπιτραπει δχι μόνο γιὰ τοὺς ἔγγαμους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἀγαμούς. Αὐτὸ δῆμος σημαίνει ποὺς ἐπιδοκιμάζονται οἱ ἔξωγαματες σχέσεις καὶ ἀρεταὶ δ ἡθικῆς καταναγκαστικῆς. Ο θεωρὸ τοῦ γάμου θὰ κινδύνευε» ἰδεολογικὰ δῆμοι πρέπει, παρὰ τὶς ἀντιφατικὲς καταστάσεις τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς, νὰ διατηρηθεῖ ἡ ἡθικὴ τοῦ γάμου, γιατὶ δ γάμος εἶναι ἡ σπουδαίακη στήλη τῆς αὐταρχικῆς οἰκογένειας καὶ αὐτὴ δ τόπος παραγωγῆς αὐταρχικῶν ἰδεολογῶν καὶ ανθρώπινων δομῶν» (Ράιχ 1966, σελ. 68). «Ἀν ἡ γυναίκα θέλει νὰ ἀποφύγει αὐτὴ τὴν κατάχρηση τῆς συλληπτικῆς τῆς ἵκανοτητας καὶ ταυτόχρονα δῆμος νὰ σεβαστεῖ τὴν ἀπαγόρευση τῆς ἀμβλωσης καὶ νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ ἀντισυλληπτικῶν καὶ ἀπομένουν μόνο ἔκεινες οἱ μορφὲς ἀποφυγῆς τῆς σύλληψης, ποτὲ στὴ διάρκεια μειώνουν μὲ δεβαιότητα τὴ σεξουαλικὴ ἵκανοποίηση, πιθανὸν δόργοισν σὲ φυχρότητα καὶ ταυτόχρονα ἀποτελοῦν ἔξαιρετικὰ ἀνασφαλῆ προφύλαξη ἀπὸ τὴν ἔγχυμοσύνη: διακοπὴ τῆς συνουσίας ἡ ἡ μέθοδος τῆς περιοδικῆς ἀποχῆς KNAUS - OGINO. Ἡ ἥδονή δὲ μειώνεται μόνο μὲ τὸ μακρὸ χρόνο τῆς ἀποχῆς καὶ τὴν πρώτη διακοπὴ τῆς συνουσίας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν διαρκὴ φόδρο τῆς σύλληψης. «Ἡ ἀπαγόρευση τῆς ἀμβλωσης [καὶ τῶν ἀντισυλληπτικῶν] δὲν ἐνδιαφέρει γιὰ πληθυσματοκύριος - πολιτικοὺς λόγους, ἀλλὰ ἀπλῶς μὲτα ἀλγούς προσωπικῆς ἀνάγκης, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀπαγόρευση. Ἐφόσον ἡ ἀπαγόρευση τῆς ἀμβλωσης προσένει ἀνάγκη, θάνατο καὶ λύπη,

71

είναι ζήτημα της γενικής κοινωνικής πολιτικής. Ζήτημα της σεξουαλικής πολιτικής γίνεται τότε μόνο, όταν φαίνεται καθαρά δια διαφορών παραβιάσουν την απαγόρευση γιατί πρέπει να ένωθούν σεξουαλικά... Ή άνθρωπον φύση τό έχει δρίσει έτσι, ώστε, πράτον, διαθρώπος να έχει σεξουαλικές διεγέρσεις και να θέλει να συνουσιαστεί άκρη και δια τέλος έχει πιστοποιητικό γάμου, και, δεύτερον, να αισθάνεται αυτή την άναγκη κατά μέσον δρο κάθε τρίτη μέρα» (Ράιχ 1934 α, σελ. 249· 1966, σελ. 69).

Η άστική ίδεολογία της «μητρότητας», με τὸν έθνικοσ-σιαλιστικὸν «Σταυρὸν τῆς Μητέρας» γιὰ μητέρες μὲ τραὶ ἡ περισσότερα παιδιά, τὴν «Ἀμέρα τῆς Μητέρας» (καὶ τὸ ἀντίθετό της, τὴν «Ἐμέρα τοῦ Πατέρα»), ἀποκαλύπτεται σὲ διαστροφὴ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀνθρώπου, ιδιαίτερα τῆς γυναικας, γιὰ παιδιά: στὴν ίκανότητα τῆς γυναικας γιὰ σύλληψη καὶ στὴ σεξουαλική τῆς δρμῇ γίνεται δύρια ἐκμετάλλευση, γιὰ νὰ τὴν διδηγήσουν στὸ γάμο καὶ στὴν ἔξαρτηση ἀπὸ τὸν ἄνδρα.

Η ἔξουσία τῆς γυναικας πάνω στὸν ἄνδρα
σὰ συνέπεια τῆς ἔξαρτησης τῆς

Στὴν άστικὴ κοινωνία ἡ γυναικα ἔξαρτᾶται μὲ διεσ τὶς «-νες τῆς ὑπαρξής της», δπως τὸ διατύπωσε δ Μπέμπελ, ἀπὸ τὸν ἀστικὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια, οἰκονομικά, σεξουαλικά καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμία τῆς γιὰ τὴν ἀπόκτηση παιδιῶν. Βασικὰ πρέπει νὰ αποφασίσει γιὰ τὸ γάμο καὶ ἔται κατὰ κανόνα γιὰ τὴν ἔξαρτηση τῆς ἀπὸ τὸν ἄνδρα: πρέπει νὰ ποταχεῖ ἑθελοντικὰ στὴν ἔξουσία του. Η ἔξουσία δμως ἀνθρώπων πάνω σὲ ἀνθρώπους πλήγεται πάντα καὶ τὸν ἔξουσιαστή: καὶ δ ἔξουσιαστής δηγεῖται σὲ ἔξαρτηση. Αὐτὴ ἡ διαλεκτικὴ τῆς ἔξουσίας είναι χαρακτηριστικὴ γιὰ τὶς συνθῆκες τοῦ γάμου.

Η κατάσταση τῆς παντρεμένης γυναικας είναι πράγματι

σχετικὰ ἀδιέξοδη. Γιὰ τὴ δυσαρεστημένη σύζυγο τὸ διαζύγιο θὰ ἥταν τότε μόνο διέξοδος, ἀν θὰ ἥταν δυνατὸ νὰ πραγματοποιηθεῖ χωρὶς σοβαρὰ μειονεκτήματα γιὰ τοὺς συζύγους ποὺ χωρίζουν. Η διατροφὴ καὶ ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν θὰ ἔπειρε νὰ είναι ἔξισον ἔξασφαλισμένη δπως ἡ οἰκονομικὴ διασφάλιση τῆς χωρισμένης γυναικας. Καὶ τὰ δύο δμως παραμελοῦνται στὴν ἀστικὴ κοινωνία.

Η διατροφὴ καὶ ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν ἀπὸ χωρισμένους γάμους θὰ μποροῦν νὰ ἔξασφαλιστεῖ μόνο σὲ κοινωνικὸ πλαίσιο ἀπὸ κατάλληλα ἰδρύματα, ἐπειδὴ οἱ χωρισμένοι σύζυγοι δὲν μποροῦν σὰν ἐργαζόμενοι νὰ ἀσκήσουν αὐτὰ τὰ καθήκοντα. Τέτοια ἰδρύματα λείπουν δμως παγετέλως, καὶ αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν δὲν ἀνταποκρίνονται στὶς ἀνάγκες, μὲ ἔξαρτηση τοὺς αὐτῶν γιὰ τὴν εἴσηση πελατεία. Η ηθικὴ πίεση, τὴν ὁποια δέχονται οἱ σύζυγοι ποὺ θέλουν νὰ χωρίσουν, κυρίως ἡ γυναικα ἔξαιτας τῆς ἐσωτερικευμένης καὶ κοινωνικὴ ἐνισχυμένης ίδεολογίας τῆς μητρότητας, ποὺ τὴς φορτώνει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς εὐθύνης γιὰ τὰ παιδιά, τὴν ἔξαναγκάζει κατὰ κανόνα νὰ παραιτεῖται ἀπὸ τὸ διαζύγιο ἢ νὰ τὸ ἀναβάλλει διπου νὰ δρεθεῖ μιὰ ίκανοποιητικὴ λύση γιὰ τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν. Αν αὐτὸ δοηθῇ τὰ παιδιά, εἶναι ἀμφίβολο. Οι συγκρούσεις τῶν γονέων, δσο κι ἀν γίνεται προσπάθεια νὰ κρατηθοῦν χρυφές, ἐπιδροῦν ἔπιζημα στὰ παιδιά: «Η οἰκογενειακὴ ἀθλιότητα, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἔξιμπλαίνει δμεσα μὲ τὶς συγκρούσεις τῶν γονέων, ξεθυμαλγεῖ στὰ παιδιά. Αὐτὸ προξενεῖ νέες διάλεξεις στὴν αὐτονομία τους καὶ στὴ σεξουαλικὴ τους δομή» (Ράιχ 1966, σελ. 112).

Η οἰκονομικὴ ἔξαρτηση τῆς γυναικας συνεπάγεται πάντα μεγάλες δυσκολίες δταν ἔχει παντρευτεῖ ἀνεπάγγελτη ἢ ἔχει ἔχεις τὸ ἐπάγγελμα ποὺ είχε μάθει ἔξαιτας τῆς μαχροχρόνιας ἀπασχόλησής της μόνο μὲ τὸ νοικοκυρίο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἔξασθησει ἀμέσως πάλι. Ιδιαίτερα θαριά πλήγεται αὐτὸ τὸ πρόβλημα τὴ γυναικα τῶν μεσαίων στρωμάτων. Η γυναικα τοῦ προλεταρίατου δρίσκει σχετικὰ εὔκολα δου-

λειὰ σὰν ἀνειδίκευτη ἐργάτρια, ἡ γυναικα τῆς ἀνώτερης τάξης μπορεῖ νὰ ὑπολογίζει μὲ φηλὴ διατροφὴ ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Αὐτὸ τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα θαριάνουν πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴ μικρότερη ἡ μεγαλύτερη δέστητα τῆς νομικῆς πλευρᾶς τοῦ διαζύγιου: «Κάθε ἀπλοπόληση τῶν νομικῶν διατυπώσεων τοῦ διαζύγιου δὲν ἔχει πρακτικὴ σημασία γιὰ τὴ μάζα. Είναι κανεὶς προθυμος νὰ δημιουργήσει διεσ τὶς οἰκονομικὲς προτυθόσεις ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴ γυναικα, δταν αὐτὴ θέλει πραγματικὰ νὰ πάρει διαζύγιο; Η οἰκονομικὴ ἔξαρτηση τῆς γυναικας ἀπὸ τὸν ἄνδρα καὶ ἡ λιγότερο ἐκτιμούμενη συμμετοχὴ της στὴ διαδικασία τῆς παραγωγῆς κάνουν τὸ γάμο προστατευτικὸ θεσμὸ γι’ αὐτὴ» (Ράιχ 1966, σελ. 184). «Αν σ’ αὐτὲς τὶς στέψεις συμπεριλάβουμε δτι τὸ κύριο κίνητρο αὐτῶν ποὺ ἐπιθυμοῦν τὸ διαζύγιο είναι ἡ ἐλπίης σεξουαλική ίκανοποίηση στὸ γάμο, ἡ ἀθλιότητα τοῦ γάμου» ἔκδηλωνται σὰ σύγκρουση ἀνάμεσα στὶς σεξουαλικές ἀνάγκες καὶ τὶς οἰκονομικές συνθῆκες. Η σύγκρουση γίνεται τόσο ισχυρότερη, δσο περισσότερη σεξουαλικότητα γίνεται ἀποδεκτὴ σὰν περιεχόμενο τοῦ γάμου, δτως παρατρέπεται τελευταῖς στὴ Δ. Γερμανία (παραδειγματικά: ἡ ἔξαπλωση τῶν θετικῶν ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα θέσεων τοῦ γάμου τοῦ Όσταλ Κόλλε — «Θαύμα τῆς ἀγάπης» — ἀπὸ τὸν κινηματογράφο καὶ τὰ περιοδικά). Κάτω ἀπὸ τὶς δοσμένες συνθῆκες ἡ ἀποδοχὴ τῆς σεξουαλικότητας δένει τὴ γαμήλια σύγκρουση. Περισσότερο πλήγεται ἡδῶ ἡ γυναικα, ἀλλὰ καὶ δ ἄνδρας καὶ τὰ παιδιά δὲ μένουν ἀνέπαφοι ἀπὸ τὶς ἐπιδράσεις. «Η γαμήλια σύγκρουση μένει ἀλυτη σὰν πλαίσια τῆς ὑπάρχουσας τάξης, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος ἡ σεξουαλική δρμῇ δὲν μπορεῖ νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὴν ἐπιβαλλόμενη σ’ αὐτὴ ἡθικὴ μορφή, καὶ αὐτὸ δηγεῖται σὲ κατάπτωση τῆς ἡθικῆς τοῦ γάμου, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς γυναικας καὶ τὸν παιδιῶν κάνει ἀναγκαῖα τὴ διατήρηση τῆς μορφῆς τοῦ γάμου, καὶ ἀπ’ αὐτὸ προέρχεται ἡ διαρκῆς ὑποστήριξη τῆς ὑπάρχουσας σεξουαλικῆς μορφῆς: τοῦ γά-

μου» (Ράιχ 1966, σελ. 186). Η παρατήρηση τοῦ Μπέμπελ συνεχίζει νὰ λαχίσει οὐσιαστικὰ δμετάδλητη: «Αχόμη καὶ σήμερα ίδιαίτερα ἡ γυναικα ἀποδέχεται τὴν κατώτερη τοποθέτηση της σὰν κάτι αὐτονόητο, καὶ δὲν είγαι εύκολο νὰ τῆς ἔξηγησει κανεὶς δτι αὐτὸ δὲν τῆς ταιριάζει καὶ δτι θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκει νὰ γίνει: ἔνα λστήμα καὶ λστήμα μὲ τὸν ἄνδρα μέλος τῆς κοινωνίας» (Μπέμπελ 1903, σελ. 8). Ο Μπέμπελ διαπιστώνει δτι οἱ γυναικες ἔμαθαν στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων νὰ προσαρμόζονται μὲ μεγάλη εύκολια σὲ νέες συνθῆκες καὶ δτι διαθέτουν μεγαλύτερη ίκανότητα προσαρμογῆς ἀπὸ τοὺς διάδρομους. Εδό δηγήκει ἐπίσης δτι ἀποδέχονται τὸ «ψυσικὸ ἐπάγγελμα» τῆς γυναικας, δηλαδὴ τὸ νοικοκυρίο καὶ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν (Μπέμπελ 1903, σελ. 234). Ο Μάξ Χορχάιμερ ἀσκεὶ κριτικὴ στὴν ἔπιζημια κοινωνικὴ ἐπίδραση ποὺ προέρχεται ἀπ’ αὐτὸ τὸν (αὐτὸ) περιορισμὸ τῆς γυναικας. Η γυναικα καὶ παρεμποδίζεται στὴν ἔξέλιξη της, φυσικὲς ἐνέργειες, ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ διατεθοῦν γιὰ τὴν ἐνεργητικὴ διαμόρφωση τοῦ κόσμου» στραγγαλίζονται, «ἡ οἰκονομικὴ καὶ φυσικὴ ἐκμετάλλευση τῆς γυναικας ἔξαιτας τῆς οἰκονομικῆς κυριαρχίας τοῦ ἄνδρα» δηγεῖται σὲ ἀπελπισία καὶ σὲ «αφαίρεση τῆς εύτυχίας της στὴ ζωὴ» (Χορχάιμερ 1936, σελ. 56, 67, 69).

Η γυναικα «έρωτικεται» δμως γι’ αὐτὴ τὴν καταπίεση. Η ἔξουσία τοῦ ἄνδρα πάνω στὴ γυναικα παράγει ἀπὸ μέσα τῆς ἔξουσία τῆς γυναικας πάνω στὸν ἄνδρα. Εμποδισμένη στὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομικῆς καὶ σεξουαλικῆς τῆς προσωπικότητας ἀπὸ τὶς κοινωνικές συνθῆκες ποὺ ἔχει δηγοῦνται στὸ γάμο καὶ πρωτοποιοῦνται στὸν ἄνδρα, ἡ γυναικα δέχεται τὸ ρόλο της σὰ μητέρα καὶ νοικοκυρά καὶ καταφεύγει στὸ γάμο δπου δέπει τὸν ἔαυτό της καὶ τὰ παιδιά της ἔξασφαλισμένα. Η ἀσφαλιστικὴ λειτουργία τοῦ γάμου δημιουργεῖ τὸν πρώτο περιορισμὸ γιὰ τὸν ἄνδρα: πρέπει νὰ φροντίζει γιὰ τὴν οἰκονομικὴ συντήρηση τῆς γυναικας καὶ τὸν παιδιῶν. Ο δεύτερος καὶ πολὺ μεγα-

λύτερος περιορισμός προκύπτει γιά τὸν δῆμον ἀπὸ τὸ δῆμον ἡ γυναίκα ἐπιδιώκει νὰ διατηρήσει στὴ διάρκεια τὴν ἀσφαλιστικὴ λειτουργία: «Ἐξαρτημένη ἀπὸ τὴ θέση καὶ τὸ εἰσόδημα τοῦ δῆμον, ἡ γυναίκα ἔχει συμφέρον νὰ προσαρμόζεται δὲ δῆμος στὶς συνθήκες, νὰ μὴν ἀντιστέκεται σὲ καμιά περίττωση ἐνάντια στὴν δρούσα έξουσία, ἀλλὰ νὰ κάνει τὸ πάντα γιὰ νὰ πάει μπροστά. » Ενος διαβούλου οἰκονομικού, καὶ φυσιολογικού, συμφέρον συνδέεται τῇ γυναικία μὲ τὴ φιλοδοξία τοῦ δῆμον. Κυρίως ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ δική της οἰκονομικὴ ἀσφάλεια καὶ αὐτὴ τῶν παιδιῶν τηγες» (Χορχάιμερ 1936, σελ. 68). Αὐτὴ ἡ παρατήρηση τοῦ Χορχάιμερ, ποὺ ἐδῶ ἀναφέρεται μόνο στὴν οἰκογένεια, πρέπει νὰ ἐπεκταθεῖ στὴν κοινωνικὴ διάσταση. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς γυναικάς γιὰ τὴ μακροπρόθεσμη διασφάλιση τῆς οἰκονομικῆς βάσης τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς σταθεροποιεῖ τὴν οἰκογένεια καὶ ἔτοι τὴ διατηρεῖ σὰν τόπο παραγωγῆς αὐταρχικῶν χαρακτήρων. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος αὐτὴ ἡ ἐπιδιωξὴ τῆς γυναικάς ἐγγυάζεται διτὴ ἡ παραγωγὴ ἐκτελεῖται μακροπρόθεσμα ἀπὸ δῆμος, οἱ διοικοὶ προσαρμόζονται εὐκολά στὶς ἐργασιακές δομές έξουσίας γιὰ νὰ προστοριστοῦν δυνατότητες ἐπαγγελματικῆς ἀνόδου, καὶ οἱ διοικοὶ, διεπερνοῦνται στὰ πλαίσια τῆς ἀρχής τῆς ἀπόδοσης νὰ πετύχουν φηλές ἀπόδοσεις στὴν ἐργασία. Τελικά ἔτοι διασφαλίζεται ἡ ἀνενόχλητη συνέχιση τῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν συνθηκῶν ποὺ ἐπικρατοῦν, ἐπειδὴ κάθε ἐξέγερση ἐνάντια σ' αὐτές τὶς συνθήκες συνεπάγεται ἅμεσος διακύνευση τῆς προσωπικῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς θέσης καὶ ἔτοι πρέπει νὰ καταπολεμηθεῖ ἀπὸ τὴ γυναικία: «Ο οἰκογενειακὸς ρόλος τῆς γυναικάς ἐνισχύει μὲ διπλὸ τρόπο τὴν χρατούσα έξουσία... Οχι ἀπλῶς μὲ τὴ φροντίδα γιὰ τὴν ίδια τὴν οἰκογένεια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ διαρκὴ προειδοποίηση τῆς γυναικάς δὲ δῆμος προσκολλᾶται στὸ ὑπάρχον καὶ τὰ παιδιά δέχονται μὲ τὴ μητρικὴ ἀγωγὴ ἅμεσα τὴν ἐπίδραση ἐνὸς πνεύματος ὑποταγμένου στὴν χρατούσα τάξη τῶν πραγμάτων» (Χορχάιμερ 1936, σελ. 68 κ.ε.). Η γυναικά δυοτάσσεται στὸ «νόμο τῆς πα-

Περίληψη: Πέντε θέσεις

Π ρ ὁ τ ο : Μία ἐλεύθερα ἀναπτυγμένη σεξουαλικὴ ζωὴ θὰ μείνει σημαντικά τὴν ἐτοιμότητα καὶ τὴν ικανότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀποδέχεται τὴν ίσοβια μονογαμία, ἀν αὐτὸς δὲ θεωρεῖ διωνόταν σὰν ἀκατάλληλος γιὰ τὴν ικανοποίηση τῶν σεξουαλικῶν ἀναγκῶν. Γι' αὐτὸς στὸ ἐπίκεντρο τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς στέκει ἀπὸ τὰ πρώτα δημόσια τοῦ παιδιοῦ ἡ ἀρνητικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ἀγωγὴ ποὺ εύνοει τὴν ἐτοιμότητα γιὰ γάμο. Η ἑστερικευμένη ἀρνητικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ήθικὴ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν αὐταρχικὴ φυσικὴ δομὴ ἐγγυάζει τότε τὴν ἀγωγὴ τῆς ἐπόμενης γενιᾶς σὲ ἐτοιμότητα γιὰ γάμο.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο : «Η τριγωνικὴ δομὴ τῆς οἰκογένειας (πατέρας - μητέρα - παιδί) προεξοφλεῖ γιὰ τὸ παιδί τὴν αὐταρχικὴ δομὴ τῆς κοινωνίας. Στὴν οἰκογένεια τὸ παιδί μαθαίνει τὴν προσαρμογὴ σὲ αὐταρχικές λειτουργίες, ἑστερικεύει τὴν πραγματικότητα τῆς έξουσίας ἀνθρώπων πάνω σὲ ἀνθρώπους, τοῦ «πάνω» καὶ τοῦ «κάτω», τῆς διαταγῆς καὶ τῆς ὑπακοῆς.

Τ ρ ι τ ο : «Η οἰκονομικὴ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸν δῆμον καὶ λιδιαίτερα δ σεξουαλικὸς περιορισμὸς καὶ ἡ καταπίεση χαρακτηρίζουν τὴ θέση τῆς γυναικάς στὸ γάμο καὶ στὴν οἰκογένεια, κυρίως στὸν δριζόντων καταμερισμὸ τῆς ἐργασίας. Κάτω ἀπὸ τοὺς δρους τῆς δλλοτριωμένης μισθωτῆς ἐργασίας ἡ δουλειὰ στὸ νοικοκυριό θὰ ξταν ἀποδεκτὴ γιὰ τὴ γυναικά, ἀν δὲ συνδυαζόταν μὲ τὸν σεξουαλικὸν περιορισμό.

Τ ἔ τ α ρ τ ο : «Η ἀστικὴ ιδεολογία τῆς «μητρότητας» καὶ τῆς «πολυτεχνίας» ἐμφανίζεται σὰ διαστροφὴ τῆς ἐπιθυμίας τῆς γυναικάς γιὰ τὴν ἀπόκτηση παιδιῶν, γιατὶ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὴν ἀντιδραστικὴ οἰκογενειακὴ πολιτικὴ γιὰ νὰ δηγυγεῖ τὴ γυναικά ἀναγκαστικά στὸ γάμο. Αὐ-

τιαρχικῆς οἰκογένειας» καὶ ἔτοι γίνεται ἡ ίδια «ἔνας παράγοντας ποὺ ἀναπαράγει τὴν έξουσία στὴν κοινωνία» (Χορχάιμερ 1936, σελ. 69). «Ετοι φαίνεται δλοκάθαρα ἡ διατηρητικὴ γιὰ τὸ σύστημα λειτουργία τῆς οἰκογένειας καὶ τοῦ ρόλου τῆς γυναικάς στὴν οἰκογένεια. Η οἰκογένεια ἐγγυάζεται διτὶ θὰ γεννήθουν διαδοχικά γενιές «ποὺ δὲ θὰ ἀμφισθήτησουν τὴ δομὴ τοῦ [ἐκάστοτε] οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ συστήματος, ἀλλὰ θὰ τὴν ἀναγνωρίσουν σὰ φυσικὴ καὶ αἰώνια καὶ θὰ κάνουν μάλιστα τὴ δυσαρέσκεια καὶ τὴν ἐξέγερση τους δικαιολόγησε τῆς χρατούσας τάξης» (Χορχάιμερ 1936, σελ. 58). Σὰν κύριο κίνητρο τῆς ὑποτακτικῆς συμπειφορᾶς τοῦ δῆμον δρᾶ ἐδῶ δοκιμάζεται τὴν οἰκονομικά ἐξαρτημένη γυναικά καὶ τὸ παιδιά, γιὰ τὰ ἀγαπητά του πρόσωπα: «Η προσαρμογὴ στὶς ὑπάρχουσες συνθῆκες έξουσίας φαίνεται στὸν σύνγρα καὶ πατέρα σκόπιμη ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τοὺς δικοὺς του, καὶ μόνο ἡ ἀπλὴ σκέψη γιὰ τὴν ἐξέγερση τὸν δῆμην κιόλας στὴν πιὸ διασανιστικὴ σύγκρουση μὲ τὴ συνελδηση του. Αὐτὸς μὰ διόθεση τοῦ προσωπικοῦ θάρρους δ ἀγώνας ἐνάντια σὲ διρισμένες ιστορικές καταστάσεις μετατρέπεται σὲ θυσίασμα τῶν ἀγαπημένων προσώπων» (Χορχάιμερ 1936, σελ. 68). Ο Μάλι Χορχάιμερ δείχνει τὴ συσχέτιση ἀνάμεσα στὴν οἰκογένεια καὶ τὸ αὐταρχικὸ κράτος: «Η διαρχὴ δριμένων χρατῶν στὴ νεότερη ιστορία, λιδιαίτερα τῶν αὐτηρὰ αὐταρχικῶν, συγδέεται πάρα πολὺ στενά μὲ τὴν διαρχὴ καὶ τὴ διαρκὴ ἀνανέωση αὐτῶν τῶν θαυμῶν ἀναστολῶν. Η ἐξουδετέρωση τους γιὰ καὶ μόνο γιὰ μείνασθι τους σημαίνει γι' αὐτὰ τὰ κράτη τὸν πιὸ ἀμεσονότερον» (Χορχάιμερ 1936, σελ. 68 κ.ε.). Μόλις διαπιστωθοῦν τάσεις ποὺ δδηγοῦν σὲ διάλυση τῆς οἰκογένειας, τὰ κράτη αὐτὰ καταφύγουν στὴν οἰκογενειακὴ πολιτική, «πειδιώκουν γά την ἐπιφέρουν ἅμεση ρύθμιση τῶν ἀντιοικογενειακῶν τάσεων καὶ γά τὶς περιορίσουν στὸν ἀπαραίτητο γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ συστήματος θαθμὸ στὸ θητικὸ καὶ διεθνὲς παιχνίδι τῶν δυνάμεων» (Χορχάιμερ 1936, σελ. 68).

τὸ φαίνεται πιὸ καθαρὰ στὴν ἀπαγόρευση τῆς ἅμβλωσης καὶ στὴν παρεμπόδιση τοῦ ἐλέγχου τῶν γεννήσεων ίδιων σὲ ἀνύπαντρες γυναικες.

Π ε ὕ π τ ο : «Η έξουσία τοῦ δῆμον πάνω στὴ γυναικά παράγει ἀπὸ μέσα της τὴν έξουσία τῆς γυναικάς πάνω στὸν δῆμον. Ο δῆμος περιορίζεται ἐξαιτίας τοῦ ρόλου του στὴν οἰκογένεια οἰκονομικά, κοινωνικά καὶ πολιτικά, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς προσαρμογῆς στὶς οἰκονομικές καὶ πολιτικές συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦν καὶ τῆς ἐκπλήρωσης τῶν ἀπαιτήσεών τους γιὰ ἀπόδοση.

4. Οι συνέπειες της οικογένειας

Σεξουαλικές διαταραχές

Η ζωή στό γάμο και την οικογένεια καθώς και η διακητική ζωή πρίν από τό γάμο δηγούμενη κατά τόν Ράιχ σε διαταραχή της ίκανότητας για σεξουαλική ίκανοποίηση, σε διασπαση της φυσικής σεξουαλικότητας σε έναν «τρυφερό» και έναν «αισθησιακό» τομέα και σε μή φυσιολογική σεξουαλική συμπεριφορά. Αρχική η προγαμιαία άποχή έξασθενίζει ή καταστρέψει τή σεξουαλικότητα και έτοι μεταφέρει στό γάμο ένα στοιχείο διαταραχής: «Οσο πιό άγνως πρίν, τόσο πιό πιστός στό γάμο. Αύτη η πίστη δρείλει τήν υπαρξή της στό πάγωμα τής σεξουαλικότητας μέτ τήν προγαμιαία άποχήν». Η πλειοψηφία τών γάμων είναι δθιλα, έπειδη η σεξουαλική ίκανοποίηση είναι άτελής, οι άνδρες δδέξιοι και οι γυναίκες ψυχρές» (Ράιχ 1966, σελ. 183). Έδω φαίνεται η άντιφατικότητα τής άστικής κατάστασης τόν γάμου. «Οχι μόνο γιατί έξαπατ τόν γένους στίς έλπιδες πού έτρεφαν πρίν από τό γάμο γιά τή σεξουαλική εύτυχία στό γάμο, πού τόν έχανε νά φαίνεται ύποφερτή η προγαμιαία άποχή: οι άρχες πού κάνουν τό γάμο δυνατό, φέργουν μάζι τους και τήν υπονόμευση τόν γάμου, δυσκολεύουν ή καταστρέφουν τή δυνατότητα ίκανοποίησης στό γάμο. «Η άντιφατικότητα τής κατάστασης τόν γάμου προκύπτει από τήν άντιφαση άναμεσα στά σεξουαλική και τά οίκονομικά συμφέροντα στό γάμο. Άπο τήν άποψη τών οίκονομικών συμφερόντων τίθενται πολύ μεγάλες και συνεπείς άπαιτήσεις. Έπειδη είναι άπιθανο, και από τήν άποψη τής σεξουαλικής οίκονομιας μάλιστα άδύνατο νά υποταχτεί ένας σεξουαλικά άπολυτα φυσιολογικός ζηθρώπος στόν δρους τής ήθικής τόν γάμου... πρωταρχική άπαιτήση είναι η μεγάλη καταπίεση τών σε-

ξουαλικών άναγκών. Είναι σωστό δτι: αυτές οι άπαιτήσεις είναι άναγκαιες γιά τή διατήρηση τού γάμου. 'Αλλά οι ίδιες άπαιτήσεις είναι αυτές πού υπονομεύουν τό γάμο, πού σφραγίζουν κιδίλας κατά τή σύναψή του τήν καταδίκη του' (Ράιχ 1966, σελ. 181). 'Η πρώτη αίτια γι' αυτή τήν καταστρεπτική τάση είναι η διάσταση τής σεξουαλικότητας πού προέρχεται από τό διάνοικο τής προγαμιαίας άποχής και τό ίδιανικό τής πίστης στό γάμο έκτιμονται πολύ, οι ξυθρωποί διατηρούν στήν πράξη προγαμιαίες και έξωγαμιατες σεξουαλικές σχέσεις και μάλιστα μέτ «τύφεις συνειδήσεως». 'Η διάσταση τής σεξουαλικότητας γίνεται μέτ «αισθησιακές» και «τρυφερές» έπιδιωξίες και άδηγει σε νευρώσεις και άκοινωνική σεξουαλική συμπεριφορά. Είναι προϊόν τής προγαμιαίας άποχής και τής ταξικής κοινωνίας. 'Τό αισθησιακό στοιχείο τής σεξουαλικότητας άποχωρίζεται από τό τρυφερό διαρρόης έκανονται τή αισθησιακότητά του σε μά σχέση μ'. Ένα κορίτσι πού δέθ θά δεχόταν ποτέ σό σύζυγο, έπειδη τού δόθηκε χωρίς νά είναι παντρεμένους (Ράιχ 1927, σελ. 141). Παράλληλα λατρεύει ένα κορίτσι πού κοινωνίας στόν στρώματος και έδω η αισθησιακή έπιδιωξή μετουσιώνεται σε τρυφερό θαυμασμό. Αύτο τό κορίτσι δέν προορίζεται γιά προγαμιαία σεξουαλική σχέση, γιατί άλλως δέθ θά υπολογιζόταν σόν υποψήφια νύφη. Νεότερες άντιπροσωπευτικές έρευνες έχουν άποδειξει δτι μέχρι σήμερα ένα μεγάλο μέρος τών νέων άνδρων έπιθυμει γιά σύζυγο μιά «άθικτη» γυναίκα. 'Η συνέπεια αυτής τής διάσπασης είναι δτι μόνο η μισή προσωπικότητα μπορει νά συμμετέχει στό σεξουαλικό δίωμα. Μιά πλήρης ίκανοποίηση έπέρχεται δμως μόνο δται στή σεξουαλική πράξη συμμετέχουν έξισου η αισθησιακότητα και η τρυφερότητα. 'Η διάσπαση άδηγει σε άπογηση του σε διάρκηση διαταραχές, κυρίως σε διόγκωση σαδιστικών - έπιθετικών τάσεων πού έπεκτενονται και στόν σεξουαλικό σύντροφο και άδηγον κατά δάση σε ώμη συμπεριφορά. Στή σεξουαλική συμπεριφορά η ωμότητα έκδηλώνεται μέτ τό δτι «γιά τήν

80 81

πλειοψηφία τών άνδρων η 'κατοχή' μάς γυναίκας σημαίνει κατάκτηση και η κατοχή μάς παντρεμένης μάλιστα σημαίνει θρίαμβο απέναντι στό 'άπατημένο' σύζυγο. Σε πρώτη γραμμή δέν πρόκειται δηλαδή γιά σεξουαλική δίωμα, άλλα γιά 'κατοχή', 'άπωλεια', 'θρίαμβο', 'έκδίκηση'... Είναι έντελως φυσικό δτι κάτια από τέτοιες συνθήκες δπισθοδρομει τό δίωμα τόν δραγαμού' (Ράιχ 1927, σελ. 142).

Τό γεγονός έπίσης δτι οι προγαμιαίες και έξωγαμιατες σεξουαλικές σχέσεις άπαγορεύονται, άλλα είναι συνήθεις, άποτελει ύποταχτηση τής σεξουαλικότητας. 'Μέτ τήν είσαγωγή τής άγνότητας οι γυναίκες γίνονται κάτω από τήν πίεση τών σεξουαλικών τους άγναγκών διαγαγνες, στή θέση τής φυσικής, τρυφερής αισθησιακότητας μπαίνει η σεξουαλική ώμρητητα τών άνδρων... Οι έξωγαμιατες σεξουαλικές σχέσεις έρχονται σε άντιφαση μέτ τήν έπιστημη ήθική και έτοι γίνονται παράνομες. 'Η άντιφαση διαταράσσει τήν ίκανότητα ίκανοποίησης τών άτόμων, τό σεξουαλικό αισθημα ένοχης διαστά τή φυσική πορεία τών σεξουαλικών πράξεων και δημιουργει νευρώσεις, συγχύνεις τών φύλων και άκοινωνική συμπεριφορά' (Ράιχ 1934 α, σελ. 134). Αύτες οι έκδηλώσεις τής άστικής συμπεριφοράς δέν έπιδρον μόνο καταστρεπτικά στή σεξουαλική εύτυχία τών άγνθρωπων, άλλα και συμβάλλουν στή διαιώνιση τής σεξουαλικής καταπίεσης μέτ τό νά τή νομιμοποιούν φαινομενικά. 'Αύτη η κατά τέτοιον τρόπο παραμορφώμενη, διαταραγμένη, ώμη και ταπεινωμένη σεξουαλικότητα στηρίζει μέτ τή σειρά τής τήν ίδια ίδεολογία, στήν δται δρείλει τή δημιουργία της. Οι άρνητικές έκτιμησεις τής σεξουαλικότητας μπορούν τώρα νά άναφέρονται δικαιολογημένα στό δτι η σεξουαλικότητα είναι κάτια ζωδίες και άπάνθρωπο' έδω ξεχνιέται δτι αυτή η ζωδίης και άπάνθρωπη σεξουαλικότητα δέν είναι η σεξουαλικότητα 'καθαυτή', άλλα άκριδώς η σεξουαλικότητα τής πατριαρχίας (Ράιχ 1934 α, σελ. 135). Αύτο τό ίδεολογικό έδαφος κάνει δυνατή τήν άναπαραγωγή τής διεστραμένης σεξουαλικότητας στή σεξουαλική και σεξουα-

λική ήθικη άγωγή.

Δίπλα στή μείωση τής ίκανότητας γιά τήν άπόλαυση τής σεξουαλικότητας σημαντικό ρόλο γιά τή μή ίκανοποίηση σε κάθε σεξουαλική κοινότητα, και ίδιατερα στό γάμο, παίζει ή έπερχομενη μέτ τό πρέσμα τού χρόνου σεξουαλικής άμβλυνση. 'Ο Β. Ράιχ περιγράφει τή σεξουαλική σημείωνη σάν ένα γενικό φαινόμενο πού δέν έχει σχέση μόνο μέτ τό γάμο: «Σέ κάθε σεξουαλική σχέση έμφανται άργα η γρήγορα περίοδοι μικρότερης σεξουαλικής έλξης, και μάλιστα σεξουαλικής άδιαφορίας. Αύτο δέν μπορει νά καταπολεμηθει μέτ κανενός είδους ήθικο έπιχειρημα. Τό σεξουαλικό δέν πάντα σε άπαγορευμένο δέν πάντα σε άρνητη σε διάρκηση σαδιστικών - έπιθετικών τάσεων πού έπεκτενονται και στόν σεξουαλικό σύντροφο και άδηγον κατά δάση σε ώμη συμπεριφορά. Στή σεξουαλική σημείωνη έχει σημείωνει άργα η άπαγορευμένο και στό δισυνείδητο διατηρει άπτη τήν άπαγορευμένη. Τό άπαγορευμένο, στήν ούσια τό σεξουαλικό, έγινε ίδιατερα ποθητό... Σέ μερικούς άθρωπους η σεξουαλική άξια τόσο άπαγορευμένου δέρματον έκδηλώνεται κατά τέτοιον τρόπο, ώστε δέν μπορούν νά ποθήσουν τό μή άπαγορευμένο. 'Οσο πιό πολύ ηθελε δ άνδρας πρίν από τό γάμο νά 'κατακτή' και νά 'κατέχει', τόσο γρήγοροτερα θά κάσει τό σεξουαλικό του ένδιαφέρον στό γάμο» (Ράιχ 1927, σελ. 154). Αύτο δένχει γιά μάχη άκρομη φορά δτι η σεξουαλική ήθική, πού σκοπός τής είναι η διατήρηση τού γάμου, καταστρέψει τή δάση του, τή σεξουαλική σχέση, και έτοι γίνονται παράληπτο τό θεμά.

Όταν δ άθρωπος δέ δρισκει στό γάμο πλήρη σεξουαλική ίκανοποίηση, γίνεται δεκτικός απέναντι σε σεξουαλικούς έρεθισμούς έξω από τό γάμο, πράγμα μέτ τό δποτο μπορει νά έπιταχυνθει η διαδικασία τής άμβλυνσης. «Κάθε άθρωπος είναι διαρκώς έκτεθειμένος σε σεξουαλικούς έρεθισμούς πού πρόερχονται από δλλη πλευρά έκτοτες τού συντρόφου του. 'Αγ αύτες οι έπιθυμιες γιά μάχη άκρως άντικειμενα συστωρευτούν, έπα-

πειδρούν στη σεξουαλική σχέση με τό σύντροφο, έπιταχύνουν την άμβλυνση... "Ασυνείδητα το μίσος έγάντια στό σύντροφο γίνεται δύο και ισχυρότερο" κίνητρό του είναι ή παρεμπόδιση από τό σύντροφο της έκπληρωσης τῶν έπιθυμιῶν για άλλα αντικείμενα παράδοξο φαινομενικά είναι μόνο τό γεγονός ότι τό δυσυνείδητο μίσος μπορεί νά γίνεται τόσο ισχυρότερο, δύο πιό αδιαγάπτος και άνεκτικός είναι δό σύντροφος. Τότε δὲν ξεχίνει κανένα λόγο νά τών μισει προσωπικά και τότε αισθάνεται, η μελλον τήν άργατη του πρός αύτόν, σάν έμπόδιο (Ράχ 1966, σελ. 161). "Άγ αυτό καταλήγει κάτω από τίς συνθήκες ποι διαφέρεμε σε διακοπή τῆς σχέσης, σε χωρισμό ή σε διαζύγιο, έξαρταταί από τό δν πρόκειται για προσωρινή ή διαρκή άμβλυνση. Ο Β. Ράχ πιστεύει πώς άν δε λάθουμε ίπδη τά οίκονομικά και θητικά κίνητρα για τή διατήρηση τού γάμου, δ χωρισμός είναι άναπόφευκτον, άν ή άμβλυνση συνεχίζεται καί ή σχέση με Έναν δλλο σύντροφο ίπδησχεται μεγαλύτερη σεξουαλική ίκανοποίηση. «Η μονογαμική στάση διατηρεται δυο συνεχίζεται ή σεξουαλική συμφωνία και ή ίκανοποίηση. Σκέψεις καί έπιθυμίες για άλλους συντρόφους ίμφατίζονται είτε έντελως άδυντα είτε δὲν πραγματοποιούνται έξαιτίας τού ένδιαφέροντος για τό σύντροφο. Ή παλαιά σχέση καταρρέει δμως άνεπανθρωπα δταν άδυνταίζει, καί μια δλλη σχέση ίπδησχεται μεγαλύτερη εύχαριστηση. Αύτό τό γεγονός στέκει σε άντιφαση πρός δλόκηληρη τή σεξουαλική τάξη τῆς σημερινής κοινωνίας, δπου οι οίκονομικοι δεσμοι και τό έμπόδιο τῶν παιδιών στέκουν σε άντιφαση πρός τήν άρχη τῆς σεξουαλικής οίκονομίας. "Ετσι κάτω από τίς συνθήκες τῆς δργητικής άπεναντι στή σεξουαλικότητα κοινωνικής τάξης ίμφατέρουν θαρύτατα άκριδων ή ύγιεστορι άνθρωποι. Η συμπεριφορά τῶν σεξουαλική διαταραχμένων άνθρωπων είναι διαφορετική... "Η σεξουαλική πράξη δε σημαίνει για αύτους πολλά. Τέτοιοι διαταραχμένοι άνθρωποι είναι πιό ίκανοι νά ύποταχτούν στούς δρους ένδος ίσδιου γάμου ή πίστη τους δε στηρίζεται δμως στή σεξουαλική ίκανοποίηση, δλλα οι ήθικες

ἀναστολές» (Ράιχ 1966, σελ. 35 κ.ε.). Έδω γίνεται σαφής η θεωρητική τοποθέτηση των Ράιχ όπέναντι στη «μονογαμία και την «πολυγαμία». Ο άνθρωπος δὲ είναι διποδήποτε μονογαμικός ή πολυγαμικός δυ, ἀλλὰ είναι πολυγαμικός, δηλαδή ἀλλάζει τοὺς συντρόφους, ώσποι νὰ βρει τὸν κατάλληλο σύντροφο, μὲ τὸν δποὶο δρίσκει πλήρη σεξουαλικὴ ίκανοποίηση, και μένει γιὰ τόσο διάστημα μονογαμικός, διο αὐτὴ ή ίκανοποίηση συνεχίζεται και μέχρι μιὰ ἄλλη σχέση νὰ μποσχεθεὶ μεγαλύτερη ίκανοποίηση. Αυτὴ ή θέση χαρακτηρίζεις ἀκριβῶς τὴν ἀρχὴ τῆς σεξουαλικῆς οἰκονομίας ὅτι δυναμική ἀρχή.

Η κατάσταση τού σεξουαλικά υγρίων άνθρωπου δὲ δυσκολεύεται διμός μόνο ἀπὸ τις οἰκονομικές δεσμεύσεις, τὰ παιδιά καὶ τοὺς κοινωνικοὺς κανόνες. Σ' αὐτὸν προστίθεται τὸ γεγονός διτὶ ὃ σύντροφος, στὴν περίπτωση μιᾶς αμοιβαίας σεξουαλικῆς ἀμβιλύνσης, παραμένει συναισθηματικὰ δεμέρηνος μὲ τὸν δέλλο σύντροφο καὶ δὲ θέλει νὰ χωρίσει παρὰ τὴν ἀμβιλύνση ποὺ αἰτθάνεται. Ο Β. Πάχι τὸ ἔγγητοι αὐτὸν σὰ συνέπεια τοῦ ισχυροῦ δεσμοῦ μὲ τοὺς γονεῖς ἔξαιτιας τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς: «Οἱ ἄνθρωποι εἶναι συνήθως σὲ μεγάλο βαθμὸν σεξουαλικὰ μὴ ἀνέκρητοι καὶ ἔχουν τὴν ἵκανότητα νὰ κολλήσει χωρὶς ἀγάπην στὸ σύντροφο καὶ εἶναι ἀνίκανοι νὰ διαλύσουν τὸ δεσμό μὲ τὴν ἀπώλεια τοῦ συντρόφου φοδούνται πῶς δὲ θὰ έροῦν εἴκοσα ἵναν ἀλλο. Αὕτης δὲ φόρος στηρίζεται πάντα στὸ παιδικὸν δεσμὸν πρὸς τὸν πατέρα, τὴν μητέρα ή τοὺς μεγαλύτερους ἀδελφούς» (Πάχι 1964, σελ. 287). Αὗτη ἡ συναισθηματικὴ ἀέρατηση ἀποδείχυεται σὰ δέσηστη τῆς ζηλοπτίας. Ο Β. Πάχι πιστεύει πῶς μὲ τὸ παραμέρισμα τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς τὸ πρόβλημα τῆς ζηλοπτίας δὲ θὰ ἔξαφανιζόταν δέσμαια, ἀλλὰ θὰ ἀπλοποιόταν. Θά ἔξαφανιζόταν ἡ «ζηλοπτία τῆς κατοχῆς» ποὺ ἀναπτύσσεται ἀπὸ τοὺς νευρωτικοὺς δεσμούς ποὺ ἀναφέρεμε καὶ ἐμφανίζεται δταν ἀνάμεσος στοὺς δύο συντρόφους δὲν ὑπάρχει πιὰ ἀγάπη. Τότε θὰ ἔμενε μόνο η ζηλοπτία ἀπὸ ἀγάπη σὲ «φυσική» ζηλοπτία. «Οπως εἶναι φυσικό νὰ μη θέλει κα-

νέις νά δει τὸν ἀγαπημένου του σύντροφο στὴν ἀγκαλιὰ ἐνδὸς ἄλλου, ἔτοι ἀφύσικο εἶναι δταν σὲ ἔνα γάμο η σὲ μία διαρκή σχέση δὲ ἥρθοκει κανεὶς σεξουαλικὴ ἴκανοποιηση καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ ἀπαγορεύει στὸ σύντροφο νά ἀναπτύξει ἄλλη σχέση» (Πάχ 1966, σελ. 28). Αὐτός διδιαχωρίστος σὲ «φυσική» ζηλοτυπία καὶ σὲ ζηλοτυπία «κατοχῆς» δόθηκε τὸν Πάχι σὲ μιὰ εἰδική ἐρμηνεία τοῦ γεγονότος δτι η μοιχεία τῆς γυναίκας θεωρεῖται ἀπὸ τὸν ἄνδρα πιὸ θαρριὰ ἀπ' δ, τι η μοιχεία τοῦ ἄνδρα ἀπὸ τὴν γυναίκα: «Ἡ ἀπατητηρ τοῦ ἄνδρα, η γυναίκα του πρέπει νά είναι μονογαμική, ἔχει ίδιατερες ύποπτειμενικές αλτίες... Σὲ πρώτη γραμμή ὥρισκουμε τὸ φύδο ἀπέναντι στὸν ἀντίπαλο, ίδιατερα ἀπέναντι στὸν σεξουαλικὰ πιὸ ἵκανο, καὶ τὸν ναρκισσιστικὸν φύδο ἔξαιτιας τῆς κοινωνικῆς περιφρόνησης καὶ τοῦ στύγματος τοῦ 'κερατωμένου'. Τὴν ἀπατημένην σύζυγο δὲν τὴν περιφρονοῦν, ἀλλὰ τὴν συμπονοῦν. Αὐτὸς ἔχηγεται μὲ τὸ δτι γιὰ τὴ γυναίκα στὴν ἔξαρτημένη θέση της η ἀπιστία τοῦ ἄνδρα σημαίνει πραγματικὸν κίνδυνο. Αντίθετα η ἀπιστία τῆς γυναίκας προσφέρει στὴν κοινὴ γνώμη τὴν ἀπόδειξη δτι ὁ σύζυγος δὲν μπόρεσε νά διατηρήσει τὰ κυριαρχικά του δικαιώματα καὶ ἰσως δτι δὲν ἔταν ἀρκετά ἄνδρας σὲ σεξουαλικὴ ἔννοια γιὰ νά κρατήσει τὴ γυναίκα του πιστή» (Πάχ 1966, σελ. 179). Έδῶ φαίνεται καθαρὰ πόσο πολὺ συμπληρώνεται κάτω ἀπὸ τὶς κρατοῦσες κοινωνικὲς συνθήκες η «φυσική» ζηλοτυπία μὲ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ ἔξαρτημένα στοιχεῖα. Στὴν ἀρνητικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικήτητα κοινωνία καὶ στοὺς σεξουαλικούς της θεωρούς, τὸ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια, οἱ σεξουαλικές ἀνάγκες είναι ἀνακατωμένες σὲ τέτοια θεμέλια μὲ κοινωνικὰ παραργμένα ήθικά καὶ οἰκονομικά στοιχεῖα, ὡστε η ἀνάπτυξη τους παρεμποδίζεται σοβαρά η αὐτές οἱ ἀνάγκες ἔξαιτιας τῆς παραμόρφωσής τους στρέφονται ἐνάντια στὴν ίδια τους τὴ δυνατότητα ἴκανοποιησης. Η ἀντίφαση τῆς ηθικῆς ἔκδηλώνεται: μὲ τὸ δτι αὐτὸς ποὺ θέλει: νά διατηρήσει καὶ νά προστατεύει, τὸ ύπονομεύει καὶ τὸ καταστρέψει.

Οίκογενειακός συναισθηματισμός

«Η αστική κοινωνία δὲν μπορεί να λύσει την άντιφαση ανάμεσα στη «θεωρητική» διπλήτηση του γάμου και της οικογένειας να διποτελούν άκατάλληλο θεσμό για την έκανον ποίηση των σεξουαλικών αναγκών και στην πραγματική τους ανικανότητα να έκπληρωσουν αυτή την διπλήτηση, έκτος αν παραιτηθεί από την οικογένεια σαν τόπο παραγωγής ανταρχικών χαρακτήρων, πράγμα πολ για οικονομικούς λόγους δὲν μπορεί να τό κάνει. 'Αυτή γι' αυτό πρέπει μάλλον να προσπαθεί να σταματήσει την κατάπτωση του γάμου και της οικογένειας πού προέρχεται απ' αυτή την συγκρουση. Αυτό γίνεται στο πολιτικό έπιπεδο με την οικογενειακή πολιτική και στο ίδεολογικό με την προπαγάνδηση της ίδεολογίας των οικογενειακού συναισθηματισμού. »Οσο δθλια και απελπιστική, δύνητρη και άνυπόφορη είναι η κατάσταση του γάμου και της οικογένειας, ίδεολογικά πρέπει να υποστηριχτεί από τα μέλη της οικογένειας τόσο πρός τα ξένω δρο και πρός τα μέσα. Η κοινωνική αναγκαίτητα έξαναγκάζει σε κάλυψη της άθλιότητας και σε ίδεολογική έκτιμηση της οικογένειας και του γάμου, παράγει έποιησης τὸν πλατικὸ διαδομένο οικογενειακό συναισθηματισμό και τὰ συνθήματα τῆς 'οικογενειακῆς εὐτυχίας' τῆς 'θαλπωρῆς τοῦ σπιτιοῦ' τῆς 'ησυχῆς γωνιᾶς' και τῆς εὐτυχίας πού σημαίνει δήθεν ή οικογένεια για τὰ παιδιά» (Ράγι 1966, σελ. 107). Αυτή η ίδεολογικοποίηση δὲν έχει γίνει μόνο τη δικαιολόγηση της οικογενειακής πολιτικής, του οικογενειακού δικαίου και της νομοθεσίας για τη σεξουαλικότητα. Κάτω από τις δυσμένες συνθήκες είναι αναγκαία για να κάνει στὸν άνθρωπο δυνατή τὴν φυσικὴν παρέξη στὴν οικογένεια: «Η κάλυψη και τὰ συναισθηματικὰ συνθήματα, ποὺ διποτελούν σημαντικὰ συστατικά στοιχεῖα τῆς ίδεολογικῆς ἀτιθασιαράς του ἐπιγραμμοῦ, είναι φυσικά αναγκαῖα, γιατὶ θορήθον τὸν άνθρωπο να ἀγέτεξει τὴν φυσικὴν δυσμενῆ οικογενειακή κατάσταση» (Ράγι:

1966, σελ. 108). Μέσα στήν οικογένεια αυτό ήσχει ιδιαίτερα γιά τη γυναίκα: «Οι γυναίκες είναι στήν πλειοψηφία τους προεταμένες μόνο γιά τη γαμήλια σεξουαλική ζωή, γι' αυτή τη ζωή με δόλη της τη σεξουαλική αδιλότητα, με τὸν κατανακασμό της, με τὴ μονοτονία της, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἔξωτερηκή ἡσυχία της, τὴ σταθερή πορεία της, ποὺ ἀπαλλάσσουσα τὴ σημερινή κοινή γυναίκα νὰ κάνει σκέψεις γιά τη σεξουαλικότητά της καὶ τὸν φθοροποίη ἀγώνα στήν ἔξωγαματα σεξουαλική ζωή. Γιὰ τὴ συνείδηση τῆς γυναίκας ἔχει λίγη σημασία, ἀν αὐτὴ ἡ ἀπαλλαγὴ πληρώνεται ἀκριβή μὲ φυσικὸ πόνο» (Ράιχ 1966, σελ. 185).

Η σημασία τοῦ οικογενειακοῦ συναισθηματισμοῦ καὶ τῆς ιδεολογίας τῆς οικογένειας φανερώνεται στήν πράξη τῆς φυχαλύσουσης: «Η θεραπεία τῶν νευρώσεων καταστρέψει εἴκολα τὴ συνοχὴ τῆς οικογένειας καὶ τὸν γάμον· διαλύει δηλαδὴ τὶς ἀνταπάτες καὶ φανερώνεται ἀμελείκα καὶ ἀλλήθεια» (Ράιχ 1966, σελ. 141). Η ἀλλήθεια ποὺ φανερώνεται εἶναι ἡ συνείδηση τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου, κυρίως τῆς σεξουαλικότητάς του καὶ ἡ συνείδηση διτὶ ὡς οικογενειακή κατάσταση τῆς ζωῆς δὲν ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες τῆς πρωταρικῆς σεξουαλικότητας: δὲ ἀνθρωπὸς ἀναγνωρίζει τὴν φευδῆ συνείδηση, κάτια ἀπὸ τὴν δόπια ἔχει ζήσει, σὰν αἰτία τῆς νεύρωσης καὶ τῆς δυστυχίας του. Η συγκεκριμένη συνέπεια τῆς φυχανάλυσης εἶναι κατὰ κανόνα τὸ διαζύγιο. Ἀλλὰ μ' αὐτὸν δύμας δὲ διαλύεται ἡ σύγχρουση. Ἀκριβῶς ἐκεῖνος ποὺ ἔχει συλλάβει τὴν ἀπελπισία τῆς κατάστασης τοῦ γάμου καὶ τῆς οικογένειας μπορεῖ κάτια ἀπὸ τὶς πραγματικές κοινωνικὲς συνθήκες νὰ γίνει συνεπής ὑποστηρικτής τοῦ γάμου καὶ τῆς οικογένειας: «Ἐξαιτίας τοῦ γεγονότος διτὶ στήν κοινωνία μας ἡ κατάσταση ἔξω ἀπὸ τὸ γάμο καὶ τὴν οικογένεια εἶναι πιὸ ἀπελπιστική, ἐπειδὴ ἔχει λείπει κάθε οικονομική, νομική καὶ ιδεολογική προστασία τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς, δὲ ἀνθρωπὸς συμβιβάζεται μὲ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς οικογενειακῆς κατάστασης» (Ράιχ 1966, σελ. 108).

Θρησκευτικότητα

Η οικογένεια δὲ συμβάλλει μόνο μὲ τὴ θραδινὴ προσευχὴ τοῦ παιδιοῦ στὴ δημιουργία τῆς θρησκευτικότητας. Τὸ φυχικὸ ἔδαφος γιὰ τὴ δημιουργία τῆς θρησκευτικότητας τὸ ἀποτελεῖ μᾶλλον ἡ νευρωτικὴ δομὴ τοῦ σεξουαλικὰ διαταραγμένου ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ προδιάθεση γιὰ τὴν ἀποδοχὴ μεταφυσικῶν ἰδεολογιῶν ἔχει ἀδραιωθεῖ στὴν κοινωνία θεωμάτων: θρησκευτικὲς κοινότητες καὶ ἐκκλησίες λειτουργοῦν σὰν παραγωγοὶ καὶ διαδέτες θήμικῶν συστημάτων, στὰ δοπιὰ σημαντικὴ θέση κατέχουσαν ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἀσκητισμοῦ, ἡ ἔχθροτητα ἀπέναντι στήν ἥδονή, συγκεκριμένα ἡ ἔχθρικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα θήμικη. Ή κύρια λειτουργία τῆς θρησκείας, εἶναι νὰ καλύπτει μὲ μεταφυσικὴ αἰτιολόγηση τῆς σεξουαλικῆς θήμικῆς τὴν κοινωνική καὶ πολιτικούχονομική λειτουργία τῆς καὶ νὰ τῆς ἀφαιρεῖ ἔτσι τὶς αἰχμὲς τῆς ὀρθολογικῆς κριτικῆς. Η ἐκκλησία εἶναι ἡ σημαντικότερη κοινωνικὴ ἀρχὴ γιὰ τὴν ἁμέση διάδοση τῆς ἔχθρικῆς ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ἰδεολογίας καὶ γιὰ τὸν ἔλεγχο τῆς τήρησης τῆς. Τὸ φυχολογικὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ἔξουσία τῆς στὶς μᾶλλον τὸ ἀποτελεῖ ἡ ἴδια ἀμφίρροπη καθήλωση τοῦ σεξουαλικὰ διαταραγμένου ἀνθρώπου, ἡ δόπια δρᾶ ἀπέναντι καὶ στοὺς γονεῖς, ποὺ ἡ σάσση τους ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα εἶναι ἐπίσης ἔχθρική, καὶ ματαίωνε τὴν ἀντίσταση ἀπέναντι στὴν θήμική ἀρχή. Ο Β. Ράιχ περιγράφει τὴ λειτουργία τῆς θρησκείας: «Μὲ τὸν περιορισμὸ καὶ τὴν καταπίση τῆς σεξουαλικότητας ἀλλάζει ἡ ἀνθρώπινη αἰσθηση, δημιουργεῖται ἡ ἔχθρικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα θρησκεία καὶ σιγά - σιγά ἡ ἀρχούσα τάξη ἰδρυει δική τῆς σεξουαλικῆς - πολιτικῆς ὀργάνωση, τὴν ἐκκλησίαν μὲ δλους τῆς τοὺς προδρόμους, πὼν σκόπος τῆς δὲν εἶναι τίποτε δὲλλο παρὰ τὸ ἕρεμα τῆς σεξουαλικῆς ἥδονής τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔτσι ἡ λιγότερη εύτυχία στὴ γῆ» (Ράιχ 1934 α, σελ. 49). Ο Β. Ράιχ παρουσιάζει τὶς φυχικὲς διαδικασίες παραστατικὰ μὲ

τὸ παράδειγμα τῆς λατρείας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας (Ράιχ 1934 α, σελ. 217 - 223), ποὺ χρησιμεύουν στοὺς πιστοὺς σχέδιον σὰν ἀντικατάστατο γιὰ τὴν Ἐλλειφή τοῦ σεξουαλικοῦ συντρόφου.

Τὴν συγκεκριμένη ἐργασία τῆς ἐκκλησίας σὰν «διεθνοῦς σεξουαλικῆς - πολιτικῆς ὀργάνωσης τοῦ κεφαλαίου» (Ράιχ 1934 α, σελ. 169), τὴ βλέπει δὲ Ράιχ στὶς κυριακάτικες λειτουργίες: «Η διεθνῆς ὀργάνωση τοῦ Χριστιανισμοῦ κάνει γιὰ τοὺς σκοπούς της ἀπὸ αἱνέας σὲ κάθε γωνιά τῆς γῆς μιὰ τουλάχιστον σεξουαλική - πολιτική συγκέντρωση τῇ ἔδομάδα, γιατὶ οἱ κυριακάτικες συγκεντρώσεις στήν ἐκκλησία σὲ δὲν εἶναι τίποτε δὲλλο» (Ράιχ 1934 α, σελ. 276). Τὴν τελευταίαν ἐκδήλωση ἐκκλησιαστικῆς ἔχθρικότητας ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ἀποτελεῖ ἡ Ἑγκύκλιος «Humanae Vitae» τοῦ 1968, μὲ τὴν δόπια δὲ Πάπας ἀπαγορεύει στοὺς πιστούς κάθε εἰδος ἐλέγχου τῶν γεννήσεων ποὺ «ἔχει σκοπὸ εἰτε προληπτικὰ εἴτε κατὰ τὴν ἐκτέλεση τῆς σεξουαλικῆς πράξης εἴτε μετά... τὴν παρεμπόδιση τῆς ἀναπαραγωγῆς» (κατὰ τὸ περιοδικὸ «Der Spiegel» 32/1968, σελ. 82).

Έθνικισμός, ίμπεριαλισμός, μιλιταρισμός

Μέχρι: τώρα ἔξετάσαιμε τὶς λειτουργίες τῆς σεξουαλικῆς θήμικῆς καὶ τῆς οικογενειακῆς ζωῆς σὲ σχέση μὲ τὴν ἔξωτερηκή πολιτική, τὴ διατήρηση τῆς ἔξουσίας καὶ τὴ σταθεροποίηση τοῦ συστήματος. Ο Β. Ράιχ παρατηρεῖ διτὶ καὶ τρόποι συμπεριφορᾶς ποὺ ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὴν ἔξωτερηκή πολιτική μπορεῖ νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς σεξουαλικῆς καταπίσης καὶ δείχγει τὴ δημιουργία ἔθνικιστικῶν, μιλιταριστικῶν καὶ ίμπεριαλιστικῶν τάσεων.

Η προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀποδοχὴ ἔθνικιστικῶν ιδεολογιῶν εἶναι ἡ ὑπαρξὴ στήν φυχικὴ δομὴ τοῦ ἀνθρώπου πατριω-

τικοῦ καὶ ἔθνικου αἰσθηματος σὲ συγκαισθηματικὴ καθήλωση σὲ ἔναν δρισμένο γεωγραφικὸ χῶρο καὶ σὲ μιὰ δρισμένη κοινωνικὴ δομάδα. Ο Β. Ράιχ ἀναφέρει διάφορες αἰτίες γι' αὐτὴ τὴν καθήλωση: τὴ διαταραχὴ τοῦ ὀρθολογισμοῦ τοῦ νευρωτικοῦ ἀνθρώπου σὲ προϋπόθεση γιὰ ἀνόρθωτοιού - συναισθηματικὴ καθήλωση γενικά, μετὰ τὸ δεσμὸ μὲ τὴ μητέρα σὰν πηγὴ τοῦ πατριωτικοῦ αἰσθηματος καὶ τελικὰ τὴν οικογενειακὴ δομὴ σὲ μικροσκοπικὴ ἔκδοση τῆς δομῆς τοῦ θύμους καὶ τοῦ κράτους. Η ἀναστολὴ τῶν σεξουαλικῶν ἐπιδιώξεων ἀπὸ τὴ σεξουαλική δομή της σεξουαλικῆς ἥδονής τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔτσι ἡ λιγότερη εύτυχία στὴ γῆ» (Ράιχ 1934 α, σελ. 49). Ο Β. Ράιχ παρουσιάζει τὶς φυχικὲς διαδικασίες παραστατικὰ μὲ

«Οι οικογένειες διαφέρουν μεταξὺ τους δημος τὰ ἔθνη στὸν καπιταλισμὸ. Οι διάσεις γι' αὐτὸν εἶναι καὶ στὶς δύο περιπτώ-

σεις σὲ τελευταία ἀνάλυση οἰκονομικὰ κίνητρα. Ή οἰκογένεια τοῦ μικροστοῦ στέκει κάτω ἀπὸ τὴ διαρκῆ πίεση ὑλικῶν φροντίδων. Ή οἰκονομικὴ ἐπεκτατικὴ τάση τῆς πολύτεκνης μικροστοῦ οἰκογένειας ἀναπαράγει ταυτόχρονα τὴν ἡμεριδιαστικήν ἰδεολογίαν: «Τὸ θύνος χρεάζεται χώρῳ καὶ τροφῇ». Γι: ἀντὸ δὲ μικροστὸς εἶναι ἰδιαίτερα προσιτὸς στὴν ἡμεριδιαστικήν ἰδεολογίαν. Μπορεῖ νὰ ταυτίζεται μὲ τὸ προσωποποιημένον θύνον. «Ἔτος ἀναπαράγεται ὁ ἀντικειμενικὸς κρατικὸς ἡμεριδιαστὸς στὸν ὑποκειμενικὸν οἰκογενειακὸν ἡμεριδιαστὸν» (Ράιχ 1934 α, σελ. 92). Σήμερα οἱ τόνοι μπορεῖ νὰ ἔχουν μετατοπιστεῖ: στὴ θέση τῆς «τροφῆς καὶ τοῦ χώρου» ἔχει μπεῖ δὲ γάρνας γιὰ ἀγροκές γιὰ τὴν ἔθνικὴν παραγωγὴν στὸ ἔξωτερο καὶ τὴν συναγωνιστικὴν ἴκανότητα. Στὴν οὐσία δὲν ἔχει ἀλλάξει τίποτε.

Ἄπο τὸν ἔθνικον καὶ τὸν ἡμεριδιαστὸν ὡς τὸ μιλιταρισμὸν καὶ τὴν πολεμικὴν ἐτοιμότηταν εἶναι μόνο ἔνα ποσοτικό, δχι: ποιοτικὸν δῆμια. Ή ἀπαραίτητη γιὰ τὴ διεξαγωγὴν πολέμου ψυχικὴ δομὴ προετοιμάζεται κατὰ τὸν Ράιχ πάλι ἀπὸ τὴ σεξουαλικὴν ἡθικὴν. «Ο ἔξαναγκασμὸς γιὰ σεξουαλικὴν ἀποκυριαρχίαν, δηλαδὴ γιὰ τὴ διατήρηση τῆς σεξουαλικῆς ἀπόθησης, δῆλητει στὴν ἀνάπτυξην σπασμιδικῶν, ἰδιαίτερα συναισθημάτων τονισμένων παραστάσεων γιὰ τιμὴν καὶ καθηκόν, τόλμην καὶ αὐτοκυριαρχία... Ο σεξουαλικὸν ἔξασθενημένος καὶ στὴ σεξουαλικότητά του ἀντιφατικὸς ἀνθρώπος πρέπει νὰ προσέχει διαρκῶς νὰ κυριαρχεῖ τὴ σεξουαλικότητά του, νὰ διατηρεῖ τὴ σεξουαλικήν του τιμὴν καὶ γὰ ἀντιστέκεται στοὺς πειρασμούς» (Ράιχ 1934 α, σελ. 87). Ο Ράιχ δείχνει πῶς δὲ γερμανικὸς φασισμὸς ἀκριβῶς σ' αὐτὸν τὸ σημειοῦ χρησιμοποίησε τὴν ἀστικήν, ἔχθρικὴν ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ψυχικὴν δομὴν καὶ ἀνάπτυξην μεθόδους γιὰ τὴν ἔντασην τῶν εὐπρόσδεκτων ἐπιδράσεων της. «Ο Ράιχ ἔρευνε τὸ 1933 τὴ στρατηγικὴν τῶν ἔθνικοσσιαλιστῶν καὶ προφτέειν ἀκριβῶς τοὺς σκοπούς καὶ τὶς συνέπειες της. «Ο γερμανικὸς φασισμὸς προσπάθει σήμερα μὲ δῆλη τὴ δύναμην νὰ ρίζωθει στὶς ψυχικὲς δομὲς καὶ γι' αὐτὸν δίνει: ἰδιαίτερη ση-

μασία στὴ νεολαία. Δὲ χρησιμοποιεῖ δὲλλα μέσα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ξύνημα καὶ τὴν καλλιέργεια τῆς ὑπακοῆς στὴν ἔξουσία, ἡ δασικὴ προϋπόθεση τῆς δότοις εἶναι ἡ ἀσκητικὴ καὶ ἔχθρικὴ ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα γάρων. Οἱ φυσικὲς σεξουαλικὲς τάσεις πρόδη τὸ δόλλο φύλο, που ἀποζητοῦν ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικία τὴν ἴκανοτοίση, ἀντικαθίστανται οὐσιαστικὰ ἀπὸ παραμορφωμένα, παρεκτραμένα διοφυλοφυλικὰ καὶ σαδιστικὰ αἰσθήματα καὶ ἐν μέρει ἀπὸ ἀσκητικὲς τάσεις. Αὐτὸν ἴσχυει π.χ. γιὰ τὸ λεγόμενο συντροφικὸ πνεῦμα στὰ στρατόπεδα ἐργασίας καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ λεγόμενου πνεύματος πειθαρχίας καὶ ὑπακοῆς. Σκοπός τους εἶγαι νὰ στρέψουν κάθε δύναμην καὶ τελικά κάθε ἀποδέσμευση δλῶν τῶν παραγμάτων καὶ ἀνασταλμένων μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ὥμιδων δεγέρσεων σὲ ἔναν ἀντιστεικό πόλεμο καὶ νὰ ἀποτρέψουν τὰ δημιουργημένα ἀπὸ τὴν αὐτοτροπὴν ἀγωγὴ στὰ στρατόπεδα ἐργασίας αἰσθήματα μίσους ἀπὸ ἐκείνους στοὺς δπούσους ἀπευθύνονταν ἀρχικά» (Ράιχ 1934 α, σελ. 259 κ.ε.).

Οι παραπάνω συνέπειες τῆς σεξουαλικῆς ἡθικῆς δὲν εἶναι δημος εἰδίκες ἰδιότητες καθαρὸς φασιστικῶν καθεστώτων. Ο Χίτλερ μπόρεσε νὰ στηριχτεῖ στὶς ἀστικὲς μεθόδους τῆς σεξουαλικῆς καταπίεσης καὶ χρειάστηκε μόνο γὰ τὶς ἐντείνει γιὰ γὰ πετύχει τοὺς σκοπούς του. Καὶ μᾶζι μὲ τὸ φασιστικὸ καθεστώς τερματίστηκε δέδαια ἡ ἀκραία δύναμη τῆς σεξουαλικῆς καταπίεσης, ἀλλὰ δχι καὶ αὐτὴν ἡ ἴδια: ἀναπαράγεται δπως καὶ πρὶν καὶ ἔχει συνέπειες ποὺ διαφέρουν δέδαια ποσοτικά, ἀλλὰ δχι ποιοτικά ἀπ' αὐτές τοῦ φασιστικοῦ καθεστώτος καὶ εἶναι ἔξισον χαρακτηριστικές γιὰ δλες τὶς αὐταριχικὲς κοινωνίες.

Γιὰ τὸν Ράιχ η σεξουαλικὴ ἀπόθηση εἶναι: μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες προτυποθέσεις γιὰ ἡμεριδιαστικὸς πολέμους, δηλαδὴ γιὰ πολέμους ποὺ σκηνοθετοῦνται ἀπὸ τὴν ἀρχούσα τάξη ἐνάντια στὰ πραγματικὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν. Σίγουρα δὲν εἶναι τυχαίο τὸ γεγονός δτι σήμερα ἡ δύντερη ἀντίσταση ἐνάντια στὸν πόλεμο τῶν ΗΠΑ στὸ Βιετνάμ προέρχεται ἀπὸ τοὺς κύκλους τοῦ ἀντιαυταρχι-

κοῦ καὶ σεξουαλικὰ φιλελεύθερου φοιτητικοῦ κινήματος τῶν ΗΠΑ, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Δ. Γερμανίας καὶ τοῦ Δ. Βερολίνου.

Ἡ ἀπαραίτητη στὸν πόλεμο ἐπιθετικότητα, ὥμοτητα καὶ τάση στὸ σοδισμὸν δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ δτι οἱ σεξουαλικὲς ἐνέργειες ἐκτρέπονται ἀπὸ τὴ σεξουαλικὴ δρμὴ καὶ δηγοῦνται στὴ δρμή τῆς καταστροφῆς καὶ τὴς ἐπιθετικότητας. Ή ἀπαραίτητη καθήλωση στὸν ἔχθρο γίνεται μὲ μεταστροφὴ τοῦ πούσους, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀμφιρροπή στάσην μίσους καὶ ἀγάπης ἀπέναντι στὸν σεξουαλικὸν καταπίεση, ἐνάντια στὸν πολεμικὸν ἀντίταλο (Ράιχ 1934 α, σελ. 53). «Πρέπει νὰ ὑποθέσουμε δτι δπως στὸ δτοιοῦ ἔται καὶ στὴ μάζα τεράστιο ρόλο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ὥμοτητος παίζει ἡ παραμόρφωση τῆς ἴκανοτητας γιὰ ἀγάπη. Ή ὥμοτητα τοῦ παγκόσμου πολέμου (καὶ λίσας αὐτὸς δ ἴδιος) θὰ ἡταν ἀδύνατη, ἀν ἡ ἀρχομανία λίγων ἡγετῶν δὲν είχε δρει τὴ σύγδεση μὲ τὴ λανθάνουσα ὥμοτητα τοῦ ἕχωριστου ἀτόμου» (Ράιχ 1927, σελ. 144). Ο Β. Ράιχ ὑποδείχνει δτι δ ὄφρουντ προσπάθηση μὲ παρόμοια ἐπιχειρήματα νὰ ἔχηγγεισ τὸν πολεμικὸ ἔθνουσσιατὸ στὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο: «Ο πόλεμος σημαίνει συλλογικὴ κατάργηση τῶν ἀπωτήσεων, ἰδιαίτερα τῶν ὥμιδων παρορμήσεων, μὲ τὴν δδεια μιᾶς ἔξιδνανικέμνης πατρικῆς εἰκόνας, τοῦ Κάιζερ. Ἐπιτέλους μποροῦνται κανεὶς νὰ σκοτώνει χωρὶς αἰσθήματα ἔνοχης» (Φρόντυ: «Zeitgemässes über den Tod» στὸ: «Ἀπαντα, τόμ. 10, ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Β. Ράιχ, 1927, σελ. 144).

Ἡ συγάφεια ἀνάμεσα στὴν «έτοιμότητα γιὰ ἀγάπην» καὶ τὴ σεξουαλικὴ ἀπόθηση γίνεται πειστικότερα καταγοντή, ἀν λάδουμε ὑπόψη μας δτι οἱ στρατιώτες (δες ἀφήσουμε ἐδῶ στὴν πάντα τοὺς μοναχούς) μαθαίνουν τὴν «τέχνην» τους στρατιώτες (δηλαδὴ χωρισμένοι ἀπὸ τὶς γυναῖκες τους καὶ τὶς φίλες τους καὶ δτι οἱ γυναῖκες δὲν καλοῦνται γιὰ στρατιώτηκή θητεία). Η δυνατότητα γιὰ σεξουαλικές ἐπαφές εἶγαι ὑπερβολικὰ πειροτισμένη γιὰ τὸν στρατιώτη προσιτές εἶγαι συχνὰ μόνο οἱ πόργες.

«Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐτοιμότητα γιὰ ἀγάπην η σεξουαλικὴ καταπίεση δημιουργεῖ τὸν αὐταριχικὸ χαρακτήρα καὶ ἔται τὴν προϋπόθεση γιὰ ἀκριβὴ προσαρμογὴ τοῦ στρατιώτη στὴν αὐτοτροπὴν αἰεραρχικὴν δομὴν τοῦ στρατιωτικοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἔξουσίας.

Περίληψη: Πέντε θέσεις

Π ρ ω τ ο : «Ο ἀστικὸς γάμος εἶναι ἀντιφατικός. Υπόσχεται στοὺς νέους τὴν πολύποδητη σεξουαλική ἴκανοτοίση, μπορεῖ δημος γιὰ τηρήσει τὴν ὑπόσχεση μόνο ἐν μέρει. Ή προγραμαίτα, ἀναγκαστικὴ ἀποκή ἔχει ἔξασθενίσει τὴ σεξουαλικότητα. Συνέπεια εἶναι: η «ψυχρότητα» καὶ η «ἀνικανότητα». Έκτὸς δπ' αὐτὸν στὸ γάμο δπως καὶ σὲ κάθε σεξουαλικὴ σχέση μειώνεται στὴ διάρκεια η σεξουαλική ἔλξη. Ή σεξουαλικὴ καταπίεση ἔχει δημος σὰν ἀποτέλεσμα γά δένονται οἱ ἄνθρωποι μεταξὺ τους μὲ ἔνα δεσμὸν χωρὶς ἀγάπην, ποὺ ἐσφαλμένα χαρακτηρίζεται «πίστη». Αὐτὸν μᾶζι μὲ τὰ οἰκονομικὰ ἐμπόδια δυσκολεύει τὸ χωρισμό. Σὰ δημοτική ἰδεολογία καλεῖται δ ὄικογενειακὸς συναισθηματισμὸς μὲ σκοπὸ νὰ δημιουργήσει τὸ ἔξιντερο κό φαίνεσθαι μιᾶς ἀρμονικῆς συμβίωσης τοῦ ἀνδρα καὶ τῆς γυναικας (καὶ τῶν παιδιῶν).

Δ ε υ τ ε ρ ο : «Η ἀστική ἡθική ἐπιφέρει μιὰ διάσπαση τῆς σεξουαλικότητας σὲ «αἰσθητικές» καὶ «τρυφερές» ἐπιδιώξεις, ποὺ μὲ τὴν ἀπογοήτευση ἔξαιτις τῆς ἀτελοῦς ἴκανοτοίσης, δηγοῦνται στὴ δρμή σεξουαλικής γενικά καὶ τὴ σταθεροποίηση τῆς σεξουαλικότητας γενικά.

Τ ρ ι τ ο : «Η παραμόρφωση τῆς σεξουαλικῆς συμπεριφο-

ρᾶς σὲ ώμπτητα φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιδιωξῆ τῶν ἀνδρῶν γιὰ «κατάκτηση» καὶ «κατοχῆ» τῶν γυναικῶν. Απὸ αὐτὸ προέρχεται ἡ ζηλοτυπία τῆς κατοχῆς, ποὺ πρέπει νὰ διαχωρίζεται ἀπὸ τὴν «φυσική» ζηλοτυπία. Η ζηλοτυπία τῆς κατοχῆς ἔχει σάν ἀποτέλεσμα διὰ ἡ «μοιχεῖα» τῆς γυναικάς θαρύβει κοινωνικά πολὺ περισσότερο ἢ πάντα τοῦ ζηλοτυπία.

Τέταρτο : Σὲ μὰ ἔχθρική ἀπέγνωντι στὴ σεξουαλικότητα κοινωνίας οἱ ἔξωγαμαιες σχέσεις δὲν μποροῦν νὰ λύσουν τὰ σεξουαλικὰ προβλήματα τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν στὸν ἀστικὸ γάμο. Ή ἀπειλὴ κοινωνικῶν κυρώσεων γιὰ τὴ μοιχεῖα καθὼς καὶ ἡ ἐσωτερικευμένη ίδεολογία τῆς πίστης καλύπτουν στὴν ὑποκειμενική συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου τὴν «μοιχεῖα» μὲ φόρο καὶ αἰσθήματα ἐνοχῆς. Εἳται γίνεται ἀδύνατη ἡ πλήρης ἴκανοποίηση στὴν ἔξωγαμαία σχέση.

Πέμπτο : Κατὰ τὸν B. Ράιχ ή σεξουαλικὴ καταπίεση εὑνοεῖ τὴν τάση πρὸς τὴ θρησκευτικότητα. Η ἐτοιμότητα γιὰ πίστη σὲ θρησκευτικὰ δόγματα δημιουργεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὸν ἐπηρεασμὸ τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἔννοια τῆς ἔχθρικῆς ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ἡθοκῆς. Οἱ χριστιανικὲς ἐκκλησίες καὶ ἄλλες θρησκευτικὲς κοινότητες παίζουν τεράστιο ρόλο στὴ μεταφυσικὴ αιτιολόγηση, τὴ διάδοση καὶ τὸν ἔλεγχο τῆς τήρησης τῆς ἔχθρικῆς ἀπέναντι στὴ σεξουαλικότητα ἡθοκῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bebel, A.: Die Frau und der Sozialismus. Stuttgart 1903 (πρώτη ἔκδοση 1879)
- Claessens, D.: Familie und Wertesystem. Eine Studie zur «zweiten, sozio - kulturellen Geburt des Menschen». Berlin 1962
- Engels, F.: Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats. Stuttgart 1918 (πρώτη ἔκδοση 1884)
- Giese, H., und G. Schmidt: Studenten - Sexualität. Verhalten und Einstellung. Reinbek 1968
- Goode, W. J.: Die Struktur der Familie. Köln - Opladen 1966
- Gruber, M. von: Hygiene des Geschlechtlebens, München 1927
- Herrmann, H.: Die ausserhäusliche Erwerbstätigkeit verheirateter Frauen, Stuttgart 1957
- Horkheimer, M.: Familie. Στό: M. Horkheimer (έκδοσης), Studien über Autorität und Familie. Forschungsberichte aus dem Institut für Sozialforschung. Schriftenreihe des Instituts für Sozialforschung. Paris 1936. Σελ. 49-76
- Kinsey, A. C., W. B. Pomeroy, C. E. Martin: Das sexuelle Verhalten des Mannes. Berlin - Frankfurt a.M. 1965
- Mayntz, R.: Die moderne Familie. Geschlechtsleben und Gesellschaft, τεύχος 1, 1955
- Reich, W.: Der triebhafte Charakter. Wien 1925
- Reich, W.: Charakteranalyse. Technik und Grundlagen. Wien 1933
- Reich, W.: Der Einbruch der Sexualmoral. Zur Geschichte der sexuellen Ökonomie. Kopenhagen 1935 (πρώτη ἔκδοση 1931)
- Reich, W.: Die Funktion des Orgasmus. Zur Psychopathologie und zur Soziologie des Geschlechtslebens. Neue Arbeiten zur ärztlichen Psychoanalyse, Nr. 6, Leipzig - Wien - Zürich 1927
- Reich, W.: Geschlechtsreife, Enthaltsamkeit, Ehemoral. Eine Kritik der bürgerlichen Sexualmoral. Wien 1930
- Reich, W.: Der sexuelle Kampf der Jugend. Kopenhagen - Prag - Zürich 1932
- Reich, W.: Was ist Klassenbewusstsein? Kopenhagen - Prag - Zürich 1934
- Reich, W.: Massenpsychologie des Faschismus. Zur Sexualökonomie der politischen Reaktion und zur proletarischen Sexualpolitik. Kopenhagen - Prag - Zürich 1934 a (πρώτη ἔκδοση 1933)
- Reich, W.: Dialektischer Materialismus und Psychoanalyse. Kopenhagen - Prag - Zürich 1934 b (πρωτοδημοσιεύτηκε στὸ περιοδικό «Unter dem Banner des Marxismus» 1929)
- Reich, W.: Die sexuelle Revolution. Zur charakterlichen Selbststeuerung des Menschen. Frankfurt a.M. (πρώτη ἔκδοση μὲ τὸ τίτλο «Die Sexualität im Kulturkampf» 1930)
- Schaetzing, E.: Die unverstandene Frau. Στό: Krise der Ehe? München 1966. Σελ. 65 - 78
- Schelsky, H.: Soziologie der Sexualität. Ueber die Beziehungen zwischen Geschlecht, Moral und Gesellschaft. Hamburg 1955

7 97

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

- Γκίζε, Χάνς: 9
- Γκούντ, Γουλλιάμ: 33, 34, 35
- Γκρούμπερ, Μάξ φόν: 37
- *Εγγκελς, Φρήντριχ: 13, 14, 22, 23, 36, 59, 60, 61, 62
- Κίνσευ, *Άλφρεντ: 47
- Κλέσενς, Ντήτερ: 33, 34, 35
- Κόλλε, *Οσβαλτ: 74
- Μάρξ, Κάρλ: 13 - 15, 22 - 25, 36, 56.
- Μάνντε, Ρενάτε: 33, 35
- Μπέμπελ, *Αουγκούστ: 60 - 62, 67, 72, 75
- Ράιχ, Βίλχελμ: 7 - 32, 34 - 41, 45 - 54, 60, 63 - 75, 80 - 94, 96
- Σέλσκου, Χέλμουτ: 9
- Σέτσιγκχ, *Εμπερχάρτ: 70
- Σμίτ, Γκ.: 9
- Φρόντ, Σίγχουντ: 11, 13 - 18, 20, 22, 66, 94
- Χέρμαν, Χ.: 59
- Χορχχάιμπερ, Μάξ: 53 - 57, 62, 63, 75 - 77

‘Αντιδράσεις στή σεξουαλική οίκονομία τοῦ Βίλχελμ Ράιχ

«Σεξουαλική οίκονομία»: Δοκιμὴ γιὰ τὴν ἐνσωμάτωση ψυχανάλυσης καὶ διαλεκτικοῦ ύλισμοῦ

‘Η ψυχαναλυτικὴ βάση τῆς σεξουαλικῆς οίκονομίας

Συνέπειες τῆς σεξουαλικῆς ήθικῆς

‘Η σταθεροποίηση τῆς ταξικῆς δομῆς

‘Ἐκπαίδευση στὴν ἰκανότητα γιὰ γάμο

Οἱ αὐταρχικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς γονεῖς καὶ τὰ παιδιά

Οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναίκα

Οίκονομικὴ ἐκμετάλλευση καὶ σεξουαλικὴ καταπίεση τῆς γυναίκας

Καταναγκασμὸς γιὰ τὴ σύναψη γάμου, ἢ ιδεολογία τῆς μητρότητας

‘Η ἔξουσία τῆς γυναίκας πάνω στὸν ἄνδρα σὰ συνέπεια τῆς ἐξάρτησής της

Σεξουαλικές διαταραχές

Οἰκογενειακός συναισθηματισμός

Θροσκευτικότητα

‘Εθνικισμός, Ἰμπεριαλισμός, μιλιταρισμός

‘Ο Ντήτριχ Χένς γεννήθηκε τὸ 1937 στὸ Βερολίνο. Σπούδασε πολιτειολογία μὲ κύρια κατεύθυνση πολιτικὴ οἰκονομία στὸ Βερολίνο καὶ τὸ Παρίσι. Ἐργάστηκε σὰν ἐπιστημονικὸς συνεργάτης ἀπὸ τὸ 1963 ἀρχικὰ στὸ Ἰνστιτοῦτο Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἀπὸ τὸ 1965 στὸ ἶνστιτοῦτο Otto - Suhr τοῦ Ἐλεύθερου Παγεπιστήμου στὸ Βερολίνο.